

EEN NALEZING

Een collectie brieven die getuigen van de rijkdom van Gods genade betoond aan kinderen van God die zichzelf veroordelen en in Christus roemen

Geschreven door en gericht aan

DIRK DE JONG

Te Lekkerkerk

1901-1970

STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2006

INHOUD

- 1. Brief van moeder N. A. Verduyn aan M. de Ridder**
- 2. T. Spijker, condoleren met het overlijden van moeder N. A. De Jong-Verduyn.**
- 3. Brief van DIRK DE JONG aan oom Pieter van der Bas?**
- 4. Drie brieven van DIRK DE JONG aan Betje Duyzer.**
- 5. Drie brieven van DIRK DE JONG aan Henk van den Heuvel**
- 6. Acht brieven van Annigje Grolleman aan Dirk de Jong**
- 7. Van een onbekende vrouw aan DIRK DE JONG en de vrienden**
- 8. Zes brieven van J. A. Adriaanse te Schiedam aan Dirk de Jong**
- 9. Zes brieven van Weduwe Marringje Melligers**
- 10. Twee brieven van Cornelis van den Oever**
- 11. Drie brieven van Pieter van der Bas**
- 12. Brief van Jan van Vliet wegens 2^e huwelijk DIRK DE JONG**
- 13. Vijf brieven van: ANNA VAN VLIET-LOLKUS**
- 14. Drie brieven van Cornelia de Vries**
- 15. Twee briefkaarten van Dirkje Blonk**
- 16. Drie brieven van Wed. Aalbers te Krimpen aan den IJssel**
- 17. Condoleantiebrief van Koosje Dankers - Boogaard**
- 18. Brief van Weduwe De Lange te Geersdijk, Noord-Beveland.**
- 19. Condoleantiebrief van Ds. J. Toes**
- 20. Brief van Weduwe De Jong – Deelen aan fam. Henk van de Heuvel**
- 21. Condoleantiebrief van C. van der Valk**
- 22. Drie brieven uit het archief van Dirk de Jong**

1. Brief van moeder N. A. Verduyn

Aan M. de Ridder
(niet verzonden)

Neeltje Agatha Verduyn was een dochter van **Pieter Verduyn** en Johanna Goudriaan. Pieter was eerst getrouwd met Agatha van der Bas. Agatha was een halfzuster van Pieter van der Bas, geboren 3 -9-1867, woonde in Moordrecht. De moeder van Pieter Verduyn stond bekend als een Godzalige vrouw die gezelschappen hield.

Lekkerkerk, 2 april 1938.

Geachte vriend.

U zult zeker wel vreemd opkijken van mij te ontvangen een briefje. Maar het lust nu even eens één letter aan U te schrijven. Ik ben er beschaamd onder geworden dat gij altijd en nu inzonderheid weer zo een belang in ons stelt. En nu had ik mijn man inwendig bedroefd, dat ik eens geen woord tegen u gezegd had. Is Hij het u dan niet meer waardig om er een woord over te spreken? En o, dan wil ik gulhartig bekennen, dan is Hij het me wel waard. Maar met opzien tegen de mensen die er bij zaten, dorst ik geen woord te uiten.

Maar als ik terug mag zien, hoe nederbuigend goed of de Heere op mij geweest zijt. Hoe of er de eerste dagen, de Ridder, als 't ware er een muur en een berg voor mij stonden en er geen gebedje doorkon. Neen, dat is waar; geen woordje. En ik gevoelde zo goed, dat ik nu alleen, alleen God moest ontmoeten en dat kon niet. Ik had wel aan de slippen van Gods volk willen grijpen, maar ik gevoelde zo dat ik nu alleen ervoor zou moeten verschijnen. En toen was het of dat alles als het ware wegtrok. En de verwijdering gaande groter, de afstand gaande verder, al verder; en of die afstand zo groot was, dat het haast onmogelijk was., dat de Heere over kon komen.

Nu was Kee Bravenboer (Kee Mudde) bij mij geweest thuis. En die had zo gezegd: *ja vrouw, ik kon je toch vanmorgen niet kwijtraken toen je man het kwam zeggen. En ik mocht het zo voor den Heere neerleggen. Gij die in de hoge hemel woont en troont en hier op die lage aarde neder wilt zien. En och, Gij die het geroep der jonge leeuwen hoort, en zo al meer.*

En nu lag ik daar zo in het ziekenhuis, gans dat ik nog maar geen woordje voort kon brengen. En de scheiding als 't ware gaandeweg groter. En zo opeens krijg ik dat gesprek van Kee voor mij en zonder dat ikzelf erg in had, zeg ik: *O Heere, Gij die in de hemel woont en troont en op den aardbodem nederziet, en het geroep der jonge leeuwen en raven hoort, och Heere, mocht het eens wezen.*

En op dat ogenblik kreeg ik voor een ogenblik zo een steun aan die woorden, dat kan ik niet uitdrukken. En toen kwam die geschiedenis mij voor de geest van de blinde Bartimeüs, dat hij maar bad: *O Heere, ontferm u mijner;* en hoe ze hem ook bestraffen, des te meer hij maar aanhield. En o, dat aanhouden kwam me zo klaar voor. En toen kon ik niet anders roepen: *O Heere, ontfermt u mijner.* En in dat roepen was het haast of die grote vreze er uit weggenomen was, en als ik het zo uit mag drukken, *het over kon geven.* En met die bede, de Ridder, ben ik de snijtafel opgegaan.

En toen ik weer bijkwam heb ik uitgeroepen: *O Heere, Gij hebt nog niet gedaan naar mijn zonden en niet gehandeld naar mijn ongerechtigheid.* En toen heb ik de eerste dagen in veel stille overdenkingen gelegen en mijn gedachtegang was daarheen. En ik kreeg bij tijden zulk een betrekking op dat volk, dat kan ik in geen worden neerleggen. Niet persoonlijk, maar o, dat volk.

Toen kwam dinsdag Geertje bij mij en die prate het een en ander van de huishouding. En toen diep treurig, moest het een andere wijken. Want o, er is bij een mens maar voor één ding plek. Nu ging mijn gedachten nog wel veel naar die dingen heen, maar er kwam ook een verlangen naar mijn huis, man en kinderen. Want ik ken niet verklaren wat of het geweest is, maar ik was los van man en kinderen.

En nu ben ik weer thuis. En waar zal ik dat nu weer mee eindigen. Of het waar zaligmakend of algemene genade geweest is, dat is verborgen voor mij. Maar dat durf ik niet ontkennen, dat de Heere zeer laag op me neer gezien heb, dat hij me geroep heb willen horen. En verder kan een mens wel in één wargaren zitten.

Als u zo praatte van dat eerstbeginnende leven, zoals u dat van de week deed en o, dat wil ik eerlijk bekennen, dat ik daar geen kennis aan heb. En o, dan kan er bij tijden wel eens wezen: *och Heere, dat er eens een begin gelegd mocht worden.* Want laten wij nooit van die drie stukken afgaan, die er gekend zal moeten worden, zal het wel wezen met onze ziel.

Nu de Ridder, ik hoop en wens dat u dat schrijven mag lezen en voor u alleen mag houden.

Hartelijk groetend,

Uw vriendin,

N. A. De Jong-Verduyn.

2. T. Spijker, condoleren met het overlijden van moeder N. A. De Jong-Verduyn.

Bergambacht, 20 mei 1942.

Geachte vriend met de uwen!

Met aandoening zag ik in het droevige bericht van het wegnemen van uw geliefde echtgenote en der kinderen zorgdragen de moeder. Och vriend, mocht den Heere u in deze smartelijke weg Zijn ondersteunende genade geven en uw kracht toedienen om te dragen wat Hij u te dragen geeft.

Bij eigen ervaring weet ik wat u heden opgelegd is. En het is zeer zwaar voor onze natuur, want vlees kan van vlees niet scheiden. Doch wij hebben in het vlees gezondigd en moeten daaruit de smarten ondergaan vanwege het rechtvaardig oordeel Gods. En gelukkig die maar ingewonnen mag worden om zijn Schepper, Maker en Formeerder recht en gerechtigheid mag toekennen in al Zijn bedelingen. Het mocht nog eens leidende zijn tot zijn ziele welstand, den geest nog eens mocht worden behouden, om der gerechtigheid wil.

Nu geachte vriend, dat den Heere u ondersteune in alles en gij maar verwaardigd worden in alles een schreiende ziel te mogen omdragen om tot Hem op te zien, waarvan geschreven is vanouds en nog tot op heden dezelfde is: *Treft iemand druk, Hij wil zijn druk verlichten*. Mocht het u gegeven worden.

U hartelijk groetend,
uw vriend,
T. Spijker.

Teunis Spijker was weduwnaar van Geertje Verduijn. Hij overleed te Bergambacht 18 februari 1995; 85 jaar.

3. Brief van DIRK DE JONG aan oom Pieter van der Bas (?)

Lekkerkerk, 15 mei 1947.

Geliefde oome.

Daar wij verschenen maandag op de begrafenis waren van de vrouw van H. Bas, zoals u wellicht ook wel zult gehoord zult hebben dat die overleven is, vertelden ze ons dat U zeer ernstig ziek geweest was nog niet van bed af kwam. Nu had ik de vorige week ook al horen zeggen dat u niet helemaal goed was. Och ome, zou U geen klein lettertje willen schrijven, hoe of het nu eindelijk is. Daar het de rekening is, zou de Heere wil en wij leven mogen, hopen nu aanstaande dinsdag 20 mei het Volkje een dagje bij me te komen. Och indien dat u kan, kom u dan ook; we zouden het allemaal zo graag willen, maar indien het niet kan, och schrijf is een enkel lettertje.

Nog al veel ben U in me gedachten. En nu zal u wel zeggen, waarom? Maar dat kan ik niet neer schrijven, indien dat ik woorden had om uit te drukken, hoe arm of ik mezelf gevoel, hoe dood en hoe ver of ik mezelf bij dat lieve Wezen vandaan verzonken voel, dan zou ik u misschien kunnen zeggen, waarom dat ik nog al eens om u denk. Maar nu kan ik dat niet, want ik gevoel dat mijn tong te arm is, om mijn bedroefde waarnemingen in woorden uit te drukken. En nu kan het bij ogenblikken wel eens zijn, dat er wel eens een zuchtje naar Boven gaat. Maar och, ik ben en blijf dezelfde maar. Alles blijft zo maar gesloten van Boven. En dan als ik dan zie wie ik ben, och dan ligt de genegenheden van mijn hart wel om de Heere te rechtvaardigen, nooit meer naar zo een om te zien. Maar in de andere kant, dan kan 'k Die bij ogenblikken toch weer niet loslaten.

Want och ome, hoewel ik het niet neer durft te schrijven heb ik indien ik mijzelf niet bedrieg, toch wel eens een oogje buiten mezelfen mogen hebben in een weg waar geen weg meer was voor mij. O, en toen alles in Hem gezien, zodat mijn ziel toen in verwondering uitgedrukt heb: al wat aan Hem is, is gans begerlijk. Maar o, nu denk ik wel eens, zou het wel wáár geweest hebben.

En nu zal ik maar eindigen, want het werkelijke kan ik toch niet schrijven. Verder mag hier alles nog goed gaan. De samenleving in mijn gezin is tot heden toen bijzonder. De liefde die onderling in mijn gezin zijn mag, worden we beide wel eens klein onder. En ik weet niet waar ik ermee blijven moet. Als ik dan terugdenk, want dan word ik toch wel eens gewaar, al heb ik toen in de schuld mogen komen voor dat lieve Wezen, dat hij het zijn eigen nooit vergeven kan.

En nu ga ik maar eindigen, hopende dat de Heere het nog verlenen mag, dat u de volgende week nog in ons midden mag komen. Anders schrijft u wel een enkel lettertje, hé?

Nu de hartelijke groeten van mijn vrouw en kinderen en ook van mij, die nog hopende is dat de Heere U nog oprichten mocht.

Dirk de Jong.

4. Dirk de Jong aan Betje Duyzer.

Lekkerkerk, 1 juli 1958.

Geliefde vriendin met uw kinderen.

Uw briefkaartje verleden week in liefde mogen ontvangen, waarmee ik verblijd was. En al eerder willen schrijven, maar daar het verleden week zó koud was, dorst ik het niet aan, omdat ik op bed niet kan schrijven. Het mag zeer wel gaan met me. Ik ben al goed gegroeid en kan heel goed eten, dat al een zeer voornaam punt is. In het laatst van deze maand wordt ik weer doorgelicht, daar lig je als het ware op aan te wachten. Ik mag tot op dit ogenblikje toe nog niet murmurereend nederliggen.

Och, geliefde vriendin, de Heere is goed voor een slechte en daar is in het begin een kruimeltje van mogen vallen. Maar o dat ben ik alles weer kwijt. En nu is het niet anders als dat ik volzit met de omstandigheden van het bedrijf. En in zondigheid met de hooibouw, met die vele regens die er verleden week gevallen zijn lag er vijf en half hectare hooi bij mij in het water en wel vijf dagen er in gelegen. En alles leek me zo maar toe of ik niet anders dacht, dat de Heere in alles Zijn rechtvaardige ongunst maar liet blijken. En als ik zo naar buiten keek, het was zo maar net of het mij zo maar aankeek en betuigde, dat het mijn schuld was. En och, dat wel willen belijden, maar mijn hart was niet recht voor de Heere. En daarom dacht ik, kon er geen verandering komen. Maar och, wat heeft de Heere dat een zaterdag weer verandering willen geven. En nu weet ik niet waar ik ermee blijven moet. Vandaag hopen ze het hooi, het laatste hooi op de ruiters te krijgen.

Hopende dat we elkander nog eens mogen ontmoeten mogen, wenste ik het hierbij te laten, daar ik anders niet heb. Want vol te zitten daar ik leeg van behoorde te zijn en leeg te wezen waar hij een kruimpje mee vervuld wenste te wezen. Och Betje, kon ik het droevige eens uitdrukken van mijzelf; dat kan ik niet.

Verder de hartelijke groeten van vrouw en kinderen en van mij, uw die onwaardige, naamloze vriend.

Dirk de Jong.

Lekkerkerk, 1 oktober 1959.

Geliefde vriendin met uw kinderen.

Vanmorgen uw liefde briefje ontvangen hebbende, daar uw briefje met inhoud enkel liefde is. Niet overdacht te hebben, ook niet ene gedachte daarvan. Och geliefde vriendin, onder de Heere mijn innerlijke dank. Wij zijn ermee verblijd geworden. Niet om dat giftje, maar om de liefde van u jegens ons, wat ik niet begrepen kan krijgen.

Ik wenste wel een uurtje bij u te mogen verkeren om van mond tot mond ons hart neer te kunnen leggen, maar met de pen is mij onmogelijk, daar alles gelijk naar voren komt om te willen schrijven.

Volgende week zaterdag is de wagen klaar. Het is nog mee mogen vallen. Ik hoop als de Heere ons nog een ogenblikje leven schenken mocht, elkander nog te mogen

ontmoeten. Daar Floor van der Wind binnenkort een dagje hoopt te komen, krijgt u ook een berichtje van mij.

Hopende dat u deze nog een redelijke gezondheid mag ontvangen met uw kinderen, wil ik hiermee de eindigen. Met van ons allen de innigste groeten van uw onwaardige, diep onbekwame, toch verblijde vriend

D. de Jong

Lekkerkerk, 14 maart 1968.

Zeer geachte, ja geliefde vriendin met uw kinderen.

Een paar lettertjes terug op uw liefdesbriefje, wat ik niet dorst te verwachten van u nog een briefje te krijgen met die liefde en in. Een week nadat ik thuis gekomen was werd ik zo door de zenuwen overmand, dat ik te moe was om te zitten en te liggen en te denken; dat ik niet anders dacht dan dat ik er onder door zou gaan. We hebben toen de dokter aangeroept en heeft mij zenuwtabletjes gegeven daar ik erg van opgeknapt ben en nu gaat het weer wat beter. Mijn eten begint me beter te smaken en voel nu dat ik weer wat op mag sterken en dat is me een ogenblikje zo groot geweest, dat de Heere dat geringe middeltje nog kwam te zegenen. Dat kan ik u niet zeggen, want dan weet u de laagte er niet van te krijgen.

Daar de Heere in het ziekenhuis Zijnzelve niet onbetuigd heeft gelaten onder en na de operatie en als liefde dan tegenover schuld komt, o die schaamte, dat bukken, die zoete verbreking van dat hart en die zoete verootmoediging onder dat lieve Wezen! Daar heb ik geen woorden voor, want ik dacht niet dat dát ooit bij mij meer zou kunnen. En dat ligt nog teer in mijn ziel. Maar nu te ontwaarden dat ik den Heere er niet aan kan beantwoorden. En daar kom ik nu alles aan tekort. En dat doet mijn ziel zo zeer bij tijden en ogenblikjes, dat is beter te ondervinden dan te zeggen.

Nog onze innerlijke dank voor uw briefje met alles. En doet daar alle vrienden en vriendinnen de innerlijke groeten van ons beiden. En als de Heere ons bij leven en welzijn nog een ogenblikje dragen zou willen, dan hopen we van de zomer u nog eens op te komen zoeken. Ik hoop dat u het mag kunnen lezen, daar mijn hand erg beverig is.

Nu wees verder van ons beiden innerlijk en hartelijk gegroet van mijn vrouw en uw onwaardige, naamloze vriend.

D. de Jong.

5. Drie brieven van DIRK DE JONG AAN HENK VAN DEN HEUVEL

Lekkerkerk, 24 maart 1968.

Geliefde vriend en vriendin met uw oude vader.

Daar u nu aanstaande zaterdag een jaartje tot uw leven toegevoegd krijgt, zo de Heere wil en wij het nog beleven mogen, willen we u langs deze weg u en uw vrouw van harte en in liefde ermee feliciteren. En hopende dat u beiden dat nog vele jaren mochten beleven. Dat zal al groot wezen, maar toch niet het grootst.

En als ik dan zo een jaartje terugdenkt, o Henk, wat leven we dan toch in donkere tijden en wat moeten we dan toch in diepe duisternis; en wat leeft mijn ziel dan toch in een verre, verre afstand van dat lieve, hoge, Goddelijke Wezen weggezonden. En dan die dorre, dode toestand, dat harteloze, dat biddeloze en zo die diepe, naamloze onvruchtbaarheid in zijn zelve. O waar zou ik in kunnen eindigen. Wat leven we toch in een diep, diepe doodsstaat toegefallen; en dan bij tijden en ogenblikjes of ik heel in de verte iets gevoel van die ware behoefte naar de Heere. O dat weet ik ook weer niet te zeggen. Dan grijpt mijn ziel weer een ogenblikje moed in het aan kleven van Hem. Maar het is weer zou schielijk weg gesloten. O en als ik dan zo zie de naderende oordelen waar we nu in leven, Van der Groe heeft zij toen al zien komen, waar we nu midden in zitten en leven. En zou er nog eentje gevonden worden, die ze zien en opmerken er mee te doen hebben?

Wat geschiedt er niet onder de toelating Gods. O Henk, ik zit te denken, ik zou jullie nog wel meer willen zeggen, maar ik gevoel zo maar dat we zaterdagmiddag met onze gedachten in het midden willen wezen, maar o, wat zou het groot zijn als de Heere eens een klein ogenblikje van Zijn gunst mocht schenken. Dat is meerder waard dan alle uitgezochtste spijzen.

Ik ben iets in de war geraakt met schrijven want ze zeiden me van binnen: is dat nou een briefje op iemand zijn verjaardag te schrijven. Toen ben ik de koers kwijtgeraakt. Zo een bedompt briefje en dan op iemand zijn verjaardag. Ik schrok ervan en eindig nu maar, hopende dat u beiden hem nog een redelijke welstand mocht ontvangen.

Het gaat met de vrouw weer wat beter. Eerst bloedarmoede, daarna hoge bloeddruk en een lichte gal aanval gehad. Gisteren is de dokter nog geweest, maar vond dat ze goed vooruit gegaan is.

Met mij is het zo nog hetzelfde. De ene dag wat meer lucht dan de andere, maar mag niet klagen.

Wees verder van ons beiden in liefde en hartelijk gegroet en doet ze allemaal de hartelijke groeten, die bij u mogen komen.

Ik kan u niet opbellen, daar u zover ik weet niet meer in het schuurtje werkt. Toe, bel nog eens op; we kijken elke dag uit. Doet ome Kees de liefde groeten.

Ook uw oude vader nog van harte ermee gefeliciteerd. Daar die zo ziek geweest is van het voorjaarstel en dit nu nog weer mee mag beleven. Van den Heuvel, u ook hartelijk gegroet.

Lekkerkerk, 28 januari 1969.

Geliefde vriend en vriendin met uw vader.

Daar verleden week de oude Visser ons opbelde, dat uw ome Kees weer thuis gekomen was en dat hij het naar omstandigheden nog wel mocht maken. O mocht de Heere de hulpmiddelen aan zijn lichaam geschiedt nog achtervolgen willen met genezende en versterkende krachtjes, nog weer te herstellen.

Bas was ook weer aan het varen gegaan, maar uw vrouw was nog niet helemaal beter, maar was toch ook vooruit gaande. Tot hiertoe mogen wij het nog welletjes maken. Hennie niet heeft een dag of vijf thuis geweest, daar haar amandels zo opgezet waren, dat ze geheel geen stem had.

Uw briefje dat u schreef, daar heb gij u en ook ons harte in verklaard. O Henk, goed en recht gemaakt maar o wat hebben we toch vele vonden gezocht waarmee we ons dekken. Mocht het ons nog eens tot schuld worden voor dat lieve Goddelijke Wezen. Dan zou er nog hoop kunnen geboren worden van den Heere Zijn kant, Die toch een volheid in Hemzelve is. Mochten we nog eens verwaardigd worden om gans ontbloot, ontgrond en ontledigd te mogen worden van onszelven. Ja arm, ja verarmd om nog eens uit onszelven te mogen vluchten tot den Heere.

En ik weet wel o, het is alles zo een giftje van den Heere. O mochten we daar maar meer naar staan.

O geliefde vriend en vriendin, mocht de Heere ons uit vrije goedheid die ware behoefte maar in ons hart werken om ze weder bij Hem te mogen wederbrengen. Want wat de Heere Zelf geeft, daar is de Heere met eerbied gesproken ook Zelf aan verbonden. Want in ons aangemerkt: *uit u in der eeuwigheid geen vrucht meer*. Want al wat in ons is, is Godonterende.

Ik zit zo vaak te denken en dan zeg ik wel eens: *och Heere, mocht de zonde nog eens zónde en de schuld nog eens schuld worden. Och schenk het nog is*.

Ik ben verleden week zó jaloers geweest in dat boekje van Salomon Duijts, dat kan ik zo niet in woorden weergeven. Ik hoop dat jullie is gauw mogen komen, dat de Heere er gelegenheid en genegenheid toe schenken mocht.

Verder weet ik zo niets en wens het hierbij te laten. U wordt nog hartelijk bedankt voor uw briefje hoor. Ik wilde eerst geen briefje schrijven, daar ik er niet doorheen zag. Ik hoop dat je het krabbelen nog een weinig mag kunnen lezen.

Met de innerlijke en hartelijke groeten van ons beiden.

Marie en Dirk

U mag meebrengen die u wil. Alles is welkom. Voeder, hooi en stro volop. Nog een klein duwtje in de liefde

Lekkerkerk, 17 mei 1969.

Geliefde vriend en vriendin met uw vader.

Daar wij 14 dagen zijn leven een ogenblikje 's middags bij u aan gekomen waren, heb ik gemerkt dat u een weinig in liefde ontstoken was tegen ons, omdat we geen briefje geschreven hadden, hoewel we geregeld telefonisch geen aansluiting konden krijgen. En daar ik geen woord er over dorst te spreken met uw Ome Kees, omdat Woud erbij was en geen gelegenheid gehad heb om u een enkel lettertje te schrijven. Maar wegens mijn lichaams omstandigheden het niet kon doen. En toen ik er weer wat overheen mocht komen, is mijn vrouw van deze week aan het tobben geraakt, daar ze de gehele winter erg gehoest heeft, is dat van de week losgekomen en heeft ze heel wat bloed opgebracht. Dat zodoende moest ze van de dokter naar Gouda en is ze geheel doorgelicht, maar nog al meegevallen. Ze hoeft niet te gaan liggen. Ze heeft hoogstwaarschijnlijk een lichte longontsteking gehad is er op door blijven lopen en daarop dit gevolg ervan.

Geliefde vriend en vriendin, wat heb ik in de war gezeten, maar tot hiertoe mag ze nog mijn hulp blijven. Och Henk en Lena, wat zijn we toch diep steil afhankelijk van dat lieve Goddelijke Wezen. Daar heb ik geen woorden voor.

En want het deed me toch zo zeer, dat uw toorn - in liefde hoop ik - een weinig tegen ons ontstoken was, daar u toch weet dat we ons niet in die droeve toestand van jullie kunnen mengen. Maar dat u goed zat weet, met welke kant we onszelf verenigd gevoelen. Want ik vind het er zo een bedroefde zaak bij jullie, dat ik dat niet in woorden weet te zeggen, noch te schrijven. Want we zijn beiden bedroefd thuis gekomen, wat er bij jullie geweest is en nu weg is. We mochten wel wenende en treurende bij mekaar zitten, vanwege de breuk die daar ligt. Ik hou op met schrijven, hopende jullie nog eens hier te ontmoeten, om in vrijheid met elkaar te spreken. Want ik durf mezelf niet verder uit te laten.

En willen je hier liever niet meer komen, dan weet de Heere toch die een Hartenkenner is en een Proever der nieren, dat bij ons niet anders ligt dan ongeveinsde liefde tot u beiden. Nu zie ik wel hoe of u doet. Ik wacht een berichtje terug, met de innerlijke en hartelijke groeten van ons beiden, in liefde.

Uw onwaardige vriendin en vriend
Dirk de Jong.

PS.

Even moest ik erbij schrijven, als dat je ook de hartelijke groeten moest doen aan Bas en Cor. Ik weet niet of het doorgaat, maar Gerrit wilde graag dat we aanstaande maandagavond tot woensdagavond naar hun kwamen.

Hartelijk gegroet. Marie.

6. Acht brieven van Annigje Grolleman aan Dirk de Jong

Hasselt, 14 december 1968.

Zeer geachte en geliefde vriend met de uwen!

Uw brief mocht ik gisteren tegen de avond ontvangen, en het was dat de brief zaterdag toch niet meer over kon komen, anders had ik u gelijk terug geschreven. Te meer daar u er zo mee gekweld werd. O, ik weet bij ondervinding wat dit is. Heb daar eens jaren geleden een toestand in meegemaakt en werd toen gewaar als dat de Heere uit kracht van die zalving onderscheid gemaakt heeft, waar geen onderscheid is. Zie maar dat David uit kracht van die zalving niet kon hebben dat Goliath de Heere lasterde. Maar geliefde vriend, ben toen aan de weet gekomen, dat het de vijand precies gelijk is of wij zorgeloos of in ongeloof den Heere verdenken. Maar dat het uiteindelijk hem daarom te doen is, dat de Heere maar onteerd en miskend wordt. O geliefde vriend, toen ik daar inzien kreeg, ging het in mijn hart zingen:

Geef 't wild gedierte dat niets in 't woeën ontziet.

De ziele van Uw tortelduif niet over.

Laat grote God, om een gehate rover;

Uw kwijnend volk niet eeuwig in 't verdriet.

O, heb dit versje nadien gedurig gezongen. Daar het ons hier niet vergund wordt om goed van den Heere te mogen spreken.

O geliefde vriend, het is mij dagenlang zo zoet en zo groot geweest! O, dat wonder dat de Heere bij vernieuwing toen mijn ziel zo verkwikt had, en door zo een eenvoudig middel, dat mijn geliefde vriend Swets van Hardinxveld maar een paar woordjes schreef over wat hij gelezen had een Brahé over Psalm 89.

O, dat de Heere dit wilde gebruiken om mij zo in de dadelijkheid in Zijn diepe vernedering in te leiden, wat het voor Hem geweest was om ons vlees en bloed aan te nemen. O, dat was mij zo een ruim veld, dat hij dat Borgtochtelijk op Zich genomen had; hoe Hij als de Man van smarten en verzocht in krankheden. O, toen de tijd daar was dat Hij betalen moest dat Hij niet geroofd had. Dat Zijn zweet werd tot grote druppelen bloed, die op de aarde vielen. O, daarbij de verberging van Zijns Vaders aangezicht. Maar dat onderscheid, dat hij in alles borgtochtelijk het volmaakte geloof beoefend heeft toen Hij onder Zijn zwaarste lijden en de verberging van Zijns Vaders aangezicht, nochtans mijnde, uitroepende: *Mijn God, Mijn God, waarom hebt Gij Mij verlaten?*

O, geliefde vriend, dat Hij in alles volmaakt God bedoeld heeft. O geliefde vriend, als dit door dat dierbaar geschonken geloof in de ziel toegepast wordt, als dat de Heere nu nooit meer Zijn volk in henzelf komt aan te zien, maar altijd in Hem, in Zijn volmaakte doen in alles. O mocht de Heere u dit nog eens schenken. O dat verenigd te mogen worden met Hem, dat doet in alles meer dan overwinnaar zijn. Maar geliefde vriend terwijl ik zo weg mocht zakken in de overdenking van Zijn diepe vernedering, o, daar mocht ik zo in de dadelijkheid in Gods eeuwige verkiezende liefde ingeleid worden, als dat Hij in alles de eerste Oorzaak was.

O geliefde vriend, dat zoete van het werk, die drie onderscheidene Goddelijke personen tot des mensen zaligheid en nochtans Één in Wezen. Hoe de Vader in Zijn uitverkiezende liefde, de Zoon in Zijn opzoekende en verlossende liefde, en God de Heilige Geest in Zijn openbarende en verklarende maar ook toepassende liefde! O toen ging het zo, terwijl ik het verteld heb, in mijn hart zingen:

Want God de Heere, zo goed zo mild

Is t' allen tijd een Zon en Schild

Hij zal genade en ere geven.

Hij zal hen 't goede niet in nood

Onthouden zelfs niet in den dood.

O geliefde vriend, het was of ieder woord een zaak was en zal het hier nooit onder woorden kunnen brengen. Toen u kwam had ik er nog de zoete herinnering van, maar de dadelijkheid was ik kwijt.

Dominee Keck was hier eens toen ik tegen hem zei: och dominee, de dadelijkheid is maar zo kort. O, zei hij, 'Annigje, kort? Die is zo kort, zó als het van den hemel afdaalt, vliegt het terug. Maar het is als een vat daar wijn in geweest was, daar blijft een zoete geur van achter en daar mogen wij dan nog wat over praten.'

Ja, in mijn waarneming was die zoete geur er nog.

Maar o geliefde vriend, dat den Heere gaf dat u kwam, dat was mij toch zo groot. O heb dat zo mogen bewonderen. Och, geliefde vriend, ik moest steeds maar denken aan een oude, al jaren geleden overleden vriendin van Staphorst, dat een moeder in Israël was. Die zei nog al eens: *Gods volk kan elkaar niets geven, maar zij zijn elkaar nodig om hun hart uit te praten.* Daar de natuurlijke mens niet verstaat de dingen die des Geestes Gods zijn. Dus geliefde vriend, u kan denken als dat ik u van den Heere ontvangen heb om tegen u mijn hart te mogen uitpraten. En er was overname, want u verstond mij. Och geliefde vriend, al is het dat Gods volk de toepassing van die zaken mist, dan mogen ze in de hebbelijkheid toch o zo goed weten waar het om te doen is. O, als de Heere ons een belovend God wordt, geliefde vriend, dan komt de ziel uit te zien naar een vervullend Wezen. Daar wij alleen met de vervulling maar gebaat zijn. Nu geliefde vriend, moge de Heere u nog wat sparen daar het toch zo eenzaam wordt op aarde. Oh, moge de Heere u ondersteunen daar u een zeer tobberig lichaam heeft. Hoewel, naar dat ik wel eens gehoord heb dat poosje dat u hier was, dat het nog mee viel. Maar kan verstaan dat u van vermoeidheid naar huis verlangde. Van den Bergh was ook zo blij geweest om uw na zoveel jaren nog weer eens te mogen ontmoeten. Geliefde vriend, ik heb eens in de Atlas gekeken, maar u woont nog betrekkelijk dicht bij Swets op Hardinxveld. O, als uw lichaam het toe laat, gaat u daar dan nog eens heen. Swets klaagt wel veel, maar geliefde vriend, wij beleven een extra ordinair duistere tijd, vindt u niet? Dan zeg ik wel eens, dat de wereld zich zo uitleven kan, dat is onze schuld. Och, mag wel gewaar worden, dat de Heere versterkt wat Hij gewrocht heeft, maar maak ook veel donkere tijden mee.

Deze week woensdagmiddag is C. Bouman met C. van den Oever en zijn vrouw geweest. Dat was nog aangenaam. De Heere heeft die man met grote genade bedeed, maar ook met veel gaven om nuttig te zijn voor anderen. O, die zoete vereniging waarin wij mochten samenzijn, daar die man met de kennis van het hoge Wezen bedeed mag zijn, maar ook met veel ontdekkend genadelicht in zichzelf. O die overeenstemming in dat: *ik ellendig mens.* Alles wat wij door de zonde in ons zelf onderworpen blijven, tot onze dood toe. Maar dan ook eens even, als ik tegen de dood aanzie, wat mij een oorzaak van veel beschuldiging menigmaal is, om het maar af te

zien en toe te zien, daar toch de volmaakte liefde alle vrees uitsluit. Van den Oever lag daar ook gedurig tegenaan, maar mocht het zijn gedurige verzuchting zijn om toch voor de dood ingewonnen te mogen worden. Ja, geliefde vriend als ik er overheen mag zien en er naar verlang, dat ook wel eens gebeurt, o dan is de dood de enigste weg en middel om van de zonde verlost te mogen worden.

En zo geliefde vriend, bemerkt u wel dat hoe ruim of het ook ligt aan de zijde Gods, vanwege dat Goddelijk welbehagen en dat in mensen die niet anders zijn dan op- en tegenstand in zichzelf. Daarom hoe ruim aan de zijde Gods, worden wij aan onze zijde maar onwaardig. Maar vanwege de aanbiddelijke wijsheid Gods zou ik er toch niets af willen hebben en ik denk u ook niet, is het wel?

Nu geliefde, nog hartelijk dank voor uw briefje en deszelfs inhoud. O ik ben wel afhankelijk; maar in de onderhouding ook voor de tijd maakt de Heere het boven bidden en denken wel.

Geliefde vriend, ik heb de pen al vaak neergelegd maar moet eindigen. Och, dat de Heere geven mag om elkander te gedenken en wees u hiermee met uw geliefde vrouw en de uwen in liefde zeer hartelijk gegroet van mij, uw liefhebbende geringe vriendin Annigje Grolleman.

De reis hierheen is heel groot voor uw zo zwakke lichaam. Maar geliefde vriend, het blijft voor de eeuwigheid bewaard dat wij elkaar na zoveel jaren weer mochten ontmoeten. Kan niet zeggen, hoe wonderlijk mij dit was, dus geen wonder dat u op de zeef werd genomen. Als het u niet teveel vermoeid hoop ik dat u nog eens schrijft. Dag hoor van mij, uw liefhebbende geringe vriendin, Annigje Grolleman.

Ik hoop dat u mijn gekrabbel lezen kan. Dag hoor!

Hasselt, 4 maart 1969.

Zeer geachte en geliefde vriend met de uwen!

Hoe mag het toch zo met u en de uwen zijn? Het is zo al een tijdje geleden dat L. Kieboom mij schreef, dat die u had bezocht en schrijf dat u toen een brief aan mij gepost had. Maar hij zal dat wel misverstaan hebben, daar ik die brief nooit ontvangen heb en ook niet dat u er ongerust over was dat de brief niet over komen was. O ja, in gedachten schrijf ik ook meer dan in de werkelijkheid, hoor!

Geliefde vriend, heb nog zo lang een zoete nasmaak gehad dat u hier toen geweest is. Maar mocht ook geloven dat de Heere het daarvoor met Zichzelf wél gemaakt had. En geliefde vriend, dan leert de bevinding als dat er dan niets aan ontbreekt. Maar heb niet kunnen denken, dat ik daarop zo een naamloze ledigheid zou inleven. Zodat ik menigmaal denk: *waar zal dit nog op uitlopen?*

Heb toen in december mijn zo geliefde vriend Swets verloren, zo maar geheel onverwachts. Maar u zal dit wel van deze of gene gehoord hebben. De Heere weet dat ik hem dit van harten gunde. Daar hij zo veel tegen de dood opgezien had; en toch zei,

verlangde om van het lichaam der zonde verlost te mogen worden. En de Heere heeft hem zo liefelijk weggenomen zonder dat hij de dood gevoeld heeft. Het was mij toen ik het hoorde, of de strik zomaar verbroken en de vogel ontkomen was. Het laatste jaar was hij hier twee keer geweest en het jaar daarvoor ook een keer. Maar daar lag negen jaar tussen dat hij de reis niet kon doen. Doordat wij beiden aan huis en bed gebonden waren hadden wij veel tijd om te schrijven en waren wij zodoende op het papier veel bij elkaar en schreven elkaar alles. Daar Swets een man was met genade en gaven bedeed, was hij hierin zeer tot onderwijs en heb er een geliefde vriend aan verloren. Och toen de slag viel mocht ik het hem zo gunnen en kreeg zoveel krediet op de Heere, dat ik geloofde dat de Heere het met Zichzelf, als blinkende door de traliën van Zijn woord en nagelaten onderwijs wél zou maken. Wat enige dagen daarna onder het lezen van Psalm 62: 1, berijmd, mocht gebeuren. O, dat:

In God is al mijn heil, mijn eer;

Mijn sterke rots mij tegenweer.

God is een Toevlucht in het lijden.

O toen was het alles zo goed dat er niets aan ontbrak.

Daarna ben ik erg ziek geworden. Wij dachten eerst van een steenpuist op de rug maar daar was het te groot voor en bleek het een abces te zijn waar ik veel pijn en hoge koorts, 40 graden, van had. Totdat de dokter zaterdagmiddag kwam en zei: ik kom het vanavond nog snijden. Het was een heel geval, precies op het rechterschouderblad. Maar toen het gesneden was en daarna 8 dagen aan elkaar penicilline injecties kreeg, heeft de Heere de middelen willen zeggen, zodat de koorts na acht dagen zo goed als geweken was.

O, geliefde vriend, mocht ondersteund worden uit deze woorden: *zouden wij het goede van God ontvangen en het kwade niet?* Waaronder de Heere goedertieren gedachten gaf van Zichzelf. En geliefde vriend, dan gaan wij vanzelf naar beneden. De wond mag nu weer dicht zijn en hoewel het vooruit mag gaan, zo heb ik nog niet mijn krachten terug. Vooral lezen was een zwaar werk; het was net of mij alles voorbijging. O geliefde vriend, wat heeft de zonde al niet teweeg gebracht; en wat beleven wij toch donkere tijden. Maar bijna alles klaagt, dat de Heere Zich zo verborgen houdt en men zich ledig en krachteloos waarneemt. O dan kan ik niet anders zeggen dan nutteloos de aarde te beslaan.

Geliefde vriend, ik las zondag met veel ontroering in Charnock. 'Wat blindheid kan het gemoed des mensen niet bezetten, zelfs onder het woord van God, wanneer Gods Geest hetzelfde niet beliefd te verlichten.' O, de vreze greep mij aan, dat een mens zich alzo onwetende zichzelf zou kunnen bedriegen.

Nu geliefde vriend, het is winter geweest in de natuur en ook een mijn hart. Bezoek komt er dan meestal ook niet. Maar mijn lichaam liet dit ook toen niet toe. Maar o, als ik op mijzelf zie, dan zou u mij, hoop ik, wel verstaan, dat ik vanwege de ledigheid ook niemand durf te vragen. Maar verlangde toch eens te horen hoe het met u was. Daarom hoop ik dat uw lichaam het toelaat om een klein briefje te kunnen schrijven, om zo nog iets van de gemeenschap te mogen inleven. Zoals L. Kieboom schreef, moet die opgenomen worden voor een oogoperatie hé. Met Cees mocht het meevallen en geloof dat ze weer in vrede samenkomen daar ik blij om ben, ziende wat daar toch wel van gedacht moet worden, hé?

Nu geliefde vriend mocht u mijner in uw verzuchtingen gedenken en ontvangt u met de uwen de zeer hartelijke groeten van mij, uw liefhebbende, geringe vriendin. Annigje Grolleman.

Hasselt, 1 december 1969.

Zeer geachte en geliefde vriend met de uwen!

Ja, in gedachten ben ik gedurig bij u en daar ik hoorde dat uw lichaam meer en meer ging afbreken, dacht ik u toch nog een paar lettertjes te schrijven. Dat afbreken van uw lichaam is geen wonder dat nu al zo zwak was en niets om bij te zetten en daarop het gemis van uw dochter moest inleveren. Och, ik kan u zo verstaan, geliefde vriend. Wat hoop ik dat uw lichaam nog wat aan mocht sterken en dat u nog wel gespaard mag blijven voor uw geliefde vrouw en kinderen, maar ook voor uw vrienden daar het toch al zo eenzaam wordt op aarde.

Geliefde vriend, ziende wat u af zal leggen en wat u dan aan mag doen, o dan kan ik u dit zo van harten gunnen, maar ik weet ook dat als den Heere u zou ondersteunen u het hier ook nog zou kunnen hebben. Ziende op u zo zwakke lichaam en voortdurend gebrek aan adem, dan kan ik zo medelijden met u hebben. Maar dan moet ik mijzelf bestraffen daar toch het medelijden aan een mens niet is, ziende op de ontfermingen Gods. Och geliefde vriend, dit mocht u maar bij den Heere doen schuilen en op Zijn volheid doen hoop.

Zelf ben ik de laatste tijd ook niet zo goed, daar ik gedurig met maagpijn tob en het eten moeilijk kan verdragen. Maar, geliefde vriend, dat veel erger is, het is of den Heere zo zwijgt, en neem mijzelf dan zo ledig en zo ellendig waar. En als het nu niet was dat al mijn hoop en verwachting bij den Heere alleen was, och dan zou ik niet weten hoe er door te komen. O, wat zou ik u gunnen dat u gewaar mag worden dat Zijn goedheid in nood en dood, voor ons Zijn volk, oneindig groot is. Ziende uw zo zwakke lichaam heeft de Heere u tot hiertoe nog staande gehouden.

O geliefde vriend, ben soms zo verlangen om van mijzelf verlost te worden. Wat zullen wij toch afleggen en uit vrije genade, enkel door ontfermingen aandoen! Maar geliefde vriend, de geloofsblijdschap wordt zoveel gemist. O wat beleven wij toch een donkere tijd.

Op Werkendam is het ook eenzaam geworden en in de familie een grote ledige plaats. Ik vrees gedurig dat C. Kieboom het lezen op zal geven, daar ze meer op het ongerief zien dan op het belang voor zoveel jonge mensen, die als ze het niet meer zouden doorzetten om zondags te lezen, niet meer weten waar ze heen moeten. O geliefde vriend, wat wordt toch de bearbeiding van Gods Geest veel gemist. O, dat de Heere nog eens aan Zijn zo vast gestaafd verbond mag gedenken en dat dit Zijn hart tot ons in liefde mocht ontvonken. O dan schreit het in mijn hart: en ga mij met Uw heillicht voor.

Geliefde vriend, ik wilde u graag een paar velletjes vanwege het meeleven schrijven, maar verder voel ik mijzelf zo uitgeschud en zó ledig dat ik het onder geen woorden kan brengen. O, het is altijd de zonde die de scheiding maakte.

Geliefde vriend moge de Heere u opening geven om elkaar in de verzuchtingen te gedenken. En wees hiermee met uw geliefde vrouw in liefde zeer hartelijk gegroet. Hoe mag het zo met u zijn, geliefde vriendin, daar u ook toen voor onderzoek naar de dokter zou gaan. Bent u al geweest?

Nu ontvangt nogmaals de hartelijke groeten van mij, uw u liefhebbende, geringe vriendin.
Annigje Grolleman.

Hasselt, 23 juni 1969.

Zeer geachte en geliefde vriend met de uwen!

Heb bericht gehad van uw geliefde vrouw, dat u opgenomen moest worden in Utrecht. O moge de Heere de middelen nog zegenen zodat uw lichaam wat minder benauwd mag zijn. Daar u het zeer moeilijk had toen u bij mij was. Van Van den Bergh uit Driebergen mocht ik horen dat die bij u een Bilthoven geweest was en verenigd bij elkaar had mogen zijn. O geliefde, dat u het mocht krijgen in te leven naar ziel en lichaam beide:

Uw krankheên kent en liefderijk geneest;

Die van 't verderf uw leven wil verschonen.

O, als de Heere Zijn aangezicht over uw verheffen mag, dan kan het onder alle omstandigheden nog goed zijn. O om zo verenigd te mogen zijn dat u zich in alles op de Heere mag verlaten.

Geliefde vriend, verleden week mocht ik in W. Teelinck lezen en mocht in de terugleiding zo zoet ingesloten worden toen ik dit las namelijk: *die deze Uwe waarheid verzegeld gevoeld hebben aan hun hart, namelijk dat Gij hen boven anderen met een eeuwige genade omhelsd had. En tot eeuwige zaligheid, zonder hun toedoen had gebracht.* O geliefde vriend het was mij als met die wateren waarvan Ezechiël zegt, dat ze van onder het altaar kwamen. Eerst tot de enkelen, maar op het laatst een rivier was waar hij alleen maar in zwemmen kon. O dat onpeilbare van Gods vrije genade! O, en dat waar ik mijnerzijds niet anders kon zeggen, *dat ik den Heere maar heb laten buiten staan.* En Hij klagen moest, *dat Zijn hoofd vervuld was van de dauw en Zijn haar van de nachtdroppelen.* O geliefde vriend, bleef de Heere in Zichzelf niet onveranderlijk Dezelfde, het zou eeuwig kwijt zijn. O, waar de Heere alle dingen doet mee werken ten goede, moge de Heere ook hier in al uw nooddrift voorzien, naar ziel en lichaam beide en Zijn Naam er nog in verheerlijkt mag worden.

Geliefde vriend, ik was zo verblijd dat uw geliefde vrouw schreef dat de Heere u hier voor ingewonnen had. Zoals u toen ook bij mij geweest is, dat was voor uw lichaam niet meer vol te houden.

Geliefde vriend, toen vroeger mijn vriend T. de Jong nog leefde zei hij, blij te zijn dat hij arme vrienden had daar hij die deelgenoot van zijn zorgen durfde te maken omdat zij hem niet konden helpen. Nu ik zou graag van u horen of u hier omtrent grote bezwaren had. Daar het tegenwoordig geen kleinigheid is om in een ziekenhuis te moet worden opgenomen. Nu had ik nog wat voor u gekregen, dus dat kan ik nu niet helpen dat ik u dit sturen moet. Och, dat u het in alles maar goed mag vinden om geholpen te worden. Nu moge de Heere ons geven om elkander te mogen gedenken.

Geliefde vriend u moet u niet vermoeien met terug schrijven, maar misschien wil uw vrouw of uw zoon mij nog wel eens een paar lettertjes schrijven, hoe dat het zo met u is.

Ontvangt u hiermee de zeer hartelijke groeten van mij uw u liefhebbende, geringe vriendin.

Annigje Grolleman.

De weduwe Duyzer had zoveel pijn in haar rechterarm en heeft de dokter een foto daarvan genomen in het ziekenhuis en zit er een scheurtje in haar rechterschouderblad. Ligt helemaal te bed, wat voor een oude mens niet best is. Zij verlangt veel naar den Heere en niet naar beterschap. Och zij zal toch zo een grote ledige plaats nalaten, hé? Nu geliefde vriend mocht u mijner gedenken in uwe verzuchtingen. Dag hoor!

Hasselt, 16 juli 1969.

Zeer geachte en geliefde vriend!

Daar ik zo in gedachten was dat u alweer thuis mocht zijn, zo was vanmiddag L. Kieboom met mensen hier uit Kaatsheuvel en die zei, dat u nog in het ziekenhuis lag. Och, toen speet het mij dat ik u nog niet eens een kaartje geschreven had, te meer daar u daar zo helemaal op de vreemde ligt en dan bezoek, persoonlijk of per post, toch aangenaam mocht zijn. Zoals Kieboom zei was u wel iets beter.

O geliefde vriend, wat kan ik het u gunnen dat u in alles tot de Heere de toevlucht mag nemen en dat u voor het uitwendige voor moedbenemende zorgen bewaard mag blijven. Al kan ik mij indenken dat het soms wel eens moeilijk kan zijn.

O geliefde vriend, moge de Heere u geven te geloven *dat de aarde des Heeren is mitsgaders haar volheid*. Och ik hoop toch zo, dat u in de middellijke weg nog wat geholpen kan worden.

Geliefde vriend, als ik zo op mijzelf zie, och dan neem ik mij gedurig zo ledig en zo ellendig waar. En toch geeft de Heere toch wel eens om in dat vrije Gods te mogen inblikken. O dat het alles uit Zijn eeuwige uitverkiezende liefde is voortvloeiende. O dan ziende op mijzelf, moet ik zeggen: *heb ik ook omgezien, maar Dien die naar mij heeft omgezien?* Och iets van Zijn trekkende liefde in ons arme hart gewaar te worden, dat is toch zo groot. Och ik hoop dat u daar op uw bedje, daar iets van in mag leven.

Geliefde vriend, vanwege de warmte schrijf ik maar een klein briefje. Het is maar een bewijsje van meeleven. Ik hoop zo dat als nu weer thuis gekomen bent, u dan nog weer eens een paar lettertjes kan schrijven.

Geliefde vriend, dit is nog voor u als een kleine tegemoetkoming in de kosten. Och u moet maar niet op de omstandigheden zien, want dan komt u er nooit uit. Maar o, dat u op Hem mag zien, Die alle macht gegeven is in hemel en op aarde. Als het kan zou ik wel graag willen dat uw geliefde vrouw een paar lettertjes schreef dat het overgekomen is en hoe het met u is. Ik ben erg blij dat de kinderen en verdere familie haar met de auto bij u brengen. Daar de reisgelegenheid zo moeilijk voor haar is. Gisterenmiddag was L. Kieboom hier met Marinus Helvoort en zijn vrouw en de weduwe Van de Schans met haar zoon, die chauffeurde allen van Kaatsheuvel. 'k Had van de weduwe Van de Schans vaak gehoord dat zij heel jong weduwe was geworden en had twee meisjes met bijna geen verstand die nu op de invalidewerkplaats konden werken en waar ze veel gemak van had; én met haar zoon van 25 jaar die bij haar was en had een zoon getrouwd. Zij was een missend mens zowel uit- als inwendig. Maar de Heere had haar wonderlijk uit- en doorgeholpen zodat de vijand nog niet had kunnen roepen haha! Helvoort had ik al jaren briefwisseling mee en nu was het vakantie en wilde graag eens een dagje uit. Ze waren goed één uur hier en zijn tegen 4

uur weer vertrokken. Zij wilden toen nog bij de weduwe van Leeuwen aan als hun dit vergund werd. Nu geliefde vriend, de Heere heeft nog opening een weinigje gegeven. Helvoort zal u wel kennen denk ik.

Nu dag hoor, ook de hartelijke groeten aan uw geliefde vrouw en kinderen. Mocht u mijner in uw verzuchtingen gedenken. Dag hoor, van mij uw u liefhebbende, geringe vriendin.

Annijge Grolleman.

Hasselt, 26 maart 1970.

Zeer geachte en geliefde vriendin met zijn de uwen!

Langs deze weg wil ik u mijner hartelijke deelneming betuigen in het grote verlies dat u overkomen is. Daar den Heere uw zo geliefde man, vader en grootvader heeft weggenomen. Maar het is hem wel te gunnen. O wat een dubbele verlossing om nu nooit meer de verberging van des Heeren aangezicht in te leven. O voor eeuwig van de zonde verlost, dat hij nooit meer zichzelf, maar nu volmaakt den Heere mag bedoelen.

Daarbij is uw geliefde man en vader van een zeer vermoeid en smartelijke lichaam verlost. Ziende wat hij afgelegd en aangedaan heeft, dan kan ik hem dit zo hartelijk gunnen. Daar den Heere nu Zijn van eeuwigheid gestelde doel in hem bekomen heeft. *Opdat zij ook zijn zullen, waar Ik ben en opdat zij Mijn heerlijkheid mogen aanschouwen.* Daarop ziende heb ik niets te zeggen.

Maar o de man laat niet alleen in zijn gezin, maar ook onder zijn vrienden zo een grote ledige plaatsen na. Die in de verzuchtingen de lasten nog meedroeg. Dus zijn wij in hem een lastdrager verloren. Daarbij wordt het toch zo eenzaam op aarde. Het is net of er niet meer overblijven waar men zich nog eens tegen uit kan praten. O wat wordt het in alles waar, dat de duisternis de aarde bedekt en donkerheid de volken! O dat den Heere, Zijn volk ten goede nog eens aan Zijn verbond mocht gedenken. Daar den Heere deze ledigheid alleen maar met Zichzelf kan vervullen.

Geliefde vrienden, vooral de weduwe Kieboom heeft mij steeds laten weten hoe het met uw man was en nadat de weduwe Van Leeuwen geweest is, kreeg ik van haar een briefje. Het is zo groot dat ik zo ver weg ben dat ze mij nog mee laten leven. Maar zie nog het meest uit dat de Heere het in dit grote verlies voor u samen en de vrienden nog eens met Zichzelf wel zou maken. Daar dit het enigste is dat het kan verzoeten.

Nu geliefde vriendin, moge de Heere u ondersteunen in de zware gang naar het graf. Ik hoop dat u veel mag zien op wat uw man afgelegd en wat hij aangedaan heeft. In al deze gangen heeft de Heere Zijn volk voorgedaan. Moge de Heere door Zijn Geest ons daaruit onderwijzen en door genade leren in alle weg en toestand Hem te mogen zwijgen met een onderworpen hart.

Geliefde vriendin, ik hoop als uw lichaam het toelaat dat u dan nog eens wat laat horen hoe het met u is. Uw geliefde man zal u gewis wel bij den Heere hebben achtergelaten en dat u nu in alle weg en toestand Zijn hulp mag waarnemen. En dat de onderwerping aan Zijn handelingen u rust moge geven.

Nu, ontvangt u hiermee met de uwen de zeer hartelijke groeten van mij, uw u liefhebbende, geringe vriendin.

Annijge Grolleman.

Ook de groeten van Rika.

Hasselt, 13 maart 1974.

Zeer geachte en geliefde vriendin!

Uw brief met inhoud mocht ik door des Heeren onderhoudende goedheid ontvangen waarvoor mijn hartelijke dank. En daar uw schreef dat uw zoon het u voor mij gegeven had, zo hoop ik dat u dan hem voor mij wil bedanken.

Zoals u schreef mocht het met u nog al gaan, als u maar niet met trein of bus ging reizen; en dat om zo te zeggen, uw gemis groter was dan uw bezit. Ja, daar is u niet mee gebaat, maar het is toch een weldaad om daar aan ontdekt te mogen worden om daardoor Hem nodig te krijgen die Zijn leven voor de Zijnen gesteld heeft. Zolang het gemis niet vervuld is kan het wel smartelijk zijn, maar o zo nuttig om dit in te leven; daar toch het gemis de ziel uitdrijft om in alles van Hem geholpen te worden.

Het is wel aangenaam om een gevoelig besef ervan te hebben en zo u schreef, dat u vroeger al zou graag onder Gods volk kwam, en nu na die vraag van de weduwe van Vliet moest zeggen, *dat het toch niet was zoals zij het bedoelde* en dat u de smart daarover gewaar werd en wenende wakker werd. Och geliefde, dat alles doet wel aangenaam aan. Maar het blijft waar zoals onze catechismus het zegt: *God wil dat aan zijn gerechtigheid genoeg geschiede*. En zo mocht u het oog, in uw gemis, eens op die alles vervullende Borg krijgen. Daar Hij alleen de grond maar is om de eeuwigheid op aan te doen. O wij beleven toch zulke donkere tijden en land en volk zinkt in de zonde weg.

Geliefde, ik was blij dat u bij de weduwe Van Vliet geweest was. Ja zij heeft een erg gemakkelijk ziekbed gehad. Zaterdagmorgen belde een van de vrienden bij onze jongste broer als dat ze weer thuis was; maar nu vanmorgen kreeg ik een brief dat ze wel goede hulp had. 's Morgens kwam de wijkzuster voor een grote wasbeurt; en een vriendin de weduwe Leune was bij haar voor haar daags te helpen. Maar nu was haar gisteren van onder én naar boven bloed afgegaan, dus ik vrees dat ze niet lang meer hier zijn zal en dan wordt ook zij weggenomen voor den dag des kwaads en wordt het al meer eenzaam op aarde.

Zo u misschien wel gehoord heeft, ben ikzelf deze winter ook nog ziek geweest aan de gal en hebt zoveel gebraakt. Maar nu is het braken over maar kan helemaal geen vettigheid verdragen. 's Morgens een heel klein beetje boter op brood; 's middags eet ik wel weer wat groente, spinazie, witlof of koolraapjes en dan wat aardappelkruiden erbij, maar alles uit water en het smaakt mij ook nog lekker. O wat mag dan ondervonden worden als dat Gods gunst meer sterkt dan de uitgezochteste spijzen. Bietjes, die ik altijd wel zuur gegeten heb, eet ik nu met wat suiker.

Och geliefde er wordt wel eens gezegd, dat een mens behoort te eten om te leven, maar niet leven om te eten. En dan krijg ik een klein bordje rijstpap toe in taptemelk gekookt en drink ook tapte of vetloze melk. Maar het is mij alles goed. Och toen het op zijn ergste was, ik denk ongeveer eind december, het was half september al begonnen en had heel gemakkelijk ziek geweest ziende op de vernederde Borg. Maar ben ook aan de weet gekomen dat op iedere dag een nacht volgt, zowel in de natuur als in de genade. Maar toen was op een nacht het braken zo vreselijk dat mijn zuster

zei: *och zal je nu zo bij mij weggaan?* Ik zei: ja Riek, je hebt altijd gezegd dat je hoopte mij aan het eind te mogen brengen, maar wanneer? Daar ik nu al 74 ben en ik word gewaar dat ik nu een stap moet doen die ik nog nooit eerder gedaan heb. En de dood zal het openbaar maken wat het geweest is.

Nu geliefde vriendin, hoewel het toen heus niet zo ruim lag, zo werd ik toch gewaar dat ik in geen andere weg verlost kon worden dan door de dood; en daarom zou ik het toen toch gewaagd hebben als ziende den Onzienlijke. Maar het was de tijd nog niet en enige dagen daarna werd het braken minder en was ik net een teleurgesteld mens dat terug moest de woestijn weer in. Och dat de Heere mij geven mag Hem te volgen door bezaaide en door onbezaaide bewegen. En durf niet te ontkennen, al is het met afwisseling van licht en donker, dat de Heere goed voor mij is; en mogen soms de nadenkingen van Hem zoet zijn en mij in den Heere verblijden. Dan is Zijn blijdschap tot sterkte daar het wel eens moeilijk is.

Te meer daar mijn zuster nog aldoor zenuwachtig is. En dat moet beleefd zijn zal men weten wat of dat is. Maar zij zorgt wel goed voor mij. Toen heeft C. van den Oever nog een keer geweest maar was toen nog zo naar, dat ze maar heel kort gebleven zijn. Later, nu in februari nog eens een keer en toen kon het wat langer. Het is voor mij dan zo erg, daar de reizen groot zijn en duur en dan maar kort te kunnen blijven. De laatste keer hebben ze het gedeeld en zijn vanhier, daar M. den Breejen hen reed naar Bussem gegaan naar de weduwe van Leeuwen en zijn daar nog een poos kunnen zijn. Ja, u weet dat was met uw man ook zo, dat Cornelis een van de liefste vrienden is, maar de afstand is zo groot, maar moge de Heere het met Zichzelf wel maken. Dat is altijd nog de beste verkwikking.

Nu geliefde, heb al telkens de pen neergelegd en moet nu eindigen. Moge de Heere u in uw eenzaamheid gedenken en dat u gewaar mag worden dat Hij een Man der weduwen is zowel in- als uitwendig.

Ontvangt u hiermee de zeer hartelijke groeten, ook aan de dochter van Anna Kieboom die in Sleeuwijk woont en wel eens bij u komt. Ik weet de naam zo niet. Ontvangt dan hiermee de zeer hartelijke groeten van mij, uw geringe vriendin,

Annigje Grolleman.

Hasselt, 26 september 1969.

Zeer geachte en geliefde vriend en vriendin!

De brief van C. Kieboom met uw ingesloten briefje mocht ik ontvangen waarvoor mijn hartelijke dank. Als dat u toch zo moe was van dat u hier was geweest. Ja, zelf werd ik beschuldigd, later vanbinnen, dat ik u nog niet wat langer gehouden had, nu u er eenmaal was en er zo een reis om gedaan had. Maar geliefde vriend, ik zag dat u zo vermoeid was en durfde het u daarom niet te vragen en ook niet verder te praten, want dan moest u wel blijven. Ik had nog zo graag gevraagd hoe het met uw geliefde vrouw was daar zij er zo vermoeid uit zag en ik merkte dat zij ook onder behandeling van een dokter is.

Geliefde vriend, heeft u er nog baat bij gehad dat u nu in Utrecht terug moest komen? Nu, ik was erg blij dat u de moeite had willen doen om naar hier te komen, daar de reis eigenlijk teveel voor u is. En geliefde vriend, ik was blij dat u ook verenigd was met de brief van C. Kieboom, want ik was dat zelf ook. Maar geliefde vriend, ook

Kees is zo moeilijk in het terugschrijven, daar ze om zo te zeggen hun waarde zo kennen en dat is altijd jammer, want dan moet men zo voorzichtig zijn. Maar had u al eens eerder verteld als dat er bij Cees veel meer oefeningen liggen dan bij Leen. En wordt men een heel andere grond gewaar. Dat vindt u toch ook? En daarom had ik u de brief meegegeven. Zo de standelijke afsnijding van zichzelf heb ik van Leen in die mate nooit gehoord. Maar ja ze hebben elkaar eerst maar opgebouwd en nu hebben ze daar ook samen de moeite mee. Daar Kees heel niet overheen kan leven. Het schijnt dat Leen vanwege zijn zwakke hoofd weinig kan hebben en is dan zo maar in de war. Och, dat Kees nu wat meerder dragen kon en zo zijn broer nog tot onderwijs mocht zijn.

O wat is de Heere toch goed over ons, als hij ons met ontdekkend genadelicht bedeed. Dan kunnen wij nog beneden een onbekeerd mens staan. Daar wij dan onze diepe val krijgen in te leven en kunnen wij nooit boven een ander komen. O, wát van Zijn liefde uitgestort in ons hart en mogen wij voor elkaar onderdoen, nietwaar?

Nu, geliefde vriend en vriendin, moge de Heere uw weg die ze naar de mens gesproken, met doornen is omtuind, dit alles aan uw ziel heiligen. Heb deze week nog al veel bezoek gehad en dan niet eens lekker. Maar wilde toch een paar lettertjes schrijven. Maar ben van mijzelf zo leeg. O geliefde vrienden, of de Heere naar de mate dat Hij ons met zelfkennis bedeed, ook Hemzelf leren kennen.

O, toen ik de laatste keer tegen Cornelis klaagde dat ik zondags onder het lezen zo veel met slaap bezet was, toen klaagde Cornelis daar ook zo over. Ja dat hij soms onder het bidden gewaar werd dat hij aan het zakken tellen was.

O geliefde vriend, zo komen wij aan de weet, dat wij van één lap gescheurd zijn en ook in alles hetzelfde nodig hebben. Daar onder het oude verbond de Heere leerde, als dat alle dingen moesten gereinigd worden en dat er zonder bloedstorting geen vergeving was. O geliefde vriend om dat bij vernieuwing weer te mogen inleven, dat er een Fontein geopend is tegen de zonde en tegen de onreinheid.

Maar geliefde vriend, het manna moest dagelijks verzameld worden, dus hebben wij ook bij den dag te leven. O dat de Heere mijn blindheid en onkennis mocht komen weg te nemen.

Nu, moge de Heere u ondersteunen en hoop dat als er zich wat bijzonders op doet, dat uw vrouw dit dan bij welzijn schrijven wil.

Nu ontvangt u hiermee de zeer hartelijke groeten van mij, uw u liefhebbende, geringe vriendin, Annigje Grolleman.

En dat u mijner in uw verzuchtingen mag komen te gedenken. Dag hoor!

7. Van een onbekende vrouw aan Dirk de Jong en de vrienden

Bleskensgraaf, 14 september 1944.

Geliefde vriend!

Door 's Heeren dragende liefde en trouw mogen we deze morgenure nog beleven, hoewel smart en weedom van rondom. Maar o, 'k word zo bepaald bij de Man van smarten, die dierbare Borg, Die om onze overtredingen verwond is en om onze ongerechtigheden verbrijzeld. Die Zijn mond niet opendeed, maar als een schaaap stemmeloos voor het aangezicht Zijner scheerders was. O, ziende op die Overste Leidsman en Voleinder des geloofs, Jezus, die voor de vreugde die Hem voorgesteld was, het kruis heeft verdragen en schande veracht. O lieve vriend, mijn ziel verteert van smart, maar de Heere ondersteunt in deze weg, om Hem te mogen volgen en Zijn voetstappen te drukken. En waar Hij moest klagen: *voor Mijn liefde staan zij mij tegen*. Dat mijne zonden Hem dat bittere lijden en bloed gekost hebben; en Hij uit liefde die ganse last des toorns Gods tegen de zonde, voor mij heeft willen dragen. O, die liefdehanden dragen door 't zwaarste lijden. Want och, ik heb een vreselijke dag doorleefd en het laatste woord is mij vanmorgen aangezegd. Want nu was hij eruit gebleven, maar als er nog iets van jullie meer bij ons te zien of te horen was, ging hij er uit om nooit meer in te komen; en was de band tussen hem en mij voor altijd verbroken.

O lieve vriend, liefde en droefheid doen mij verder zwijgen, maar één ding smeed ik jullie, o kom of schrijf niets meer, want dan breng je mij in onoverkomelijk lijden. Wacht op Gods tijd en weg, die ons in liefde aan Zijn troon en aan elkander houden mocht. O, ik vrees een vreze, met diepe smart. Als ik kan laat ik een van jullie drieën wel wat horen, maar, ik smeed jullie kom of schrijft niets meer tot Gods tijd daar is. Nogmaals mijn hartelijke dank voor al de liefde bewijzen.

Groet vooral mijn oude zielevriend De Ridder. Daag.

Uw liefhebbende vriendin,

T. B.

8. Zes brieven van J. A. Adriaanse te Schiedam aan Dirk de Jong

Waarde vriend.

De boodschap van vrouw De Lange ontvangen heb, moet ik u laten weten, dat tot mijn spijt niet kan komen daar ik zo gebonden ben dat ik niet weg kan. Ik wens je dat je nog een gezellige dag mag hebben. En wat de aardappels aangaat, weet ik niet hoe ik ze in Schiedam moet krijgen.

Dirk, ik hoop zo ik nog leef op een andere keer nog eens te komen, want daar zijn banden gevallen, die zijn nog niet verbroken. Dat de Heere eens de gelegenheid mocht geven, dat wij mekander nog eens mogen ontmoeten want het is zo een duistere tijd. Ook van het volk van God. Dat de Heere nog eens Zijn kerk kwam bedienen uit vrije ontferming en eeuwige genade. Want hoe ouder dat ik word, hoe vrijer dat genadewerk valt. Want het wordt zo licht uitgesproken dat een mens er niets aan kan doen. Maar het beleven is heel wat anders, want daar moet hij beleven, gans onbekeerd en zo dood en hard van dat verdorven vlees. En dat hij nog zo verknocht is aan dat vlees. Dus wij hebben zo nodig een losmaken van onszelf en aan al het onze.

Mochten wij daar maar veel in geoefend worden; dat zal ons niet vruchteloos laten, maar daar hebben wij het Borgwerk zo veel te harder nodig voor onze ziel.

Verder wens ik u met uw gezin het beste toe. Doet P. Ridder de groete van mij en al de vrienden en vriendinnen.

De hartelijke groeten.

J. A. Adriaanse

Schiedam, 18 december 1944.

Waarde vriend.

Met deze heb ik de pen eens opgenomen om een lettertje te schrijven. Dat ik u wel eens op wilde komen zoeken, maar daar is voor mij nu geen gelegenheid. En nu schreef ik u zo het in mijn hart is.

Van vrouw Borsje vernomen heb, dat u weer een slag gekregen heeft met uw vee. Nu vriend, treur daar niet hart over, want de Heere heeft mij een zondag zo lief bediend, dat ik weggezakt ben in liefde tot den Heere en Hij heeft mij zoveel verborgenheid bekend gemaakt. Dus het is mij niet te doen om u te verheffen, maar mocht ik in Gods hand u tot een voet en hand wezen om met elkander op te bouwen in het allerheiligst geloof. Dat zij zo.

Ik werd een zondagmorgen om 5 uur wakker en toen heeft het Hem behaagd om mij diep verbeurd mens, om die op te zoeken en uit liefde te komen onderwijzen. Ach vriend, ik heb het zo goed gehad. Ik werd zo ingeleid in de liefde van de Vader in Zijn eeuwige verkiezende liefde; Zijn liefde van de Zoon, in de verlossende liefde; en de liefde van de Heilige Geest, in Zijn leidende en besturende en onderwijzende liefde. In

de verborgenheid van een Drie-enig God voor een slecht mens. Ik ben weggezakt in de liefde des Heeren. O wat was dat dierbaar, heilig en goed.

En toen werd ik ingeleid in de breuk van de kerk want die was wijder dan de zee en dieper als het graf. O wat heb ik toen bitter geweend. Toen heb ik liggen kruipen voor dat goede Wezen van dat wij dat zo slecht afgebracht hebben. O vriend, mijn pen is te gering en mijn mond is te bekrompen om uit te drukken wat de Heere mij bekend kwam te maken.

En toen kwam die woorden met kracht bij mij: *gij zeer gewenst man*. Ik zeide: Heere, Heere, Daniël dat was een gewenst man, maar ik ben een albederver. Ach vriend, ik wist niet waar ik mij de bergen moest voor zulke vrije genade en voor zoveel liefde voor een slecht mens. En toen heb ik liggen worstelen voor de kerk des Heeren, als de Heere reden uit Zijn Zelfs wilde nemen, daar bij ons geen reden zijn, dan om weggevaagd te worden.

En vriend, toen kreeg ik ook met u te doen. En toen zij de Heere zo: mijn zoon, acht niet klein de verdrukking, maar dat je er niet onder bezweek. Want gedraagt God u als zonen niet als bastaard. O vriend wat was ik blijde. Dus vriend merkt op de handelingen des Heeren, al is het ook in tegenheden. Hij heeft er een wijs beleid voor om ons van onze verborgen zonden te openbaren. Of dat hij eerst het goud beproeven wil, eer het uit de smeltkroes van ellende te verlossen. Dus vertrouwt op de Heere, en dan handelt Hij soms wonderlijk. Al Zijn doen is slechts heiligheid en majesteit. Dus houdt moed en houdt aan tijdig en ontijdig.

En nu is mijn briefje weer vol. En mochten wij mekaar hier in het tranendal niet meer zien, dat wij mekander Boven verwachten.

Groet de vrienden en de vriendinnen van mij, je medestrijder in deze gewesten.

Hartelijke groeten van allen.

J. A. Adriaanse

Schiedam, 10 januari 1945.

Waarde vriend.

Met deze bericht ik u dat ik je briefje ontvangen heb en met belangstelling heeft gelezen. En hoe je aan je diep ongeluk wordt verklaard en de diepe duister dood daar de mens moed- en vrijwillig is in gevallen. Ach wie zal het uit kunnen spreken, als hij daar ontdekt wordt. Daar schiet niets anders over dan de Heere wenend achteraan te lopen. En het grootste wonder zal voor de ziel zijn, als de Heere nog eens naar hem om kwam te kijken. Dan wordt er in schreien soms al blijdschap en daar ligt soms al ademtocht in om het schreiende de Heere te volgen. Want bespreken, we hebben alles verbeurd, maar beleven, is heel wat anders. Want daar krijgt de mens de nietigheid van zijn eigen beleven en dan zal het een wonder worden als de Heere nog naar hem om kom te kijken. En dan kan de Heere zo een ziel wel eens vertroosten en bemoedigen, maar de ziel krijgt zijn eigen weer terug. En hoe meer de ziel in zijn eigen zit te wroeten, hoe minder vrucht hij in zijn zelfs zal vinden; en in zijn schatting allemaal achteruit gaan. Hij kan zo in zijn zelfs geen één vrucht vinden om voor God te bestaan. En daarom is het een moeilijke arbeid voor de ziel. Hij heeft het op behoud voor zijn ziel gezet en in zijn schatting gaat hij al meer en meer terug en misschien nog voor eeuwig kwijt. En dat doet de ziel zo in benauwdheid zitten dat hij uit angst en benauwdheid tot God schreit: *is er nog een weg om die wel verdiende straf te ontkomen?* En daar wordt de ziel verbrijzeld. Daar is zo veel verborgen in het woord

van God. Ik zal zie voeren met smeking en geweent. En als de Heere nu dat doet, dan ligt er soms zaligheid in het smeken achter de Heere aan. Dat zou hij niet graag kwijt willen zijn, al is hij er niet uit verlost. Maar daar gaat de ziel sterk naar uitzien en hij krijgt een bukkende houding voor de slagen die de Heere hem toebrengt. Want de Heere doet niet naar zijn zonden, want dan was er geen bestaan meer in hem.

En nu vriend, heb ik het een en ander geschreven, wat aan die weg verbonden is. Want dat is de grootste arbeid Gods, om een mens van zijn zelfs af te brengen en op de Heere te wagen daar hij nooit beschaamd mee uitkomt. Dus vriend, ik wens van harte dat de Heere je ogen nog eens opene, want Hij is het licht dat alleen de duisternis doet verdrijven. Maar vriend, houdt aan tijd en ontijdig, Hij is getrouw, Hij zal de werken Zijner handen niet laten varen.

Verder de hartelijke groeten van ons allen.

J. A. Adriaanse.

Groet de vrienden en de vriendinnen en P. de Ridder.

Schiedam, 21 maart 1945.

Waarde vriend.

Met deze bericht ik u dat bij ons nog alles redelijk gezond is. En dat mijn dochter van een zoon is bevallen en het heeft er erg gespannen. Ze is met de kap verlost. Maar de Heere heeft het boven bidden en danken wel gemaakt. Zij heeft er zelf een goede toestand onder gemaakt. Toen zij bijkwam zij ze: Hem zij de lof en de dank toegebracht. Zij mocht zo een gezicht krijgen op Zijn Borgtochtelijk leven, dat haar lijden nog niets was; wat het Hem gekost heeft om vijanden met God verzoend te krijgen.

En Dirk, ik was er ook goed mee. Mocht 's nachts zo laag bukken want ik zei: Heere *Je heeft mij uit veel benauwdheden verlost, ach Heere, wil U mij nu ook nog eens verlossen.* En toen viel α lief in mijn hart, dat Hij tot in eeuwigheid Dezelfde is. Dan wordt het een groot wonder, dat hij zo een ellendige hoort.

Want Dirk, wij hebben het altijd aan onze kant verbeurd en dan wordt het een wonder dat Hij naar ons nog horen wil. Want wij zijn zulke albedervers.

En Dirk, ik kan u ook niet kwijt worden, daar u zo in een toestand zit. Toen kwam zó bij mij dat de Heere wondere wegen houdt, als hij de zonden zijner jonkheid doet openbaren en als wij de smart ervan moeten beleven. Dan kunnen wij niets meer vasthouden, want dan krijgen wij met een vertoornd God te doen, die dagelijks toornst over de zonde. En wij dachten al dat voorbij was. Maar hij zal het ordelijk voor de ogen stellen. Valt hem te voet, want de Heere wil al Zijn volk door recht verlossen, dus niet bedillen, maar hij openbaart de heimelijke zonden van onze jonkheid en dan getuigt het alles tegen ons. Opdat het uit moet drijven van ons naar de Heere.

Schrijf eens terug.

Verder de hartelijke groeten. Doe de groeten aan de vrienden.

J. A. Adriaanse.

Schiedam, 13 september 1950.

Waarde vriend en vriendin.

Met deze laat ik u weten, dat ik een dinsdag niet kan komen, wegens omstandigheden van mijn vrouw. Daar mijn vrouw 3 weken geleden een beroerte gehad heeft, dat u licht wel gehoord zal hebben. En daar alles te vrezen was, daar de dokter ook voor vreesde, dat er aan een tweede overheen zou komen, maar dat is tot heden niet gebeurd. Nu is zij nog wel lam aan de linkerzijde, maar zij krijgt meer kracht in haar rechterzijde. En zij krijgt weer pijn in de lamme kant, dus dat is een goed teken. Nu, wij hebben 14 dagen en nachten aan tobben geweest, maar nu gaat het weer, zij wordt rustiger en kan 's nachts weer wat slapen en zij gaat weer wat eten ook.

Maar Dirk, wat is een mens toch arm als hij wegen moet meemaken en paden die hij niet wist. Wat kan dan een mens geen streep vooruit kijk, dat hij wordt geleid en bestuurd. Dan heeft hij niets aan al zijn bevindingen. Daar de meeste mensen zo bij kunnen houden, dan staat hij van onze kant schuldig voor God. En het was net als er nog nooit niets aan mij gebeurd was. En zo heb ik de Heere aangelopen in mijn diep ongeluk, wegens mijn zonde en afmakingen. Want als een mens genade beleefd, dan beleeft hij eerst dat hij er schoon buiten ligt, want de algemene genade, daar zit een werkzame daad in, maar de vrije genade, daar ligt de mens schoon buiten. Dat moet van een ander komt, alleen van die dierbare Borg, door de Heilige Geest bewerkt; dus dat is geen mensenwerk, maar Goddelijk.

Ik toen ik zo'n twee dagen en een nacht de Heere zo smeken mocht, of de Heere nog eens naar mij om mocht zien, wat ik had het van mijne kant alles verbeurd en verzondigd. Ik heb die dagen schreiend doorgebracht. En toen was het woensdagmorgen, toen kwam de Heere over met die woorden:

En hoe het ook moogt tegenlopen,

Gestadig op Zijn goedheid hopen.

Daarop heb ik een troost en moed verkregen en geloof dat ik het nu maar af mag kijken. De pakken zijn mij af genomen en nu hopen op de Heere. Mocht er nog eens Zijn lof en eer voor de dag komen; en mocht ik er nog eens verwaardigd worden om Zijn lof te vermelden.

Verder de hartelijke groeten van ons,
J. A. Adriaanse.

Doet de vrienden en bekenden de groeten.

Schiedam, 28 mei 1952.

Waarde vriend en vriendin.

Daar ik de pen eens opgenomen heb om je een lettertje te schrijven. Daar ik uit je briefkaart vernomen heb, dat u nog aan het tobben ben met uw vrouw en met uzelf. Daarom roept het alles ons toe: het is hier de plaats der ruste niet. Maar dat wij alles overkomen om onze zonden. En daar beleven wij smart van. Hoewel de mens maar geregeld naar aardse dingen grijpt. Uit de aarde, aards genegen en anders te kunnen om vervuld te zijn met het aardse. O daar zal een almachtige kracht Gods aan te pas moeten komen. Die de mens niet over laat aan zijn eigen bederf. Maar die uit een

enkel ontferming nog wil neerzien op zo'n bedorven mens die niet anders kan als zijn weg bederven.

Acht Dirk, dat heb ik deze dagen weer bij vernieuwing ondervonden. Hem alleen de lof en eer toegebracht. Ach, mocht ik eens een mond en hart krijgen om dat te doen, uit dankbaarheid.

Ik zal in kort schrijven hoe dat ging en daar ik toch niet uit kan drukken de oneindige diepte van mijn ellende, maar ook de oneindige liefde voor al Zijn volk.

Ik was 14 dagen voor de dood van mijn vrouw zo aards, niet in het uitbreken van het aardse, maar inwendig en kon geen ordelijke gedachten krijgen; en dan dag en nacht en dat niet meer verenigd, maar ik lag daar onder besloten. Toen mijn vrouw stierf, heb ik ze zien weggaan met een lach op haar gezicht en haar ogen stonden in verwondering. Zij had geen gebroken ogen. Daar mijn vrouw de opening van de Weg aan haar ziel was verklaard in haar leven, maar dat zij nu tegen een goeddoend Wezen kwam te zondigen, zette zij haar eigen altijd er buiten. De dag daarop lag er zo een behoefte in mijn hart om dat licht van de Heere eens te mogen beleven. Daar heb ik de Heere heel de dag en nacht om gesmeekt. En de andere morgen was het aangebonden op mijn hart. (Niet dat mijn vrouw in aanmerking kwam) maar het was persoonlijk voor mijn eigen. En hoe dat de andere morgen een paar meisjes brood voor mij sneden en toen mocht ik zo neervallen voor dat lieve Wezen en toen drukte ik zo uit: o God, wat zijn wij toch dood arm, geen gebed en geen zucht; en dat was ik toen. En zo was dit uit mijn benauwde ziel, of daar openbaart dat lieve Wezen Zich in een eeuwige liefde tot Zijn volk, met deze woorden:

Het is trouw al wat Hij ooit beval.

Het staat bij Hem als waarheid pal,

Als op onwrikbare streunpilaren.

Toen werd ik de eeuwigheid geleid, tot eeuwigheid en dat nu al mijn bezwaren daar niets af of aan toedoen maar het is eenzijdig Godswerk.

Ach Dirk, ik kan toch niet schrijven wat ik beleefd heb. En toen bracht dat lieve Wezen, daar ik niet voor gevraagd of aan gedacht had, 45 jaar terug wat ik toen gevraagd heb. Als ik een vrouw mocht krijgen dat het een vrouw mocht zijn die de Heere vreesde. En toen openbaarde de Heere de gang van mijn vrouw in dit leven. Hoe ze die dodelijke armoede, daar de mens in gevallen is heeft uit moeten leven tot haar dood toe. Toen liet de Heere mij zien, dat leert het vlees en bloed niet, en daar kan het verstand niet bijkomen. Want dat wil maar in de hoogte, maar die dierbare Geest, Die kan maar alleen plaats komen te maken voor dat Goddelijk werk in die dierbare Zoon geopenbaard. En al het onze komt uit te drijven en leeg voor God te worden; daar komt de Heere het met Zijn Zelfs te vervullen.

Dus daar heb ik geloof en hoop dat mijn vrouw maar voor is gegaan, van al haar ellende is verlost, om Hem te prijzen, eeuwig en altoos. Daarom heb ik den Heere niet gevraagd of gezocht, maar enkel uit vrije ontferming heeft Hij het mij getoond. En daar zijn er 4 van het volk die ook in die zin bemoeienissen met mijn vrouw gehad hebben. Niet dat het de grond voor mij is, maar het is toch groot. En de Heere maakt het heel wèl. Daar was één van het volk die zei tegen mij: Jan, je hebt een koek gekregen voor 40 dagen. *Hij zal aan geen hinderpaal zich stoten*, dat is maar bij mij.

Ik kom zo de Heere wil wij leven in de loop van de zomer wel eens naar u toe.

Verder de hartelijke groeten aan vrienden en bekenden.

J. A. Adriaanse.

9. Zes brieven van Weduwe Marringje Melligers

Sliedrecht, 22 januari 1944.

Geliefde vriend met kinderen.

Onze hartelijke dank voor het medeleven en deelnemen in het sterven van onze geliefde man en vader. De Heere heeft het in en met alles boven mate wèl gemaakt. Mijn man is van zware koliekpijn dikwijls bezweken geweest, maar gebeurd is het niet. Maar de vertroosting mochten dan weer zo veel wezen, dat er weer kracht en moed mee kwam. Toch heeft hij lessen mogen leren, die hem tot nut en de Heere tot eer mocht wezen. Hij heeft kennelijk gewaar mogen worden, dat hij in de ellende geholpen, versterkt en bevrijd is geworden. Niet ván de ellende, want de pijn verwisselde gedurig, maar dan de opbeuring weer. O, dat blij vooruitzicht, dat heeft hem zo menigmaal tot sterkte geweest. En dat mag mij nu nog goeddoen, nu vader weg is; ja thuis is.

Hij heeft ook gemeenschap Boven mogen hebben en zei dan: *ben ik nog hier?* Och vriend, wat weet de Heere sterkte en moed te geven, eer Hij met Zijn erfdeel de smeltkroes in gaat. Want daarop heeft hij zulke pijnen gekregen, zo er nog geen geweest waren. En radeloos, biddeloos en zuchteloos loop ik naar de tafel, grijp een flesje om hem wat af te wassen en terwijl ik dat doe, word ik van binnen even stilgezet. Want het was bij vader vanwege de pijn hetzelfde: geen toegang om af te bidden. Nu dat ik stil gezet was, en dat zonder verwijt, hoe vader met gezwollen handen en voeten lag van het hart, maar die dierbare Borg lag met gezwollen handen en voeten van de folteringen en op het zwaarste zijnde, nog riep: *Mij dorst*; gaven zij Hem gal met edik. En nu ben ik nog verwaardigd om het beste der wereld nog toe te dienen; en omdat nu de Borg verbrijzeld was geworden konden wij vernietigd worden in Hem. O, die eerbied die daar in meekwam!

(Even werd ik nog herinnerd, toen dat plaats mocht hebben in mijn ziel, hoe dat toe geen tussen de Heere en mijn hart.) Daaruit zei ik: *O vader, nu ligt gij van uw hart met gezwollen handen en voeten, maar dien dierbare Borg door de folteringen; en nu krijgt gij het beste der wereld nog en de Borg gal met edik.*

Dat is waar, zij vader, want toen ik op de dijk in elkander gezakt ben vanwege het zware kruis, kwam de Borg het Zijne erbij leggen en al had het honderdmaal zwaarder geweest, het was goed geweest, want ik schuldig voor God en de borg onschuldig. En zodra verlaten de pijnen het lichaam en hebben zich niet meer herhaald. Nu niet meer af te kunnen bidden, maar in Hem te mogen eindigen in Zijn lijden.

En na een paar dagen zeide vader: *horen jullie dat hemels gezang ook niet?*

Neen, zeiden wij, want er waren er nog meer in huis.

Hemels, hemels; zeide hij en zakte even in verwondering weg. En daarna doet de vijand een aanval op zijn hart dat hij nu als een toonbeeld moet blijven liggen, zonder vervulling. Hij vraagt *hoe hij er wel uitziet*.

Wij zeiden: *gewoon*.

Niet meer mismaakt?

Nee zeiden wij.

En daarop dat was zondagmorgen, 19 december wordt hij zo met de goedertierenheid Gods vervuld en die strekte zich verder uit, als al de schuld van heel de kerke Gods. En daar was hij bij inbegrepen. En nu staat de Heere met uitgebreide armen om me in te wachten. O dat heimwee, die begeerte is nooit mee te delen, of te beschrijven.

Daarna bedankte hij ons allen voor de hulp, draagt de kinderen op in het gebed en heel de kerk, neemt van ons allen afscheid. We moesten Gods volk, vrienden, bekenden, familie en burens nog een hartelijke groeten doen.

Ik vraagde: *vader, als de Heere je met Zijn algenoegzaamheid komt te vervullen, en je zelfs eeuwig mag verliezen, om nooit meer in jezelf terug te keren, en je soms niet meer spreken kan, maar je mag je hand nog gebruiken, steek je dan je hand nog eens op?*

En daarna sloot hij zijn ogen en mond en is stil gaan liggen. Dat was half vier 's middags tot half 6. Toen stak hij tweemaal zijn hand op en het was net of hij van de aarde weg was. Hij is toen in een rustige slaap gaan liggen tot acht uur 15 minuten. Heeft geen doodsstrijd gehad, geen doodsweet, maar het was of hij niesen moest, gaf twee zuchten en was niet meer.

O lieve vriend, wat heeft Pieter zijn hartewens verkregen! Altijd heeft hij begeerd, dat hij de ere Gods nog eens uit mocht dragen eer hij zou sterven en dat is hem vergund. O wat is de Heere toch groot van goedertierenheid en liefde hé? Om zulke grote verborgenheden aan een gevallen mens mee te delen! Het recht staat er hé, de verborgenheid der Godzaligheid is groot, enzovoort. O wat zij hem nu al die schatten geopenbaard in de hemel. En nu een volmaakte tong, mond en kracht en bekwaamheid. Och vriend, als in ons hart de bekwaamheid mag komen en wezen, om een oog in onszelf te krijgen, in hetgeen dat we mogen weten, wie we zijn en wat we zijn in onszelf buiten God, en dat om eigenschuld, o dan ligt daarin al iets van dat verborgen manna dat we op die ogenblikken gewaar mogen worden. En we mochten dat inwisselen voor duizenden werelden, we zouden het te enenmale verachten. Dat is dat heilgoed al van die verborgenheid. Wat zal dan die volheid met het volmaakte zijn? O, mochten we maar elke dag stervensgenade krijgen, dan was het zeker en gewis, maar dat maakt de klacht maar uit in onze ziel, nietwaar?

O, als die verborgenheid eens eventjes in mijn hart mag wezen, met deszelfs zoetheid, en duurzaamheid, o dan zeg ik: *o lieve man, wat ben je rijk*. O dan is het mijn broeder vanwege de heiligheid daar hij nu mee bekleed is.

O wat is het in alles genade en ær verleend, hé? De begrafenis met alle eerbied, stichtelijkheid, met veel belangstelling en alle benodigdheden. O, bij ogenblikken ben ik dan de laagste laagte vanwege alle weldaden daar u allen ooggetuigen van geweest zijt. Niets is er in een hoek geschied. En dan, dat hij alles gekregen heeft wat in God is. God Zelfs; kan hij nu wel rijker zijn? O, heel de kerk zal geen vreemde God ontmoeten. Zij krijgen alle meer of minder allen wat te smaken uit Zijn volheid. Als dat niet waar was, waarom zouden we Hem dan aankleven?

Nu geliefde vriend, met uw kinderen, mijn hartelijke groeten. Ook allen die Sion beminnen en begeren.

O bij ogenblikken mag de volheid daar nu mijn man mee bedeed is, me zo tot sterkte en troost en hope zijn. Dan is hij zo kort bij. Ja zeg dan: *je leef nog, hoor, eeuwig bij uw dierbare Zaligmaker*. O die hoop doet ons ook hopen.

Vriend, nogmaals bedankt voor uw meelevens en deelnemen van onze onvergetelijke man en vader. Daag.

Weduwe P.C. Melligers en kinderen.

Sliedrecht, 30 oktober 1944.

Geachte vriend met kinderen!

Door des Heeren goedheid mogen we nog in het heden zijn. En hoe mag het met u allen zijn in deze omstandigheden? Het is hier elke week nog bombarderen, meest op de rijkswegen en op sporen, maar veel doden nogal; zelfs twee mannen van de schrik. En Betje uit Scheveningen heeft een bom op haar keukentje gehad. Zij is op haar hand gewond en de dochter op haar voet van de glasscherven. Nu is zij weer uit haar woning, 81 jaar. O wat moeten de zonden toch duur betaald worden hé? Zij heeft van kinderen en kleinkinderen 8 stuks in den vreemde, daar zij niets meer van horen. Toen er op spoor bommen geworpen werden, dachten we niet anders of het was met alles gedaan. 30 bommen, en terwijl ik zo van achter komt, zeg ik zo in mezelf: *wat ben ik toch een aardworm, want ik kan geen Engelse of Duitse bommen aanvaarden in mezelf.*

En terwijl ik dat uitdrukt, krijg ik gelijk gewaar te worden, wat een aardworm is en wat een aardworm doet, dat is stof. En nu kwam er stof op stof te liggen. O lieve, en dat nu die scheidsmuur wel weggenomen was, maar wegens de vruchten, was het vonnis des doods niet weggenomen. En daar had ik nu zowel de volle hulp toe van noden.

O lieve vriend, wat een aankleven mocht dat meebrengen. Wat hebben we toch bij de voortdurendheid onderwijs nodig om weer eens te mogen weten waarin we den Heere weer nodig hebben en waartoe.

En bij Mina was het ook bijna op dezelfde manier, het was zo kort bij en zij kreeg nog onder de kletterslagen een gemeenschap met Pieter. Die zei tegen haar: *O Mina, nu kan al hetgeen er gebeurd is mij in deze ure niet helpen, ik moet weer nieuwe hulp van Boven krijgen.*

O, wat wordt het dan beantwoord hé: *Zonder Mij kunt gij niets doen.* O dat die dierbare Borg het alles betaald en verworven heeft, beiden het willen en het volbrengen. Want in en van onszelven kunnen de toch niet een vernederde zucht slaken, of begeren op de rechte plaats. O dat het de Heere nog eens behagen mocht ons nog eens een zondezieke ziel te schenken, dan blijven zeker de zalige vruchten niet achterwege en zouden wij allen zo met het doen Gods verenigd mogen en kunnen worden, nietwaar? Een ieder in het zijne. Maar iedere levende ziel heeft er iets van node en verlangt er ook naar. Want er ligt toch een zalige zoetheid in schuldbesef en schuldgevoel. Niet in het doen, want dat smart vanbinnen, dat het vlees niet anders meebrengt als een vleselijke gedachten en begeerten.

O Lieve vriend met kinderen, mocht de Heere Zelfs nog eens aan het woord komen in ons binnenste. Dan zou hij het zekere winnen van ons allen en toch onder alles nog een eerbiedige vrijmoedigheid te mogen behouden, of het den Heere alleen om Zijns Zelfs wil, nog eens mocht behagen, hé?

Ooms heeft ook erg ziek geweest hé. Maar Marie heeft nog kostelijk onderwijs mogen smaken hé? Zo zij ons schreef. Wij waren blij dat zij zo onderwezen mocht worden. En bij Kee Mudde is er ook druk in het gezin wegens hun zoon met gezin, hé? Wat is zij wel bedroefd en bang?

Nu geachte vriend, als u kan, laat eens gauw weten hoe jullie het allen zo mogen maken. We hopen van goed.

Wees met uw kinderen van ons allen hier hartelijk gegroet, van ons en mij, met de kinderen.

Weduwe P.C. Melligers

Sliedrecht, 22 november 1944

Geachte vriend met kinderen!

Door des Heeren goedheid mocht ik zo even uw brief ontvangen. Schrijf nu eerst nog maar een paar letteren eer de post niet meer weg mag gaan.

We waren verblijd dat van u te mogen vernemen. O vriend, wat is het toch een grote verborgenheid hé, als we er in geoefend worden, dat er in ons geen goed woont. Die er zo vlug over heen lopen, weten er niets van. Maar ons vlees moet maar eens tegen de omstandigheden aanlopen, dan wordt het wel ondervonden, dat het eerlijk aan onze zijde hopeloos is en dat het dan net tijd is voor den Heere, om het Zijn mee te delen. En wie is er dan bekwaam om dat Edele mee te delen wat er dan geproefd mag worden? Wij waren met u verkwikt, dat de Heere u niet alleen het verlies van uw koeien liet dragen. O wat wordt er dan een zoete liefelijkheid gesmaakt, hé? En wat mag men dan een terugstaan omdragen. Dan zijn wij het beste bekwaam om al het ongelijk op ons te nemen en de Heere alleen de eer van alles. Wat mag dat een zalige wegzakken meebrengen.

Een zondag mocht ik zo aangenaam mijn weg die ik doorgeleefd mocht hebben in H. van Lis lezen, de 3e preek, Psalm 56: *Gij hebt mijn omzwerven geteld*, enzovoort. O vriend, dat geheim dat de Heere door al die duistere wegen Zijn eer op het oog heeft en laat een mens zijn eigen weg bederven. O als een mens mag leren, dat hij méns is en mens blijft, zolang we in ons vlees op aarde leven, en als de Heere vermanend, of bestraffend of uitlokkend ons aanspreekt, dan kunnen we het nooit uithouden tegen een goedgeoed God. In zulke wegen heeft de Heere mij altijd geholpen, verkwikt of gered. Maar wel verschillend, als ik geholpen werd, dan moest ik dat altijd met de kerk Gods delen. Want het is te groot voor ons kleine hart. Maar als ik er uit of buiten mocht vallen, dan kon ik er niet mee in de kerk eindigen. Dan mocht ik ermee in God eindigen.

En geliefde vriend, nu is het beiden Goddelijk en de Heere bekomt in beiden Zijn eer. Maar wij komen er anders bij te staan. Nu moeten we in diepe wegen, uit God, voor God en van God geholpen worden om er in te mogen leven en verkeren. Dan komt men achter de weet, wat arm, naakt en blind is; in en van onszelf.

Nu geachte vriend, met kinderen en alle vrienden, onze hartelijke groeten, van alle vrienden hier.

Van uw liefhebbende vriendin, weduwe Melligers.

De brief is naar Mina.

Daag, tot ziens!

Sliedrecht, 19 februari 1945.

Geachte vriend met kinderen en verdere vrienden.

Door 's Heeren goedheid mochten we den 17en uw brief ontvangen en uw aller welstand nog weer vernemen. Ook van Geertje, daar we blij mee waren. We mogen hier allen nog wel wezen in zover.

Maar vriend, wat haalt de Heere Zijn volkje thuis. Er gaat niet een week voorbij, of we krijgen bericht van alle oorden, soms vier of vijf tegelijk. O wat zijn ze gelukkig en zalig die geroepen mogen worden tot het avondmaal der bruiloft des Lams, om daar eeuwig dat wonder der wonderen te bewonderen van het Kruislijden van den Borg voor zondaren en verlaters Gods. En dat uit eeuwige vrije liefde. O vriend, mochten onze aangezichten maar derwaarts heen gericht worden, he? Maar uit Zijne hulp; dan is en mag het een vanzelfsheid zijn, hé? Dan is er geen zaliger plaats, als daar te mogen wezen, daar de Heere ons zelfs brengt en mag houden. Is er een ogenblik dat het donker moet wezen, dan is er klacht op klacht, zo u zelfs mee komt te delen in je waarneming. Maar Heman wist er ook van, enzovoort. Het is een pad dat van al Gods volk vanouds gelopen heeft en u zou het zeker ook niet anders willen? De Heere keurt het goed. O lieve, van achteren zullen we er de Heere wel voor bedanken. Want de mogen zoveel van ons goeddunken verliezen, want in het donker komt al het roofgedierte uit zijn holen en we zouden dan wel uit onszelf willen lopen, als het maar kon, en toch? Hoe donker het wezen mag, we zijn het met onszelf niet meer eens. Al moet men er mee huizen, om zo eens te zeggen. Houd maar moed, maar wacht op Gods tijd, dan mag alles weer rein worden.

Heb je het ook van J.C. Tukker gehoord? Die is van den Heere bezocht met een Goddelijk bezoek. 12 jaar terug deelde hij een toestand mee daar hij mee aan het eind gekomen was en wel hierin, met het inwinnen van het lijden van den Borg. En nu wist hij het niet meer. Hij ging zwijgen van de Heere, ging ook aangaande die zaak zwijgen. Toen zei ik: als de Heere nog eens ooit je komt bezoeken, dan komt Hij je hier weer op te rapen. Nu heeft hij in die 12 jaar wel onderhoud des levens gehad, maar altijd weer in het duister eindigen. En nu voor drie weken kwamen dat lieve Wezen hem daar te bezoeken, uit de dood in de opstanding en zo in het Vaderhart te mogen eindigen. O wat is God goed, voor een slecht mens. Want zo neemt men zich maar. Hij heeft twee boodschappen meegegeven, hij kan zelfs niet komen, wegens geen fiets en ik kan niet, omdat ik spierpijn heb, maar afwachten. We hebben ook van de honing mogen proeven. O als de Bruidsdagen wat wegzakken, wat zal J. C. dan God nodig krijgen. Want als Christus ons leven mag worden, dan volgt er op: en sterven gewin.

O lieve vriend, nooit heeft de ziel God harder nodig, als om aan alles te leren sterven wat geen God is. Maar gelukkig dat heel de kerk in goeie handen is, in een Drie-enig God. Welke macht is bekwaam om er een ziel uit te rukken! Al lag hij gezonken in Basan en in de zee, de Heere zal er Zelf uithalen, op Zijn tijd en naar Zijn wijze. O, als de Heere in ons hart komt met goedertierenheid, is alles een vanzelfsheid en anders is alles een onmogelijkheid.

Dirk, wij delen ook in het lot dat de kinderen weg moesten. Gerrit alleen moest weg, wij denken naar Duitsland. O dat was wat, dat wenen, van huis en gezin weg. En het ergste was, ik kon er niet mee bij God komen. En dan zelfs niet er onder, dat alleen moeten dragen ... daar is geen doorkomen aan. O de Heere zal er wel een doel mee op het oog hebben, al weten wij het niet. Hij is vrij en blijf in en met alles vrij, van alle schepselen, nietwaar?

Nu geliefde vriend met kinderen en vrienden, onze hartelijke groeten ook van Mina en vrouw Schagen en mij, uw liefhebbende vriendin,
Weduwe P. C. Melligers.

Wat is Pieter toch goed af hé? Uit Veen nog een klein bericht, die zijn alles kwijt. Maar mocht in Gods handen van. De Heere is goed en recht, daarom zal Hij de zondaars onderwijzen. Wat groot, hé? Ook de Ridder en Kee (Mudde) gedag.

Sliedrecht, 6 februari 1946.

Geachte vriend met kinderen!

Door des Heeren goedheid mogen we hier allen nog al wel wezen, als Mina haar man is soms wel eens sukkelen; en een vriendin Versteeg is hier erg ziek. Maar de Heere is heel nabij in haar ziel. Zij heeft net als Pieter de lofzang Godes mogen horen zingen. Maar op heden leeft zij nog. Zij heeft 4der andere middelen en hartdruppels. Dus u kan wel begrijpen hoe het gesteld is en wij hebben veel ellende van buiten mee gemaakt, maar de Heere heeft zo boven mate gezegend, dat de hemel in ons hart mocht wezen en ons hart in den hemel. Mina ook, soms moest zij haar afzonderen. Maar alles op papier, dat zou te omslachtig wezen.

Dirk, weet je wat wij gewaar geworden zijn? Dat de Heere de ellende of iets anders op ons aan laat komen en wij gevoelen dat wij met dat alles voor den Heere staan en den Heere mogen benodigen om achter Hem gebracht te mogen worden. Dan kan de Heere het Zijne weer eens kwijt en als wij dan bij die blijdschap, een vernederde ziel mogen krijgen, dan mogen we in en met alles weer in God eindigen. Dan mocht de verdrukking of verzoeking nog weer winst der ziel aanbrengen. O vrienden, dan blijft de Heere eeuwig de overwinning voor een arm hulpeloos schepsel.

We hebben al zo dikwijls uitgezien, maar scheelt er soms wat aan bij u of de Ridder, of Marie of zoiets? Jan Adriaanse heeft bij u geweest hé, hebben we horen zeggen.

Nu geachte vriend, met familie, wees allen tezamen harten van ons allen hier gegroet, en mij,

Weduwe P. C. Melligers, Mina en vrouw Schagen.

Daag, tot ziens.

Laat eens iets horen als het maar een kaartje. Volgende week hoop ik naar Hoornaar te gaan voor een paar dagen, met leven en welzijn.

Sliedrecht, 30 oktober 1946.

Geliefde vriend en vriendin met kinderen.

Door des Heeren goedheid mogen we allen heden nog redelijk wel wezen, hopende hetzelfde van u allen Ik ben in Poederooien te begraven geweest, bij de vrouw van Evert van de Werken. O lieve, daar heeft de Heere Zich niet onbetuigd gelaten. Het was een stil mens, al jaren voorheen, altijd een gemis omdragende, met al de bemoeienissen een tekort in het binnenste omdragende. En zij heeft lang ziek geweest en de Heere korte alles af, zelfs niets meer als hopeloos.

En 4 uur voor haar sterven baande de Heere voor haar de weg des levens voor haar. O zij riep maar: *hoop, hoop in Hem; Zijn rechterarm wrocht heil. O hoop, hoop!* Veel heeft zij nog gezegd, maar konden het niet verstaan, als *hoop, hoop!* Alle die haar kenden waren erg verblijd. Zij hebben in haar droefheid gedeeld en nu in de blijdschap dat zij in de vreugde mocht wezen. Dat is toch tot sterkte voor een bekommerde, die haar gekend hebben. Zij was 77 jaar en acht maanden. Haar man

mag er ook in delen al zes jaar. Daar zijn we ook te begraven geweest, daar was Pieter ook nog bij.

Ik ben zondag overgebleven in Veen, bij weduwe Van der Velden. Ook een echt mens. En daar ook nog degelijke volk mogen ontmoeten. En nu heeft u Lena met een heerlijk pakje gestuurd. Mijn dochter heeft het voor mij gewekt. Dus het is goed voor elkaar gekomen, waarvoor mijn hartelijke dank beiden.

Met Mina gaat het tamelijk wel. Zondag heeft zij 1 maal ter kerk geweest. Van de kerk weer naar bed. Want rust is nog gewenst voor haar. Wij zijn blij dat zij nog wat op mag knappen.

De Ridder heeft in Veenendaal geweest, hé? Ik heb een brief uit Veenendaal gehad, van P. Terhaar, die schreven het.

Nu geliefde vriend, vriendin met kinderen, onze hartelijke groeten van mij, de Weduwe P. C. Melligers en kinderen.

O mocht de Heere ons nog eens met Zijn heil bezoeken hé. Dat verbindt zo aan Hem, hé. En dat geeft alles en brengt ook alles mee, wat vrede aanbrengt en verbinding met Hem en Zijn kerk. Dat is onderling in Veen en Poederooien weer ondervonden.

Daag, tot ziens.

Sliedrecht, 15 december 1947.

Geliefde vriend, vriendin met kinderen!

Door des Heeren goedheid uw briefje mogen ontvangen, met alle omstandigheden. Och vriend, het kan soms zo wezen of schijnen, of de Heere met ons twist, in en met alle omstandigheden. En gelukkig als we nog niet opstaan tegen den Heere, dat soms ook nog wel kan. Want ons verdorven deel is nergens te goed voor. Het woont alles in ons. Maar toch mag er nog onderscheid wezen. In de belijdende mensen, die kunnen het zelf hun hart er onder brengen, maar dat kan een levendgemaakte mens niet. Die mogen dat weten, dat het onmogelijk is uit hen zelf. En daarom soms nog een zucht door alles, alles heen, om hulp om te mogen zwijgen.

Nu zaterdagmiddag kwam er een jonge vrouw bij me, die is weduwe met vijf meisjes. O zegt ze: vader en moeder wezen, en van binnen de armoe of in de armoe uit moeten leven, kon ik het eens uitdrukken, zei ze. Wel eens wat in dien Borg te mogen zien en mij er in verhoopt te hebben en nu precies het tegenovergestelde uit en in te moeten leven. In mezelf kan ik het niet vinden. Dan loop ik wel eens naar het volk, het is net of het dan niet zo drukt, als dat ik alleen ben. Dan zeg ik maar: ik weet het niet meer; en *wist* ik het nu maar niet meer. O wat ben ik ongelukkig.

Ik dacht dat lijkt Dirk de Jong zijn briefje wel. Ik zei er niets van hoor, om reden dat Vrouw de Bruin uit Hoornaar bij me was. Maar weet je wat ik tegen haar zei? Vrouw, de Heere werkt tegen al het onze in, hoor, omdat alle vlees zijn weg bedorven heeft. En nu heeft een Drie-enig God het in en met Zichzelf, het genadeverbond opgericht en belieft het in door zulke wegen, kruimelsgewijs, telkens iets van Zich uit te laten, als al het onze verteerd is, alle uitzicht of verwachting.

O vriend, u is het niet onbekend hé, maar iedere nood heeft nieuwe hulp van node. O lieve vriend, mocht de Heere Zich nog eens ontdekken, waar de kudde zich legerd op den middag, dat in mijn wens en begeerte. Dan komt er dankenstof voor de tegenheden.

Ik verbrand uw brief niet, hoor. Zelf er menigmaal verkeerd. Ontvang de hartelijke groeten van ons allen
uw liefhebbende vriendin Marrigje.

Marrigje van der Tak werd geboren 11 december 1876. Zij overleed 20 september 1948 te Sliedrecht.

Marrigje was getrouwd met Pieter Melligers. Geboren 31 december 1862. Overleed te Sliedrecht 19 december 1943.

Hun nagelaten brieven zijn verspreid in het boek: *Even dierbaar geloof; en Één van hart en één van zin.*

10. Twee brieven van Cornelis van den Oever.

Cornelis van den Oever was van huis uit Nederlands Hervormd. Hij is nog ouderling geweest in Bergambacht bij ds. D. Th. Keck. Op 9 mei 1916 werd ds. Keck met zijn kerkenraad ten onrechte afgezet. De kerkenraad bestond uit C. van den Oever, Jac. Burger, K. J. Verdoold, C. van de Graaf, B. Kok en T. Spijker. C. van den Oever Jr. had de functie van voorlezer. De afgezette kerkenraad kocht in 1917 een perceel grond van Neeltje C. van den Oever, een zuster van Cornelis Sr. Onder leiding van S. van den Oever, neef van Cornelis Sr. werd een noodkerk geplaatst. De gemeente behoort thans bij het Oud Gereformeerd kerkverband.

Knelis kwam dikwijls op gezelschappen. Hij leidde veel begrafeningen. Was een zeer verstandig man.

Cornelis had een aannemersbedrijf. Door werkzaamheden op de boerderij van de vader van Dirk de Jong leerde Dirk hem kennen en hoogachten. Eén van zijn knechts was Teunis Spijker, die later ook bevriend werd met Dirk de Jong.

Nederhemert, 4 januari 1970.

Geachte en geliefde vriend en vriendin met de uwen.

De reden van mijn schrijven is dat ik u wil hartelijk danken voor die grote en beste kaas die G. en Z. mij hebben bezorgd. Ik was blij toen wij bij u waren dat u nog vrijmoedigheid kreeg en opening om zo mee te delen wat u zo heb mogen ervaren. Nu vriend, ik kan geloven dat de Heere met u begonnen is en wat Die begint zal Hij zekerlijk volbrengen en volmaken, hoe duister het somwijlen ook kan wezen. Het is wat vriend, genade te krijgen van Hem Die het genadewerk om niet de Zijnen mededeelt, aan zondaren, alles verbeurd hebbende, waardeloos stof. En dat om Zichzelf wil, om het eeuwig welbehagen, dat Hij genomen heeft om hierin Zichzelf te verheerlijken, om genade te schenken aan zulke ellendigen, die er nooit, nooit om gevraagd zouden hebben. Genade is een uitvloeiende van eeuwige liefde Gods, als rustende op de eeuwige steunpilaar van het eeuwig verbond der verlossing, dat Hij gemaakt heeft met Zijn eeuwige geliefde Zoon, Die de voorgestelde condities aannam uit eeuwige liefde, om naar beneden te gaan op de aarde en Zich te vernederen. Om Borg te worden en volmaakte Middelaar, om het werk als Plaatsbekleder naar Zijn menselijke natuur uit te werken. En door die lijdensweg de koopsom op te brengen die van Hem geëist werd. Hetwelk Hij betaald heeft tot de laatste kwadrantpenning. Om dat eeuwig verbond te verzegelen, dat het eeuwig onveranderlijk zou blijven. Hier in deze offerande zijn al de heilige, volmaakte, eeuwige eigenschappen des Vaders in een gesmolten, als een God zijnde in Christus Zich verzoenende met de arme, voor eeuwig verloren zondaar, door Zijn eigen weg. Hij alleen weet naar Zijn eeuwig besluit en voorzienigheid voor Zijn almachtig al bestuur samen te laten stromen om ons te roepen uit die stikdonkere duisternis en om ons te verwaardigen levend te maken in die eeuwige doodsslaap die wij krachtens onze zonde in ons Bondshoofd Adam onderworpen zijn.

Die levendmaking komt in ons een hand te formuleren om Zijn almacht, barmhartigheid en Zijn eeuwige heilig woord aan te grijpen. En worden er levendige werkzaamheden geboren. Werkzaamheden in- en uitwendig. Een zucht om genade,

een zucht om van onze zonden verlost te worden; een kermen om uit die eeuwige gevangenis daar onze zonden ons in gebracht hebben, verlost te mogen worden, uit vrije genade. Het is een wonderlijke hand die ons komt binden aan de Heere en die ons losgemaakt van onze onreine wandel. Om met Ruth die onveranderlijke keuze te doen om liever met dat volk te leven, dan de rijkdommen der wereld te begeren.

Nu heb ik zomaar een puntje, alles gebrekvol, hier en daar aangehaald en zal het hierbij laten. Met uw samen hartelijk te groeten, ook van mijn vrouw.

Hartelijke groeten,

C. A. van den Oever.

Nederhemert, 25 juli 1970.

Geachte vriendin met de uwen.

Wil proberen een woordje te schrijven en voel mezelf hiertoe onbekwaam, niet wetende hoe te beginnen of hoe te eindigen. Wij mogen nog zijn op de aarde, tamelijk wel, voor hoe kort of hoe lang weet ik niet. Dit weten wij dat we hier geen blijvende stad hebben en de dood een machtige koning is en al wat achter ons is van Adam af al verslagen heeft. En wij krijgen ook de beurt dat we ermee te doen krijgen. Dan zal alle aardse troost een ieder mens ontvallen.

Geliefde vriendin, wat zijn ze gelukkig die niet aan zichzelf gelaten worden, als dood voor de dood. De hemel trekt de mens niet en de hel verschrikt de mens niet. Dit is de aller ellendigste staat des mensen. Alleen 's hemels licht komt dat te openbaren. Dan mogen wij aan de weet komen als dat de geestelijke dood ons in onze staat buiten God maar voorbereid voor de tijdelijke en die eeuwige dood. Driewerf gelukkig die er achter gezet mag worden. Dan wordt er levendige werkzaamheden geboren om er door genade van verlost te mogen worden. Dan mogen wij er zin in krijgen om de tijd te gaan uitkopen voor de prijs die wij aanvankelijk beginnen uit te geven, zoals: berouw hebbende van onze onreine wandel, als dodende onze verdorven begeerten, afkomende van het verdorven eigen; als verlatende de brede weg, die naar het eeuwig verderf gaat.

(Ik had al eerder behoren te schrijven om u te bedanken voor het doosje sigaren, mijn inziens.)

Het was wel een teleurstelling voor jullie dat we niet thuis waren maar bij leven en welzijn kan dit nog over gedaan worden wat ik dan ook hoop dat gebeuren zal.

Het zal bij u een grote lege plaats zijn die niet meer wordt aangevuld, nietwaar? Maar voor Dirk mag er hoop wezen.

Ontvang hierbij van mij en mijn vrouw de zeer hartelijke groeten.

Uw geringe vrienden.

Bij Bouwman is een grote brand geweest, dat zal u al wel gehoord hebben. Het is een grote schade. Mochten hun er den Heere voor in de plaats krijgen, dan zou verlies in de winst verdwijnen.

Gistermiddag zijn we bij A. van Doorn geweest in het ziekenhuis te Tiel. Een beschadigde heup en gebroken pols. Hij was met de fiets gevallen dicht bij huis.

11. Drie brieven van Pieter van der Bas

Pieter van der Bas was een zoon van Jasper van der Bas en Aagje Hoogendoorn. Hij was een halfzuster van Agatha van der Bas, de eerste vrouw van Pieter Verduyn. (Deze Pieter Verduyn was de vader van Neeltje Agatha Verduyn, de eerste vrouw van Dirk de Jong.) Pieter van der Bas werd geboren 3-9-1867. Op 29 april trouwde hij met Jannigje Bongers.

Pieter werd krachtdadig bekeerd op jonge leeftijd. Toen de Rechter hem dagvaardde kroop hij onder een soort bedstee op zolder. Maar hij kon zich daar voor Zijn Rechter niet verbergen. De Borg trad tussenbeide en de Vader sprak hem vrij.

Hij werd bevriend met Jan Muit en zijn vrouw, Teun van Drimmelen, Koos Vrolijk, Fijgje Bons en vele anderen van Gods volk, die voor het merendeel niet naar kerk gingen, of althans niet meer 's zondags, wegens gemis van bevindelijke prediking.

Pieter overleed 26 mei 1952. Zijn begrafenis werd geleid door ds. G. Boer, Hervormd predikant te Gouda. Hij leidde de dienst uit Rom. 8:24a. *Want wij zijn in hope zalig geworden.*

Moordrecht, 26 juli 1944.

Geachte neef!

Met deze wil ik u berichten dat ik aan uw vriendelijk verzoek om donderdag 3 augustus naar u toe te komen, onmogelijk kan voldoen. Mijn vrouw is geheel hulpeloos en die dag moet onze hulp van huis. Het spijt mij wel, want ik had het graag gedaan, omdat het de laatste keer wel eens kon wezen, zoals u schreef. Wij zijn al op hoge jaren, het kan zo lang niet meer duren.

Maar het is voor Gods volk zo erg niet. Want die gaan dan van de dood die zij hier altijd omdragen, dan in het eeuwige leven. De beste tijd komt straks voor mij pas aan. O Dirk, dat zal een verlossing wezen!

Ik heb van het voorjaar met mijn ziek wezen wel eens gezegd: straks word ik van drie dingen verlost: van een zinkend land en volk, van een diepgezonken en verscheurde kerk, maar de grootste verlossing zal voor mij wezen van een lichaam der zonden en des doods. Want hier moeten wij maar inleven, wat wij in Adam hebben verloren en moeten gedurig met den apostel maar getuigen: *ik ellendig mens.*

Maar dat zal bij de dood volkomen teniet gedaan worden. En dan zullen wij die Koning volkomen kunnen aanbidden en de kroon die Hij ons door Zijn lijdelijke en dadelijke gehoorzaamheid voor ons verworven had, weer aan Zijn gezegende voeten neerleggen en het uitroepen met de kerk: *U komt al de eer toe, o lieve Koning, want Gij hebt ons gekocht, met uw lief en dierbare Middelaarsbloed.*

Dirk, ik wens je toe dat dit je deel nog eens mag worden. Doet al het volk van mij de hartelijke groeten en zeg tegen vrouw Ooms en vrouw den Butter, dat ik op hen een beetje boos ben. Ik vind het niet erg hartelijk als je op je schrijven geen antwoord terug krijgt. Wij zijn allen toch maar mensen. Wij behoeven toch geen opzien tegen elkander te hebben. En ik hoor zo graag wat van mijn geestelijke familie. Als de Heere het geven wil dan hoop ik van de nazomer nog eens naar Fijgje Bons te gaan en dan een daagje naar vrouw Boele. Misschien ontmoet ik dan de vrienden daar wel.

Wat zijn de tijden donker, wat is God met Zijn oordelen en gericht op aarde en wat

is er weinig vernedering en verootmoediging. O wij mochten met de profeet wel klagen: *och dat ons hoofd water ware en ons hoofd een springader van tranen, om dag en nacht te bewenen de verslagenen der dochter mijns volks.*

De hartelijke groeten van mij, uw neef,
P. van der Bas.

Moordrecht, maart 1946.

Geachte neef!

Ik heb uw vriendelijke uitnodiging ontvangen, maar durft daarvan geen gebruik te maken, als het weer wat zachter had geweest, dan wel hoor, maar ik ben al een geruime tijd erg hoesterig geweest en het is allicht wachten bij die bussen. Dus ik durf het niet aan, hoewel de betrekking er wel is.

Ik had nog eens graag mijn lieve vrienden ontmoet, want elke ontmoeting is er een. Maar de Heere is nog goed, Dirk, voor een slecht mens. Want ik moet wel zeggen met de Bruid, dat ik zwart ben, dat mijn zwarteheid niet is om uit te drukken, en onder geen woorden kan uitgedrukt worden. Ik moet het al meer en meer beleven: *Ik doe het niet om uwentwil, maar om Mijns groten Naams wil, zegt de Heere.*

O Dirk, ik had het ook nooit kunnen denken dat het zo laag met mij zou aflopen. Het is van de winter 43 jaar geleden dat God mijn ziel vrijspreek van schuld en straf en dat ik van den Vader een recht kreeg ten eeuwigen leven door den Zoon, die Zijn bloed had gestort om mij vrij te maken van schuld en straf. En waar ik alle recht had verloren in mijn diepe val in mijn stamvader Adam en de toegang tot den Boom des levens voor mij ook was afgesneden. Want een engel met een uitgetogen zwaard belette die toegang. En nu kan het van mijn kan nooit meer.

Maar nu is die lieve Zone Gods gekomen, een Borg en Middelaar en is onder dat Goddelijk recht doorgegaan en dat Goddelijk zwaard der gerechtigheid heeft Hem getroffen, opdat ik vrij mocht uitgaan en een recht kreeg ten eeuwigen leven in Hem. En een geopende toegang tot het Vaderhart Gods, door Zijn bloed en gerechtigheid. De middelmuur des afscheidsels verbroken en het handschrift dat tegen mij was uitgedaan; en een eeuwig geldende recht voor mij verworven.

Hier heel kort even aangestipt, toen dacht ik dat ik nu volkomen klaar was, want ik kon geen zonden noch schuld meer vinden. Ik stond zo vrij, als Adam in de staat der rechtheid. Alles was voor mij veranderd; in de gehele natuur ontmoette ik de Heere en alles was vernieuwd, omdat ik overal God in ontmoette. Het was in de winter, maar als ik buiten liep, dan durfde ik mijn voeten niet op het gras te zetten, want het was alles schepping Gods. O wat was ik volmaakt in de liefde. Ik liep alles maar te bewonderen. En het grootste was, en dat aan zó een! Ik ging naar Jan Muit en zijn vrouw en ging alles vertellen wat de Heere aan zó een had gedaan. En toen hij klaar was toen zeide vrouw Muit: *en wat denk u nu Van der Bas, dat u klaar bent?*

Ik zeg: *ja, nu ben ik klaar, want al mijn schuld is weg. Die heeft de Heere geworpen in de zee van eeuwige vergetelheid en Hij zal ze nooit meer gedenken.*

Zij was een geoefend mens in de weg der genade en was al op hoge jaren. En ik had al jaren aan haar voeten gezeten om van haar te leren. Zij zegt tegen mij, *als u thuiskomt moet u eerst Romeinen 7 eens lezen en dan zal u eens zien wat de apostel daar zegt van zichzelf, nadat de daad van rechtvaardigmaking hem geschonken was.*

Ik Romeinen 7 gelezen maar kon het toen ten enenmale niet verstaan. *Het goede dat ik wil, doe ik niet en het kwade dat ik niet wil, doe ik.* Er was toen bij mij nog geen plek voor. Maar o Dirk, wat heb ik dat moeten leren, in de stand van mijn leven. Dat er in

mij geen goed woont, maar dat alles vrije genade is en vrije gunst, die eeuwig Hem bewoog. En toen heeft dat zó een tijdje geduurd.

Maar daarna kreeg ik mijzelf weer terug en moest doen gaan beleven Romeinen 7. En zeven maanden nadat God mijn ziel had gered, openbaarde weer een gemis. Ik was nog niet in het harte des Vaders thuis gekomen. Ik was nog geen kind. O de smart en weedom daarvan te gevoelen, dat is ook met geen pen te beschrijven. Dat heeft enkele dagen geduurd en toen op een nacht kwam de Heere weer over. Want de Heere had het eerste weggenomen om het tweede te stellen. Anders had er geen plek voor geweest. En daar komt de Heere weer over met deze woorden: *Ik zal u geven de schatten die in de duisternis zijn en de verborgen rijkdommen, opdat gij moogt weten dat ik de Heere ben, Die u bij uw naam roept, de God van Israël. Want Ik heb nog meer om u te geven. Ik heb u onder de roede doen doorgaan en zal u brengen onder de band des verbonds. Want dat zal Mij zijn als de wateren Noachs, toen Ik zwoer dat de wateren Noachs niet meer over de aarde zouden gaan, zo heb Ik ook gezworen dat Ik niet meer op u toornen noch schelden zal. Want bergen mogen wijken en heuvelen wankelen, maar Mijn goedertierenheid zal van u niet wijken. En het verbond des vredes zal niet wankelen, zegt de Heere uw Ontfermer.*

En toen werd ik ingeleid in de vastigheid van dat eeuwig zoen- en zoutverbond. En de onwankelbare trouw van een onveranderlijk Verbonds God; dat het nog mogelijk was dat bergen en heuvelen nog zouden bezwijken, maar de eeuwige trouw van die God kan nooit meer veranderen. En toen kwam de Heere mij zo in te leiden met deze waarheid: *zo hebt gij nu niet meer ontvangen den geest der dienstbaarheid wederom tot vreeze, maar den Geest der aanneming tot kinderen. En overmits gij kinderen zijt, zo heeft God den Geest Zijns Zoons uitgestort in uw harten, die roept: Abba Vader, lieve Vader.* En toen bracht den Zoon mij zelf bij den Vader en zeide: Vader zie hier Uw kind, dat Gij Mij gegeven heb. En toen die zalige thuiskomt bij den Vader in de omhelzingen aan Zijn vaderlijke liefdehart. *En indien wij nu kinderen zijn, zo zijn wij ook erfgenamen Gods en mede erfgenamen van Christus.* O, nu dat bevredigd aangezicht Gods te mogen ontmoeten in Christus Zijn lieve Zoon. Ik kan het niet op.

Ik moet mij zeer tekort, want mijn briefkaart vol. Nu was God mijn Vader, Christus Jezus mijn oudste Broeder en den Heiligen Geest mijn Trooster en Moeder.

Nu moet ik eindigen. Zeg al de lieve vrienden en vriendinnen van mij gedag.

Uw liefhebbende doch onwaardige neef,

P. van der Bas en Jannie.

Moordrecht, 7 februari 1949.

Geliefde vrienden!

Ik heb uw briefje ontvangen en was blij weer iets van u te mogen vernemen. Gelukkig dat vrouw Ooms weer wat beter is. Wij willen hopen dat de Heere ze weer op zal richten. En zelf is het bij u ook een ziekenhuis. Als het maar van voorbijgaande aard mag wezen? En er nog wat uit geleerd mag worden. Want het zijn allen nog roepstemmen tot ons dat wij nog bekeerd zouden worden.

Ik ben zelf al ruim drie weken ziek geweest, bronchitis en griep. Ik ben heel wat verzwakt, maar ga thans weer iets vooruit. Maar ben nog erg vatbaar voor kou. Zo wordt er gedurig aan mijn aardse tabernakel geschud tot hij ineens stort. Want gezien mijn hoge leeftijd kan dat ieder ogenblik gebeuren. Gelukkig dat ik door genade mag weten, dat zo dit aardse huisje verbroken wordt, ik een gebouw bij God mag hebben,

eeuwig in de hemelen. Dat is nog mijn enigste verwachting. Ik ben nu al in het 82e jaar mijns levens en heb ook geen verwachting meer van de aarde. Maar gevoel mij al meer en meer vreemdeling hier beneden. Mijn verwachtingen liggen hoger. Er is bij tijden een uitzien: *wanneer komt die dag, dat ik bij U wezen mag?*

Om straks met al mijn lieve vrienden en vriendinnen die mij voorgegaan zijn voor eeuwig God te verheerlijken. Want het wonder wordt voor mij bij den dag groter, dat God van eeuwigheid op mij heeft willen neerzien. Dat die Hoge en Verhevene, Die in de eeuwigheid woont een troont en nog dagelijks naar mij om ziet. Dat ik in dat liefdehart des Vaders al verklaard lag in Zijn verkiezende liefde. En dat de Vader daar al een Middel had uitgedacht in Zijn lieve Zoon als dat geslachte Lam van de grondlegging der wereld. Die borg, die al van eeuwigheid al spelende was in de wereld Zijns aardrijks in den schoot des aardrijks; en Zijn vermakingen waren met de mensenkinderen. Toen was hij als een voedsterling bij Hem. En dat ik toen al een gegevene des Vaders was, die Hij kreeg als loon op Zijn arbeid. Dus toen al bij den Vader in Zijn verkiezende liefde, bij de Zoon in Zijn verlossende liefde en den Heilige Geest in Zijn werkende en verlossende liefde.

O lieve vriend en vriendin, als ik daar een indruk van mag hebben, wat is het mij dan een wonder! Oh zeg ik wel eens dat Hij Borg geworden is voor diep schuldige zondaren. Want dat was nodig, om al de schuld Zijns volks weg te nemen. Maar had Hij nu alleen het Borgwerk volbracht, dan had het nog niet volkomen geweest, want hadden wij nooit het aangezicht des Vaders kunnen aanschouwen vanwege de glans van Zijn majesteit. Maar nu hij de Middelaar geworden is des verbonds, nu hebben wij door Hem een geopende en vrije toegang tot het hart des Vaders. Wat hebben wij Hem nu nodig in zijn ambten als Profeet, Priester en Koning. O eeuwig wonder aller wonderen!. Waarom was het op mij gemunt? Dat er zoveel gaan verloren, die Gij geen ontferming gunt.

O wat beleven wij daarin droevige tijden. Wat een opgesierd christendom en wat is er weinig onderscheidende kennis. Ook zelfs nog bij Gods echte volk. Wat zijn de getrouwen weinig geworden in Nederland. Wat ligt er een donkerheid op alles. Ook op het wereldgebeuren. O wij mochten dag en nacht wel wenen over breuke Sions.

Gelukkig mag dan mijn lieve zuster, vrouw Ooms, nog weer beter worden. Wij zijn daartoe verbonden aan elkander, door het bloed des verbonds. Het is door het bloed van het Lam verzegeld. Het is een Gods rechtvaardigheid voldoende, zonde vergevend bloed. En wanneer dit bloed gesprengd wordt op de consciëntie, dan is het een dicht samenvloeiend bloed om ons aan God, en tot een dankbare erkenning aan Hem om ons te verbinden. Door dien band is toch het volk aan elkander verbonden.

En Dirk, mocht het u en vrouw en kinderen nog eens gegeven worden deze dingen voor eigen hart en leven, te mogen ondervinden.

Doet ook Maartje en man, ook van mij de groeten en wees verder hartelijke van mij gegroet, uw liefhebbende *oom*,

P. van der Bas en Jannie.

N. B. U schreef zo om over een maand nog weer eens bij elkander te komen. Ik zou zo zeggen, is het niet beter om zo de Heere wil en wij nog leven te wachten tot april, dat het wat zachter weer is. Wat dunkt u daarvan?

Gegroet hoor.

Schreef nog eens terug.

12. Brief van Jan van Vliet wegens 2^e huwelijk DIRK DE JONG

Jan van Vliet was de zoon van Jan van Vliet geboren 22 oktober 1818 te Berkenwoude en overleden 6 november 1904; en van Mijntje van der Hee, geboren 6 december 1819, overleden 16-12-1891. Gewoonde hebbend te Bonrepas, gemeente Vlist. Jan van Vliet Sr. heeft een levensbeschrijving nagelaten.

Gouda, 5 oktober 1944.

Waarde vriend, D. de Jong, met uw bruid!

In verband met ons telefonisch gesprek, waaruit u merkt dat ik aan uw verzoek niet voldoen kon (of zeer moeilijk) wilde ik thans nog enkele regelen schrijven.

Benevens degene die wij wisten dat die hoopten te komen, kwam ook nog de heer Kranenberg uit Rotterdam, zodoende begrijpt u wel, dat ik dus thuis bleef, ook namiddag.

Bruidegom en bruid, ik wilde ook nog met het intreden, zo de Heere belijft, van uw huwelijksleven, ulieden van harte onze beste wensen doen geworden.

Moge de Heere ulieden met en voor elkaar jaren sparen, elkander tot steun en sterkte doen zijn in alle de voortkomende levensomstandigheden. Bovenal geve de Heere gijlieden elkaar tot aansporing moge zijn en opwekking om voor en boven alles te zoeken die dingen die wezenlijk en eeuwig zijn.

Ja, onze wens is van achteren gezien, moge worden ulieden tot samenvoeging in Zijn gunstige beschikkende Voorzienigheid is geweest. Wij weten des Heeren toelating gaat over alle huwelijken en over schier alles, maar Zijn gunstige beschikkende Voorzienigheid in ons huwelijk of andere zaken te bemerken, is zo tot sterkte en bemoediging.

We hebben persoonlijk wel eens gevoeld in uw huisgezin, dat een huisvrouw zeer van node was, en wens ons de verblijden dat gij een vrouw en de kinderen een moeder nu krijgen.

Bruid, geve de Heere u inzonderheid al het nodige, wat u niet missen kan; en de taak die u hoopt op u te nemen, moge gij inzonderheid den Heere veel daarom en daartoe nodig hebben.

De Heere nam uit het huis van Dirk de Jong, een stut weg door de dood, en als een sterkte weg valt van een huis dan wankelt het. Nu komt gij als een andere stut, als stijfpilaar in dat huis; ge wilt u met zorg en liefde er onder zetten en alzo stijven dat huis. Gewis een roeping die tot een hulp en ondersteuning is.

O de Heere geve u het nodige in alle opzichten ertoe. O loopt de Heere er - en moge De Jong daartoe mede verwaardigd worden, - veel, veel toe aan; is mijn en mijner vrouwe wens.

Na hartelijke groeten aan uw samen,

Uw toegenegen vriend en vriendin

Jan van Vliet

J. P. van Vliet- Lolkus.

Ik wou nog dit toevoegen:

Moge dit huwelijk dat voorbijgaand is en soms door de dood zo spoedig verbroken wordt, ulieden opleiden tot dat huwelijk dat al Gods kinderen deelachtig zijn met Immanuël. O hier is dat ze zijn in ondertrouw, maar o als die trouwdag komt voor Gods volk hierboven: eeuwig trouwen, eeuwig bruiloft houden. Daar zal het een drinken zijn van die reine wijnen, geperst in de perskuipen van Gethsémané en Golgotha.

O vriendin, mocht geen rust in onze ziel zijn, voor we bewust mochten weten door het getuigenis des Heiligen Geestes, daar deel aan te hebben gekregen door het geloof in Jezus Christus. Amen

Nogmaals gegroet, ook uw kinderen, onze hartelijke groeten.

13. Vijf brieven van: ANNA VAN VLIET-LOLKUS

Geliefde vriend en vriendin met de uwen!

Nu is het stil en zal proberen een lettertje te schrijven. Want ik heb zo weinig te schrijven, als wel dat ik door des Heeren goedheid weer wat beter dan. Een paar dagen erg moe in mijn hoofd, doch gaat dat nu wel.

Ik vond het een echt daagje bij ulieden; en wat was er een eensgezindheid, nietwaar? Ach als de een de ander uitnemender acht, dan is er geen ruzie. Ik keek op allen toch zo groot en ach Dirk de Jong, dat zeggen ze van binnen zo menigmaal: dat is nou nog eens echt werk, en bij jou ligt het er net naast en lijkt er maar op. En dan vrees ik zo menigmaal, dat het zo is. Want wat zou het toch een eeuwig wonder zijn, als die toch de minste der minsten zou mogen zijn, van Hem Die getuigde: *Vader, zij waren de Uwen en Gij hebt ze Mij gegeven*. En dat de Heere mij die grote verborgenheden leren mocht in de ware zaligmakende kennis van de Vader; mijn diepe rampzalige staat buiten Hem, en de kennis van Zijn Zoon.

U zal misschien zeggen: *Anna, ken je daar dan niets van?*

Ach geliefde vriend en vriendin, als ik mij niet bedrieg, dan zou ik niet durven ontkennen dat er een ogenblikje in mijn leven opgedaan heeft, dat de zonde, ja al mijn zonden zo tot smart was, dat ik tegen zo een heilig en rechtvaardig God gezondigd had. En er een droefheid naar die God was en met Job zeide: *ik zal op duizend vragen niet één kunnen antwoorden*. O, dat wonder dat ik nog niet in de hel lag. En wat wenste ik heilig te leven. Ach in mijn blindheid wilde ik alles goedmaken, vroom leven, bidden, nooit meer zondigen. O, dat gewaar worden God kwijt, vervreemd van Hem, zonder God op de aarde; en tot Hem in alles te benodigen. O wat weent die dan wat af, nietwaar? Maar o, wat een werk in eigen kracht is er dan. Wat jaren heeft dat geduurd. Veel uitwendige uitredingen wel, maar altijd was er bij mij: *gij zijt gewogen en te licht bevonden*.

Wat keek ik groot op dat volk dat die God tot zijn Deel had. Zoals vrouw De Jong, vrouw Bakker, Liza van Rooyen, dominee Fraanje. Hoe zou mij dat ooit gebeuren? Ik was toen bij de wereld, die was toen mij te hulp geworden. En bij Gods volk kon ik niet. En zeide dan wel eens: o Heere, waar hoor ik bij? Een derde weg is er niet. En o, dan was dat wel eens bij mij: gij verdrukte, door onweder voortgedrevene, ongetrooste. Verder niet. En o dat was werkelijk zo, als een door onweder

voortgedrevene. Ook wel eens zeer bepaald bij 1 Koningen 8, dat gebed van Salomo: *Die vreemde, die van dat volk niet zijn, maar uit verre landen om uws Naams wil komen zal, want zij zullen horen van Uw grote Naam en van Uw sterke hand en Uw uitgestrekte hand; als hij komen en bidden zal in dit huis, hoor Gij in den hemel, de vaste plaats Uwer woning en doe naar alles wat die vreemde tot U roepen zal, opdat zij Uw Naam kennen om U te vrezen, gelijk Uw volk Israël.* O, geloofde dat die meerdere Salomo bad ook voor zo een vreemde.

Maar ach, dat was dan wel zeer bemoedigend, maar werd weer ongelukkig, totdat er iets opdeed dat ik de Heere eens zo rechtvaardigen moest. Geen hoogmoediger schepsel op de aarde als ik. En nooit tot God bekeerd zou worden, want Die riep toch verbijzelde en verslagenen; en ik een en al hoogmoed. Nooit had ik heb ik dat in Zijn woord gelezen. Dat deed mij uitroepen: *O Heere, als het voor zo een hoogmoedig mens nog kan, o mag ik het dan in Uw woord vinden.* En sloeg op, oude rijm:

*God spreekt: mijn uitverkoren al
uit Basan Ik verlossen zal
die nu is zeer hoogmoedig.
Ik wil ze fraai ende gezond,
uit des meers aller diepsten grond
trekken met Mijn hand goedig.*

O, Dirk, toen geloofde ik dat de Heere dat zelf tot mij sprak en heb zo geweend. Slagen en de verwerping eeuwig waard, en o geloofde toen dat ik uit die afgrond door Hem Zelf uitgehaald zou worden. Wat is mij dat toen zeer, zeer groot geweest. O, dat *God spreekt!*

En ach, nog veel dieper weggezonden daarna, totdat ik eens alleen zijnde vraagde of ik toch nog eens ooit met de Heere bevredigd zou mogen worden. En werd zo weggeslagen die woorden: *al breidde gij uw hand uit en al vermenigvuldigde gij het gebed, Ik zal naar u niet horen, want je handen zijn het bloed bevlekt.*

O geliefde vriend, uw kan wel indenken hoe mij dat ontroerde en waagde het de volgende dag weer, hopen de het kwam van een verkeerde kant. En zeggende: Heere, hebt U dat en dat de wel eens niet belooft? Maar o, met dezelfde woorden en zo met een wegwijzing, dat ik er toen wat van ingeleefd heb, wat eeuwig toch de hel zal zijn. Eeuwig God te missen, denkende, geloofde voor eeuwig afgedaan; kwijt, kwijt. Wezenloos, als het ware liep ik in huis. Niemand wist het en kon er niet van spreken. En o, de derde dag werd ik eerst zeer kalm; schrok ervan. Toch even boven zijnde komt weer die waarheid terug. O één zonde tegen die heilige God was voldoende om mij weg te werpen en werd enkel schuld en zonde. En toen: *want je handen zijn met bloed bevlekt.* Daar is het of ik kreeg te zien dat mijn eigengerechtigheid veel gruwelijke waren dan mijn ongerechtigheid. Mijn godsdienst en al. En kreeg zo een stomme mond. O, wat mocht ik aan de kant van Zijn deugden vallen. Nooit kon die God met mij meer te doen hebben. O, dat afgedaan!

En daar spreekt de Vader: *ziet, Ik heb U gegeven tot een verbond des volks, voor gebondenen, voor duisteren, voor blinden en gevangen.* O, er was zo voor mijn aandacht: *Deze is Mijn geliefde Zoon, in Dewelke Ik Mijn welbehagen heb; hoort hem.* O, geliefde vriend en vriendin, het kon nog en door een ander. O, Wie was Die nu? Zo Wie is die Zone Gods? O, wat heeft toen de Heere die predikatie van Erskine gebruikt: *Ziet, Ik heb U gegeven tot een verbond des volks.* O dat zweren van God in de Gift van Zijn Zoon en voor wie. O, toen die zoete woorden in mijn hart: *Die het nu van den Vader gehoord en geleerd heeft, die komt tot Mij.* En toen: *Die tot Mij komt, die zal Ik geenszins uitwerpen.* O wat daar toch in mede kwam. O die bereidwillig, die volle

algenoegzame Zaligmaker, die ruimte, die volheid in Hem, voor zo een gebonden en gevangene. O, het was of Zijn genade veel overvloediger was als al mijn schuld en zonden.

Ik ontmoette voor het eerst geen vertoornd God meer, een geopende toegang door Hem. O wat ware dat zoete tijden. En nog: alle dingen zijn uit God. O, Hij de Oorzaak. O, die eeuwige liefde van de Vader.

En toen tweeënehalf jaar ziek geweest waar ik anderhalf jaar achtereen zoveel van Zijn zoete uitlatingen had. Doch eens op een maandag, om drie uur, 21 oktober, met die woorden: *al wat Gij den Vader bidden zal in Mijn Naam, dat zal Hij u geven*. O dat voorwaar, voorwaar zeg Ik u! O wat dreef dat mij uit om Hemzelf toch in mijn bezit te krijgen. En o toen: *bidt en gij zult ontvangen, opdat uw blijdschap vervuld worde*. En riep de datum van de tijd tot getuige, dat er geen blijder dag zou zijn als ik Hem tot mijn Deel had; en het uur. En o toen: *Ik zeg u niet dat Ik den Vader voor U bidden zal, want de Vader Zelf heeft u lief, terwijl gij mij liefgehad hebt en hebt geloofd, dat Ik van God ben uitgegaan*.

O, dat hebt U mij Zelf verklaard, Heere, zeide ik. O, wat zoete vrede en verwondering was er. En zo veel zoete uitlatingen, hoe nu dat zwaard op dat gezegend hoofd was gekomen en het mij nu voorbijgegaan was. O, die zoete, zoete verbinding en aankleving. Ach, kon niet buiten Zijn zoete uitlatingen. De wereld dacht en sprak ik nooit over. Wel vele aanvallen en schuddingen, maar o las nog eens in Van Lis:

*Al laagt gij nog zo lang gebukt
van duizend jammeren neergedrukt
ellendiglijk versmeten
als een die in zijn dienstbaarheid
tussen rijen van stenen lijkt,
God zal u niet vergeten.
Uw vleugelen zullen na dien hoon,
als duiven vleug'len heerlijk schoon,
met zilver overtogen,
en welker vederen sierlijk net,
met uitgegraven goud bezet,
weer blinken opgevlogen.*

O wat trof mij dat. En hij zeide: en al blijft er dan nog veel vreze, o de Heere Jezus heeft voor al Zijn volk en ook voor u volmaakt vertrouwd aan het kruis en Zijn hoofd gebogen en geroepen: *het is volbracht!* O geliefde vriend, dat mocht ik toen geloven.

O zag mij zo veilig toen even in Zijn werk. En o zoveel zoete uitlatingen.

Maar o snelle afloop als der wateren. Nooit gedacht dat ik zo ledig weer buiten God in zulk een verre afstand zou komen. Ik praat maar even op papier want ik spreek er nooit meer over en zeg menigmaal nu, *wat is alles geweest?* Het is voorbij en het is nog nacht, veel donkerder, een grote blindheid, geesteloosheid dood en een om- en afkerig hart. En o die waarheid, die ik hierboven schreef: *God spreekt*, enz. O, Dirk, nu veel, veel meer gewaar nog als vroeger, dat ik in mijn diepe val in een afgrond lig, zó groot. En als ik daar nu nooit uitgehaald zal worden, dan eeuwig buiten God zal blijven. Nooit nog gewassen, nooit gereinigd. O als die waarheid nu nog eens vervuld mocht worden waar ik eens veel aan gehad heb: *Ik zal de woestijn maken als Eden en de wildernis als een hof des Heeren*. O wat zal daar dan toch een vreugde en een stem des gezangs in het hart wezen, gewassen door Zijn bloed en water. Om dat Beeld Gods nog eens ooit terug te krijgen. O zelf gedood, Hij het leven van ons leven. Iets ligt diep in mijn hart, dat het alles in Zijn gezegende handen ligt, die mij verlossen

kan. O mocht ik Hem ook hier nog eens verheerlijken en Hij mijn alles worden. Mijzelf in alles overwinnende, Die getuigt: *die de Zoon zal vrijgemaakt hebben, die zal waarlijk vrij zijn.*

Als u het gelezen heb verscheuren hoor, geen andere laten lezen, want ik weet niet of het wel waar zaligmakend geweest is; kan er niets meer van bezien. Het is alles zo donker. Zover weg en doorgeleefd en sta nog vóór alles.

Ontvangt de hartelijke groeten.

Uw liefhebbende vriendin,

Anna; en ook van Jan.

Nu denk ik, zou ik het wel nog wegsturen. Maar zal het toch maar doen. En niet laten lezen hoor.

Betje Duyzer is nog bij ons geweest. Daar geloof ik het toch zo van. En ook Spijker. Wil er dadelijk mede ruilen dat ligt zo helder, keek er zo groot op. De Heere mocht om Zijns zelfs wil mij en u en de uwen bekeren en vernieuwen.

(Ongedateerd)

Zeer geliefde vriend en vriendin.

Jan blijft achteruitgaan. Hij heeft vrijdagnacht nogal wat bloed, zwart, opgegeven en hij zeide: zou dat de wagens zijn om mij te halen? Bernard Middelkoop was er om 's nachts te waken. Maar o geliefde vriend, wat blijde gezicht en dat vredige! Ik schrok zo.

Ach Anna, kalm maar hoor, want nu komt mijn eindje; dat is nabij.

Vijf minuten daarna zeide hij: O daar komt zo zoet in mijn hart: Want Christus die heeft eens voor de zonden geleden; *Hij rechtvaardig voor de onrechtvaardigen, opdat Hij ons tot God zou brengen.* O wat groot, mijn zonden op Zich genomen. O wat zal ik buigen en bukken, ik de minste, de slechtste. O Hij Zijn leven, Zijn lichaam, Zijn bloed gegeven voor een hoopje goddeloze zondaren. En daar mag ik bij zijn.

O, blij vooruitzicht dat mij streelt,

Ik zal ontwaakt Zijn lof ontvouwen.

U in gerechtigheid aanschouwen,

Verzadigd met uw God'lijk beeld.

Oh ja, oh ja.

De dokter zeiden: *Van Vliet, het zal nu gauw sterven worden, het kon zijn dat u volgende week er niet meer was.* (Dat is deze week)

Hij klapte verwonderd in zijn handen en zeide: *O zou het dan toch zo kort meer zijn; o zou ik dan zo gauw bij den Heere wezen?* Met zo een blijdschap. Wat valt dat dan toch mede.

Nu eet hij niets meer, drinkt alleen wat karnemelk; een beker per dag en wat perziknat en sinaasappelnat.

Vannacht waakte een andere vriend. Hij zeide: O ik heb hem viermaal horen zingen:

God is waarachtig en goedig

Hij is 't en blijft zulks altijd.

Ten wege brengt Hij zachtmoedig

Den zondaar, vervallen wijd.

*Den ootmoedigen leert Hij
Zijn Godzalige voetpaden.
Hij toont ook zijn wegen vrij,
Den armen mensen, beladen.*

O, dan weer: *Wat blij vooruitzicht dat mij streelt, enz.* O zeide hij: *waarachtig en goedig om die aangebrachte gerechtigheid.*

Wat groot toch, hé Dirk de Jong en vriendin! Dat is toch wat, zo voor de dood te liggen en te zeggen: *gelukkig, kort elke dag af.* En dan te mogen zeggen en aan te heffen: *Gij zijt waardig te ontvangen alle lof en prijs en heerlijkheid.* Hier was zo alles met eigenbedoelingen, maar daar ál het eigen er uit. O geen zonde meer.

Hier ben ik nog op vijands grondgebied. Boven kan hij geen pijlen meer schieten. Zoals vanmorgen regelrecht op de Zone Gods in mijn hart.

Hij is zeer verzwakt; ligt nu veel met zijn ogen dicht. *Zijn hart,* zeggen de twee doktoren, *is zo verzwakt;* en dat kan je nu zo aanzien.

Even laten weten aan ulieden. Nu heb ik nog een vraag De Jong. Wij hebben gedurig mensen die mee eten. Doch haalde kaas van de week en niet zo best en duur. Zou ik aan u mogen vragen of u svp niet een flink stuk te koop hebt voor ons. Drie familieleden blijven hier al, omdat de dokter het zo ernstig inziet. Zou het kunnen, heel gaarne wilden wij dat u het meebrengt. Het geeft niet al is het wat zwaar, hoor. Het komt wel op. Jan zegt: vraag maar of Dirk de Jong het te koop heeft.

Nu moet ik afbreken, hoor.

Van Jan vooral de hartelijke groeten, beiden, hoor. Ik zit nu heel de dag bij hem, eet boven. Ach het zal toch zo een gemis zijn voor mij. Maar o lieve vrienden, ik vind het zo groot dat hij verlost en eeuwig bij den Heere zal zijn. Wat groot toch hé? Hij zegt: *je komt er ook hé.* Maar ach, geliefde vrienden, dat kan ik maar niet geloven.

De hartelijke groeten met uw vriendin en al de kinderen.

Uw liefhebbende vriend en vriendin,

Jan en Anna.

Jan van Vliet overleed 3 augustus 1951 op de leeftijd van 65 jaar. Hij werd begraven woensdag 8 augustus op de algemene begraafplaats 'IJsselhof' te Gouda. Op de rouwbrief wordt vermeld: Jesaja 45: 24 en 25.

Het echtpaar had geen kinderen

10. 12. 1959.

Geliefde vriend en vriendin.

U zal wel denken een brief van Anna, maar ik hoorde wel eens hoe u het maakte, maar nu even een poosje niet. Ik zeide tegen juffrouw Aalbers: *Jan en ik denken eens aan hun te schrijven.*

Ja, dat moet je eens doen, zeide ze.

Maar De Jong, dan zie ik er weer tegenop, want toch wij zitten er zelf dan soms weer zo tussen. Eigenliefde, eigen eer en bedoelingen is zo kort bij. En de Heere mishaat dat zo. Gelukkig die Hem alleen mogen bedoelen, nietwaar? En gedood aan alles buiten Hem, opgelost en overgenomen te mogen zijn en Hem verheerlijken. O in- en

overwinnende stervensgenade te mogen krijgen, door Zijn Geest daartoe bearbeid. Het zou voor de Heere niet te groot zijn om het ons te geven om Zijn Zelfs wil. O dat wij toch maar gemaakt mochten worden, als die rusteloze duiven, waar ik onlangs nog van las, hoe er wel vele aan de ark hingen en velen opklommen, maar door het water weggespoeld werden. Maar er nu van die rusteloze duiven waren, die fladderden om de ark, maar er zelf niet in konden. Maar hoe nu de Heere Jezus die Ark was en dat Zijn hand door het venster stak om die rusteloze duiven zelf een plekje in Zijn liefdehart te geven. O geliefde vriend, wat ging mijn ziel daarnaar uit.

En las ook hoe nu het kruis van Christus 4 hoeken had. Het eerste Zijn doornagelde voeten om daar te wachten. Ten tweede en ten derde Zijn uitgespreide armen om ons daarin te willen hebben. Zijn gezegend hoofd gebogen was het vierde waarmee Hij zeggen wilde, *dat heb Ik nu uit eeuwige liefde voor zondaren gedaan*. Maar nu ook dat bloed dat afstroomde uit Hem aan het kruis, om ons daarmee te wassen en te reinigen.

O Dirk de Jong, wat riep ik toch dat bloed in voor mijn zondig mismakht hart. En o die betrekking op dat bloed. Temeer, daar ik op een zondagmorgen mij zo zwart van de zonde zag en Hij zo heilig, dat ik durfde haast niet te bidden, denkende een tweede is er zo niet. En daar lees ik een preek van Erskine: *Dan zal Ik rein water op u sprengen*, enz.

En o geliefde vriend en vriendin, daar lees ik deze woorden: *Ik neem met Mijn eigen rein hand, dat reine bloed van Mijn Zoon en zal dat op u sprengen en gij zult rein zijn; van al uw onreinigheid en drekgoden zal Ik u reinigen*. En o, toen las ik zo ontroerend: *Ik ben het die met u spreek*.

O geliefden, ik geloofde op dat ogenblik dat de Heere dat zelf tot mij sprak en ik reken op dat hij die God der waarheid is, dat bloed gesprengd zou krijgen en toegepast aan mijn ziel. En o dan blijft die ziel uitzierende nietwaar met:

*O Heere, hoog geprezen,
hoe lange zal 't nog wezen,
dat ik moet blijven zo?* (Ps. 6, Datheen)

Ach, wil U tot mij keren

En al is het voor mij soms vol vrezen vanwege de grootheid dat het alles in heeft, ach het is toch niet te groot voor den Heere. O de moed ontzinkt mij wel eens, maar heb toch ook wel eens zo een sterkte gehad, dat ik heel de nacht van het wonder niet slapen kon, zo groot was het mij, met die woorden uit Zefánja 3: *Vrees niet o Sion en laat uw handen niet slap worden, want uw God is in het midden van u, een held die verlossen zal. Hij zal over u vrolijk zijn met blijdschap, hij zal zwijgen in Zijn liefde. Hij zal zich over u verheugen met gejuich*.

O Dirk de Jong, nooit kan ik uitdrukken in woorden wat dat was. O, verlossen zal en dat kon ik niet verwerkt krijgen en dat de Heere vrolijk, verblijdt, verheugd en juichen zal om een diep gevallen zondares te willen zaligen, geloofde ik toen, dat ik er zo buiten zal vallen en Hij alles zou doen tot verheerlijking van Zijn Naam. Maar als nog niet gebeurd. Sta nog zo aan mijn eigen kant. Nooit verlost, dus toch nog buiten Hem.

Hoe mag het met u zijn? Ach, groot dat de Heere u nog apart neemt en neerlegt. Kan u het nog hebben? Mag u het zelf eens goedkeuren en geen harde gedachten van den Heere hebben? Oh, als die eens verwaardigd mag worden op Hem te zien in Zijn Borgwerk, o dan houdt u toch zoveel over nietwaar? En wil niets van zijn wegje af hebben. Maar kijkt dan toch zo uit om Hem nader en nader te mogen leren kennen. Wat zijn wij toch zeer onwetend en blind nietwaar? Wat een gebonden en gevangen mensen. Als wij toch eens met de dichter er uitgehaald mogen worden: *Voer mij uit*

mijn gevangenis, tot roem uws Naams.

Gaat u nog wat vooruit? Toen wij er waren had u zeker wel veel koorts en erg moe. Mag u nog wat eten? Groot als u het er mee eens mag zijn. En uw vrouwtje, is zij niet erg moedeloos, of mag dat nog gaan? Ach Hij kan alleen moed en lust en kracht geven, nietwaar?

Nu een hele brief; dacht eerst een klein stukje papier, maar vol gebrek toch had ik zin u eens te schrijven. Van harte sterkte en Zijn nabijheid.

Uw toegenegen vriendin,

Anna.

Gedeelte van een brief van Anna van Vliet te Gouda aan Annigje Grolleman te Hasselt. Zij beschrijft een gesprek met Leen Potappel te Stavenisse bezocht.

... Potappel was net een vader voor mij. Toen ik er de eerste keer met Jan kwam, vroeg hij wat en ik zei wat terug. Ja, hij nam al het opzien weg en ik zei veel tegen hem. Doch 's middags zei hij: "Anna, ik moet je eens drie vragen stellen en daar moet je mij eens eerlijk op zien te antwoorden, maar je moet goed nadenken, voordat je antwoord geeft."

Hij zei toen: "Ten eerste: vraag je nog wel eens: werd ik toch eens met God bevredigd?"

Ik schrok en hij zei: "goed nadenken!"

"Nee Potappel," zei ik.

"Dat dacht ik wel," zei hij toen.

Hij zei: "Ten tweede: loop je nog erg met je schuld? Goed nadenken hoor!"

"Nee Potappel."

"Dat dacht ik wel!"

O, dacht ik, ik leef nog; als hij iets ziet, dat niet goed is, o, laat hij het me dan maar zeggen!

Hij zei: "En nu ten derde: als er over de Heere Jezus en Zijn volheid gesproken wordt en Zijn dierbaarheid en bereidwilligheid, hoe is het dan? Wil je daar soms het liefste van horen?" "O, ja Potappel!"

"Dat dacht ik wel!" zei hij weer.

"O Anna," zei hij, "als je nu gezegd had: o, werd ik eens met God bevredigd, want ik heb zo'n schuld en zoveel zonden, dan was alles niet waar geweest, wat je mij vanmorgen verteld hebt. Ik kan me indenken, dat je daar het liefst over hoort!"

Ik zei: "En toch kan ik het niet verklaren, hoe het is. Het is, alsof God Zijn toorn afgelegd heeft."

"Ja kind," zei hij, "de genade is overvloediger in je dan je schuld en nu ben ik blij, dat je een groot gemis gewaar wordt, want nu zie je alles in Hem liggen. Zul je nu niet vragen, om dat gemis vervuld te mogen krijgen - of de Heere de schuld nog eens schuld, het gemis nog eens gemis en zonde nog eens zonde doet worden? Misschien vraag je dat wel eens?"

"Ja Potappel!"

"Niet doen, kind. De Heere kan je wel eens een tijd in dit leven houden. Blijf zo maar aan Zijn gezegende voeten liggen en laat Hem maar werken!"

O, wat hield ik veel van hem; dat is met geen woorden te zeggen! Net een vader voor mij. O, het beeld Gods zag je zo op hem liggen!

Als hij ons dan wegbracht, dan zei hij, als we met de boot vertrokken: "Eenmaal zal er geen water meer tussen zijn." Dan zwaaiden Potappel en Slager net zolang, tot wij niets meer zagen.

Ook zei hij dan wel: "Dat je nu nog maar wat mee mocht nemen en wat achter mocht laten." Hij bedoelde, om elkaar te mogen gedenken.

O, wat gingen Jan en ik er graag naar toe! O, ik gevoel, wat we in hem verloren hebben!

Wed. van J. van Vliet, Gouda.

Geliefde vriendin met de uwen.

Gisteren de rouwkaart van uw geliefde man en zorgzame vader heb ik ontvangen. Een grote slag heeft u getroffen. Niet alleen een vader en man maar ook een bidder voor uw gezin. Hij zou niet meer terug willen, maar is daar waar hij met Gray gezegd zal hebben: *Heere, ik dat? Zijt Gij dat? Zijn wij dat om eeuwig tot in alle eeuwigheid Hem te verheerlijken?* Die hem gekocht heeft met zo'n dure prijs van Zijn bloed. En één van dat loon was, gekregen van Zijn Vader op Zijn volbracht werk.

Ach geliefde vriendin, dat u hem met jaloersheid na mocht staren. En al is het gemis groot en een zeer ledige plaats in huis, hem niet te misgunnen wat hij afgelegd heeft. Nooit meer te zondigen, nooit geen ongeloof, strijd en vreze, maar Hem aanbidden, waardoor hij alleen in Zijn werk aangezien is. De Heere ondersteune u van eeuwige armen. Hij mocht u verwaardigen met alle noden en bekommelingen een plekje aan zijn gezegende voeten te krijgen en Zijn onderwijs, raad van bestuur in te roepen Die een nauw oog op een weduwe. Ach, het gemis zal erger worden, de stoel, bed en aanspraak weg. Want wat nu aan niemand zal kunnen zeggen, dat alles zei u tegen uw onvergetelijke man. Hij mocht uw smart matigen. Hij heeft nog een grafje. Betje Duyzer zei menigmaal: *dat lieve kind van Hem*; ik vrees dat ik nog tot mest op de aardbodem zal leggen, heeft nu een grafje gehad. Het beste neem de Heere van zijn volk weg en er blijft veel godsdienst over zonder grond op deze bange aarde. De Heere sterke u en uw kinderen is mijn hartelijke wens.

Je liefhebbende vriendin

Wed. J. van Vliet.

Anna van Vliet had een uitgebreide vriendenkring onder Gods volk uit alle kerken. Toen student Pannekoek in Gouda lessen volgde voor de opleiding van predikant, bezocht hij Anna regelmatig. De kritiek die hem ten deel viel, omdat Anna Oud-Gereformeerd was, wees hij verontwaardigd van de hand: *Willen jullie me bij Gods volk vandaan houden? Dat zal toch niet gebeuren.*

Anna is in 1974 op 89-jarige leeftijd overleden. Zij werd onder grote belangstelling door ds. Joh. Van de Poel te Gouda begraven.

14. Drie brieven van Cornelia de Vries

Rotterdam, 27 november 1944.

Geachte vriend met uw kinderen.

Nu wens ik mij maar gauw in de weg te stellen om u een paar regeltjes terug te mogen schrijven. Wij hebben vanmorgen, maandagmorgen uw briefje in goede orde mogen ontvangen en bedank u voor uw briefje met de inhoud, nevens die groten wonderlijke Weldoener, die Zijn voorzienig bestuur wonderlijke doorgaat. Want is het, mijn vriend niet een wonder? Dat we elkaar nu alles zo gesloten lijkt nog een briefje bij elkaar mogen krijgen. Daar je nu echt blij mee bent, als je wat van de vrienden woord, hé? Want o, het is nu toch zo beklemd op de wereld en wat beleven we vreselijke dingen, hé? Ook met het wegvoering van al die arme jongemannen en jongens. En o, wiens harte bloedt er niet over. Van ons zijn er drie in de familie weggehaald. Alle drie mannen met het huisgezin, met kinderen. Hier in de straat liepen vrouwen en arme kinderen hart op te schreien wegens hun man en vader. En nu zit de stad haast helemaal zonder licht en brand. O wat heeft de zonde toch te weeg gebracht hé? En wie geloofst dat recht. O, om van de tweede oorzaak af te mogen zien en met dat lieve kind David te mogen zeggen: *wat hebben die schapen gedaan. O mijns vaders huis. Wij hebben gezondigd.* Ach dat we gezamenlijk met de Ninevieten eens in ons hart een vasten uit mochten roepen en we eens voor den Heere in zak en as mochten neerleggen. Niet met de belijdenis of met de mond, maar o, in ware ootmoed des harten, hé.

Want o mijn vriend, als we eens even in de diepe modderpoel in krijgen te zien O, dan is het mij wel eens even een wonder dat we onze adem toch nog op mogen halen en nog niet met een stoot voor eeuwig weggeworpen zijn. En beklaagt vaak zo en ook met het oog op die inkwartiering. O ik hoop dat u met de arme moederloze kindertjes bewaard mag blijven. Maar als den Heere het toelaat, ach mijn jongen, lig toch maar veel met uw arme geleende liefde pandjes op den knieën en zucht tot den Heere dat die u wijsheid geeft om die lieve kinderen het veel onder het oog te mogen brengen het gevaar waar ze voor bloot liggen. En dan kan de vijand niet doen wat hij wil. Want we hebben gelukkig met een alwetend God te doen. Maar laat ons niet bij onszelf of van het schepsel verwachten, want we komen nu allemaal haast alleen te staan. Maar dat is en blijft toch de gemeenschap der heiligen en het vragen voor elkaar aan de troon der genade, die deur blijft open, hoor. Dat is des Heeren eigen dierbaar werk. O dan kan er niemand tussenkomen; en kruip zo met al uw noden, al is het dat er geen zuchtje door kan; maar veel doen, hoor. Den Heere verstaat van verre onze gedachten en weet en kent ons. O wat is en blijft dit voor al Gods lieve volkje een troost, hé.

Nu een arm lettertje. Ben in het lichaam erg moeilijk. Want ik ken tegen al die treurigheid met de zenuwgestel niet goed tegen. Maar de Heere zorgt nog wonderlijk goed voor ons; gebruikt nog wel eens een neefje van hier of daar met een fiets. Als we maar niet te veel naar beneden zien. Wat mijn boze, oude natuur altijd maar wil. Maar er zit nog honing aan de roede, hoor.

En met Jozien gaat het ook nog al, hoor. Doe vooral de Ridder en al het volkje de hartelijke groeten. U met de uwen, van uw vriendin Cornelia Antje de Vries.

Rotterdam, 9 februari 1945.

Geachte vriend met uw kinderen.

Nu wens ik eerst te proberen om ulieden een paar regeltjes terug te mogen schrijven. Het is weer een frisse morgenstond. We hebben woensdag uw briefje met ingesloten liefdegiftje in goede orde mogen ontvangen. Waar we u nevens den grote Gever vriendelijk voor bedanken. Ik was blijde iets van u te mogen horen. Want och, wat is alles nu toch erg bedroefd en ver weg op de aarde, hé. Het is of we allen zo maar alleen staan, hé. En ik zag ook dat uw zoontje ook uit uw huis is. Ja wat zijn dat toch erge kruisen toe nodig. Ach wie lijdt er niet onder van zijn arme familieleden en je hoort niets van die stakers.

Een grote week geleden kwam mijn nicht huilende naar mij toe. Haar man weggevoerd en ze zit met drie kinderen en had geheel niets in huis. Geen eten noch brand en het kleinste kindje ziek. Ik wist er geen raad op en gaf ze wat ik missen kon en er ging een zuchtje voor haar op. En toen kwam er iemand uit Alblasserdam en vroeg zo of ik geen raad op wist, of ik voor de arme tobberd niet wat aardappelen kon kopen. Ze zegt: denk van wel hoor. En ja hoor. Daar brachten ze mij gisteren een zak je aardappelen voor haar; en zo gaat het hier haast in de hele stad.

Bij mijn broer en zuster is het ook niets als armoe. O mijn vriend, wat heeft de zonde toch een bitterheid teweeggebracht, hé. En nu kreeg ik gister weer een doos gestuurd uit Woerden met kostelijke spijs en kon ze allemaal wat mee delen. O, dan moet ik zeggen mijn vriend, den Heere zorgt nog wonderlijk. Heb nog altijd wat melk voor de koffie gehad en wat boter op ons brood. O, alles diep verbeurde giftjes, hé.

En Stophberg die staker is haast geheel verzwakt en den Heere heeft weer harten geneigd. Zo maakte een pleegzuster die bij ons wel eens een boodschapje doet, en daar kreeg hij een lekker beetje eten van. Wel tot drie of vier maal toe, en vooral erwten en bonen. En die man werd en zo klein onder dat hij het uit berste schreien en zat gisteren twee versjes bij ons te zingen. Psalm 103: *Hij zal Zijn volk niet eindeloos kastijden*. En dan: *Laat ieder 's Heeren goedheid zingen*. Hij was vol van Gods goedheid.

Nu is het vol. Mijn vriend, zo lang de toestand zo bang is moet u maar niet ver van huis gaan. Ze worden onderweg al opgepakt hoor. Wees voorzichtig. We moeten allen uit de lijdensbeker drinken. Maar den Heer kreeg het zwaarste, hoor.

Uw vriendin Cornelia, met groeten aan u en uwen.

Dus maar moed houden hoor. Paulus heeft ook lang op de zee moeten drijven dat hij geen licht zag.

Rotterdam, 2 oktober 1946.

Geachte vriend en vriendin met de kinderen.

Ik heb gisteren de bekendste bewaking van uw voorgenomen huwelijk ontvangen. En wens te proberen ulieden een paar regeltjes te mogen schrijven. Ik zou u samen van harte gunnen, ach dat des Heeren vreze de hartelijke keus en begeerte mag zijn om uw huwelijk mee in te mogen gaan. Want de dagen zijn bang en donker en o, dan zou het een giftje zijn, als die lieve stille vrede in uw huis mocht wonen. Ik hoop van harte dat

kleine ogenblikje dat wij hier in deze woeste huilende wildernis zijn dat ze elkaar tot een hand en voet mogen zijn. En dat we dat altijd gedenken het zijn geleende banden. O den groten Eigenaar kan er weer op komen als het hem beleeft, hé? Dus altijd maar denken het is geleend, hé.

En mijn lieve vriend, ik ben wel blijde waar u dat den Heere de weg bestuurd heeft dat uw weer een hulp krijgt, hoor. En ik hoop u heb den Heere er voor nodig gehad heeft. Want Gods woordje zegt zelf: *Het is niet goed, dat de mens alleen zij.* En voor die vrouw gun ik haar van harte dat ze maar veel bij den Heere om wijsheid en lijdzaamheid mag bedelen om die lieve kinderen, die zij hier eigent op te mogen voeden. Wat zou het zijn als er een kruimeltje liefde bij mocht zijn, hé. Want bij den Heere is overvloed van kracht en wijsheid, hoor; en o dat een rechte band tussen u alle gelegd mag worden, dan gaat het wel, hoor!

Nu, van harte een paar regeltjes. Ben erg moe. Doet ze al mijn hartelijke groeten, hoor. En dat uw huis ging een herbergje voor Gods lieve volkje mag zijn. Met de hartelijke groeten aan u allemaal. Nu van harte het beste toewensende vriendin Cornelia.

Cornelia de Vries,
Zwarte Paardestraat 73 c,
Rotterdam.

Bijgenaamd *Dove Knelia*. Een eenvoudige van God geleerde vrouw. Zij was ongetrouwd. Overleden te Rotterdam 23 april 1947, op 70 jarige leeftijd.

15. Twee briefkaarten van Dirkje Blonk

Geachte vriendin en vriend

Daar ik het in mijn hart gehad heb en er al tegen u over gesproken had, u met uw verjaardag een kaart te schrijven, durf ik het nu toch niet na te laten. Hoewel aan mijn kant met veel bezwaren. Ik heb eens gelezen in een brief van Sikko Tjaden dat hij schreef, dat hij makkelijker 2 brieven komt schrijven over het eigen, als één zonder het eigen ik. Dat ondervind ik zo in mijzelf, maar als ik wachten moet tot ik er geschikt toe ben, och vriendin dan geloof ik dat er nooit een letter op het papier kwam. Mijn hoogmoed staat mij zo in de weg. Wat zijn wij toch geworden in onze diepe val in Adam. Als wij het recht zien mogen de verdraagzaamheid van de Heere, zouden wij altijd wel stof genoeg hebben ons te verwonderen dat het nog is, zoals het is. Dan heeft de Heere voor ieder onzer tot hiertoe met sprekende daden getoond dat Hij ons behoud wil. Dat mogen wij allen én u nog weer beleven dat de Heere nog weer een jaar aan uw leven toegevoegd heeft. Daar wil ik u en ook uw man en kinderen van harte mee komen feliciteren. En hoop u nog vele jaren voor elkander gespaard mogen blijven en elkander in alles nog tot een hand en een voet mogen zijn en u er beide toe verwaardigd mogen worden elkander tot opleiding mogen zijn om het ene nodig te zoeken. O, dat wij elkander daartoe toch veel op mogen wekken. Want uit en van onszelf zijn wij meer bekommerd met de dingen van dit leven. Wat zullen wij eten en wat zullen wij drinken en waarmee zullen wij ons kleden. O gelukkig, die het zien mogen en tot hun smart inleven dat wij ons zelf zó ellendig gemaakt hebben door de zonde. Dan bekommerd om met het kleed van Christus gerechtigheid overkleed te worden. Minder zal het niet kunnen. Dat het Godsgemis u en ons allen toch gaan drukken mag en wij daar naar recht werkzaam mee gemaakt mogen worden. Die zal de Heere op Zijn tijd komen vervullen.

Nu moet ik eindige. Hier nog een paar brieven. Mocht de Heere het nog believen te zegenen. Ik heb er veel onderstand in gehad.

Dirkje.

26-3 - 1970.

Geachte vriendin en familie.

Zo even de kennisgeving van het overlijden van uw geliefde man ontvangen, waarvoor mijn hartelijke dank. En wil proberen langs deze weg u allen hartelijk te komen condoleren met het smartelijk verlies van uw man en de kinderen met een vader en de kleinkinderen met een grootvader. Wat heeft de zonde veel ellende veroorzaakt. Die nauwe huwelijksband verbroken, daar de Heere Zelf van gezegd heeft in Zijn woord: *deze twee zullen tot één vlees zijn*. De bezoldiging der zonde is de dood. U zullen allen veel in uw man en vader missen. U zijn niet alleen een zorgzame man en vader verloren, maar ook een biddende man en vader. Het zal wel een groot

gemis en ledige plaats zijn, temeer daar uw man door ziekte aan huis gebonden was. Maar een voorrecht dat het voor uw man en vader zijn sterven een eeuwige winst is. Verlost van een smartelijk en moeilijk lichaam, daar hij jaren achtereen mee te worstelen gehad heeft. Ademnood is benauwd. En een lichaam der zonde afgelegd, dat voor hem de grootste verlossing zal zijn, en zijn grootste kruis was. En nu mag hij eeuwig zingen van Gods goedertierenheên. En heb nu zijn wens verkregen.

Geliefde vriendin de Heere heeft uw man wel van uw zijde weggenomen maar heeft alles niet weggenomen. De Heere leeft nog en er liggen rijke beloften in Gods woord voor de weduwen. Dat het nu vervuld mag worden op God te mogen hopen. Hij heeft nog nooit een weduwe afgewezen, die de toevlucht genomen heeft tot de genade Gods in Christus, of het in- of uitwendige bekommernissen zijn. En Zijn øren zijn dag en nacht open om het geroep der ellendigen te horen. En u hebt nog kinderen aan uw zijde en bent geen weduwe die alleen gelaten is.

Ik hoop dat de kinderen aan uw zijde mogen staan en veel liefde toe mogen dragen. Zij kunnen dat gemis en de ledige plaats van uw man niet aanvullen. Dat kan de Heere alleen. En dat wens ik u van harte, dat u dit ondervinden mag. U hebt uw man veel liefde toe mogen dragen en veel tot steun geweest. En het is ook de wens van mijn hart dat uw kinderen u ook veel liefde mogen toedragen, al kunnen zij die ledige plaats en dat gemis van hun vader voor u niet aanvullen.

Dat uit het sterven van uw man en vader het leven eens openbaar mocht komen daar er toch voor niemand een geweer in deze strijd is. En allen eens daarvoor geplaatst zullen worden. Wat zal bij sterven het onderscheid toch zo groot zijn, in den Heere of voor eigen rekening te sterven.

Ik moet het hierbij laten, met de hartelijke groeten aan u aan de kinderen en mijn hartelijke deelneming.

Uw vriendin
Dirkje Blonk

Dirkje Blonk werd geboren 22 december 1901 te Oud-Alblas. Zij is meer dan 60 jaar ziek geweest. Overleed 12 november 1984.

16. Drie brieven van Wed. Aalbers te Krimpen aan den IJssel

Krimpen aan den IJssel.

Geliefde vriend en vriendin.

Hartelijk dank dat u gisteren mijn verlangen tegemoet zijt gekomen voor uw opbellen. Van maandag 15 september tot jl. zaterdags naar Joost en Rijntje te Delft geweest. De paar laatste dagen veel bij ulieden geweest in de gedachten. Zo iets laat zich niet beschrijven. Een mevrouw die ons bezocht bij Rijntje bracht een gedrukt stukje mee om te laten lezen. Ik mocht het overschrijven. Mijn gedachten liepen dadelijk naar Opperduit en zend het in overdenking, dat als één lid lijdt alle leden lijden. Wel heeft elk zijn bijzonder deel in de drukweg, maar het worde als zodanig beider druk.

Ik hoop u niet ten kwade duide dat ik zo vrijmoedig ben. Zodra ik gelegenheid hoop ik samen te zien. Ik durf niet vragen of u nog eens komt. Ik weet dat u uw werk hebben. De paar laatste regels haastig, want er kwam bezoek. In liefde hartelijk gegroet van uw onwaardige, maar liefhebbende vriendin,
Weduwe Aalbers

Als het geloof opwaarts ziet en alle dingen in Christus beschouwd als bestuurd wordende door een hand van oneindige wijsheid, rechtvaardigheid, getrouwigheid en waarheid, dan zal zo een zeggen: o wel geordineerd verzoeking, die mij heeft verootmoedigd en vernederd heeft. O wel geordineerde verdrukking, die mij naar God als mijn enige rust en schuilplaats heeft gedreven. O welgeordineerde kastijdingen, die mij tot mijn hemelse Vader weder gebracht hebben. O wel geordineerde kruisigen en schadens, die mij van de wereld afgespeend hebben en Christus hebben dierbaar gemaakt. O wel geordineerde verlatings, welk oogmerk was om hetgeen een scheiding tussen God en mijn ziel maakte, mij bitter te doen worden, opdat Zijn tegenwoordigheid veel dierbaarder dan ooit tevoren mocht zijn. O wel geordineerde overspanning, die de satan en de zonde over mij bekomen hebben, om mijn hart des te sterker met wederwraak te vervullen tegen de zonde en mij de machten des hemels te stellen tegen de machten der hel. O wel geordineerde teleurstellingen, op zulk een en zulke tijden, om mij te leren dat God vrijmachtig is, op Wie het mij betaamt te wachten, zonder Hem te bepalen in opzicht van de tijd. O wel geordineerde bestellingen van Gods voorzienigheid, die alle stromen van wereldse genietingen en schepsels vertroosting zo merkkelijk heeft opgedroogd, opdat ik mij tot de Fontein van alle wezenlijke troost zou kunnen wenden. O wel geordineerde noden, die daartoe verstrekt hebben om des Heeren verschijning en toenadering op zulk een tijd mij wonderbaar en tevens dierbaar te maken, want ik was in de diepte en Hij heeft mij uitgered. Alles is wel geordineerd omdat alle dingen in Zijn hand zijn.

W. Hop.

Krimpen aan den IJssel, 21 januari 1960.

Geliefde vriend en vriendin.

Met blijdschap gisteren het antwoord aan Machteld. Er zal een misverstand plaatsgehad hebben. Ik kon het maar moeilijk geloven, mij dunkt dan was er wellicht wel eens enige klacht gehoord, niet ineens het ergste.

Vanaf de week na kerstdagen praat ik met u beiden. Had ik schriftelijk onder woorden op papier kunnen brengen dan had ik u geschreven. Kon ik alleen reizen, dan zou ik maandag zo op stap zijn gegaan. Maar in het verdere van de dag... En nog blij dat ik alleen thuis zat. Hoewel als u onverwachts was ingekomen, zou ik blij zijn geweest. Ik heb jullie niet verwacht, nu weer en 't is winter. Voorzichtigheid is geboden. Maar o, ik kon u evenwel niet verwachten; sinds 19 december. En toch van binnen! Maar ach, wie ben ik. Het neemt echter niet weg te verlangen.

Van Betje vorige week een kostelijk briefje. Was bij familie Bruigom. Was naar geworden, maar inwendig goed bij kennis. Dacht dat ze ging sterven. 'Ik kon met blijdschap den Heere ontmoeten.' Ik weet niet of ze goedvinden, als ik het zo schrijf, maar kon toch niet nalaten het u mij te delen, om met de blijde verblijd te zijn. Hoewel ze zegt, het weer kwijt was en opnieuw zou ingewonnen moeten worden.

U zullen tegen elkaar zeggen: zij schrijft over Betje en waarom niet over haarzelf? Geliefden, kon ik kort schrijven, maar veel te langdradig, omslachtig en tenslotte nog verward. Ik moet wel nodig eindigen om de post. U weet hoe het ligt, maar geeft achterop de weersgesteldheid. Stel niet in gevaar om zulk een.

In liefde hartelijk gegroet van de familie Ooms en aan vrouw Mudde. Kleine lettertje geschreven. Verbrand dit briefje maar. Uit de gesteldheid van mijn gemoed en haastig. U hebben de hartelijke groeten van mijn zoon en Machteld.

Van uw zeer toegenegen vriendin onverklaarbare weduwe Aalbers

Krimpen aan den IJssel, 9 januari 1956.

Geliefde vriend, vriendin en Geertje.

In verlegen schaamte zet ik pen op het papier. Sinds op één na de laatste keer dat u hier waren gaan er weinig dagen om of mijn gedachten gaan met schuld naar ulieden. U zult wel niet begrijpen dat ik niet schreef, maar voor u wellicht onbegrijpelijk, maar kon niet schrijven. Het was me ondoenlijk. De reden van schaamte was en is dat ik naar de toestand van uw dochter niet bij u informeerde toen u op weg naar begrafenis hier aan kwam, terwijl ik voor die tijd zo een gedurige belangstelling vanbinnen gewaar werd. En toch toen u hier was, er op dat ogenblik niet aan dacht. Toen u weg waren schoot het in gedachten. Ben nog naar boven gegaan om u op uw terugreis te mogen ontmoeten. Maar helaas het ging niet. Een paar dagen erna kwam de dominee Mieras aan. Ik vertelde hem hoe het gegaan was en vroeg hem of hij er misschien van gehoord had. Het was nogal meegevallen, zei hij. En och, had ik mogelijkheid gezien te schrijven, maar o in enkele weken kom ik niet, ofschoon ik met schaamte een iegelijk op antwoord liet wachten. Toch een paar vriendin in eind december geschreven.

U zult denken, of het nu kan. Och eigenlijk vanwege de onverklaarbare waarheid nog niet. Want ik kan het niet uitdrukken hoe het is. Gistermiddag las ik de bekeringsweg

van Eva van der Groe door haarzelf geschreven. Daarin lezende werd iets opgelicht waardoor een weinigje verademing; van niet in een totale vreemde weg zou kunnen zijn. Och geliefden, ik kon er geen woordje van op papier zetten en ook nog niet. En het eigenlijke ook niet zeggen.

Nu ik hoop dat ik iets van u samen mag horen, als u geen gelegenheid hebt om te komen, 't zij om het weer of anderszins. Hier mag alles onder de lankmoedigheid nog redelijk wel zijn wat ik van u samen en de uwen ook hoop.

In liefde gegroet van uwe naar uw komst uitziende, hetzij op dag of avond, of berichtje; van mijn familie hartelijk gegroet.

Nogmaals van uw onwaardige vriendin

Weduwe Aalbers

Krimpen aan den IJssel, 20 november 1962.

Geliefde vriend en vriendin.

Verblijvend, ja zeer verblijvend was mij uw briefje. 'k Had begeerte zó terug te schrijven. Ik meende nog te beginnen, maar 't ging niet. Zijn er nu weer een paar dagen over heen gegaan, is er die eerste vervoering niet zó meer, dan is het beginnend moeilijker, al blijft het blijde. 'k Had dat alle eniger mate vóór uw schrijven, má u samen geweest zijn lag het zo in mijn gemoed u samen en ook vrouw Ooms eens één lettertje te schrijven. Wat ik toen zou geschreven hebben weet ik nu niet meer. Misschien, maar ik weet het nu niet meer, uit hetgeen u kwam meedelen van die familie uit Zeist. Het was toch zo draadzakelijk. Ik zou proberen willen in het geheugen terug te mogen krijgen, maar mijn geheugen onthoudt wel iets maar het grote verband raak ik wat kwijt. Maar niet om te klagen. Eerstens al dat ik het mocht beluisteren, maar af en toe komen die woorden een het verband zó terug, waarin zij het toepaste, namelijk door het geloof.... *Door het geloof*, Hebréeën 12. Een vrucht uit de opstanding. Maar och

Nu ik het briefje van Gerrit opnieuw lees komt weer dat ongeunstelde eenvoudige naar voren. Gepast vrijmoedig en dat trekt aan. Niet omdat het uw zoon is. Och geliefden dat gemurmel achter mij, zou mij de ben doen neerleggen.

Ik weet niet of 'k nu nog zo gauw aan vrouw Ooms kan schrijven. 'k Hoop maar te zien hoe 't loopt. Het moet vanzelf gaan. 'k Was blij dat zij geweest is. De gewaarwordingen zijn gedurige meer dan de woorden, die geen ander hoort; toch van binnen soms beantwoord. Veel over gedacht deze week.

Wees samen in liefde gegroet. 'k Begrijp niet dat zoete afdruipe. Het is toch net of het uit vereniging vloeit. 'k Ben onverklaarbaar en blind en weet niet.

Nogmaals zeer hartelijk gegroet, ook van Jan en zijn vrouw.

Hopende dat u deze in welstand mag ontvangen. Uw dochter teruggaande? Pijnlijke gangen. (Och zou beginnen zó te praten)

Wed. Aalbers was de zielsvriendin van Betje Duyzer. Facetten uit haar leven zijn beschreven door P. Duyzer in *Ontmoetingen*.

17. Condoleantiebrief van Koosje Dankers - Boogaard

Hardinxveld, 27 maart 1970.

Geliefde vriendin die jong en kinderen.

Allereerst den wij, mijn man en ik jullie condoleren met het grote verlies van uw man en vader. Wij hopen, vrouw De Jong, dat de Heere u hierin sterken mag en dat u met al uw noden tot Hem de toevlucht mag nemen. Want wat kan een nietig mens troosten?

Ik heb het zeer op prijs gesteld dat ik een rouwkaart gekregen heb. Het was mij zo'n wonder dat jullie mij nog niet vergeten was. Ik werd er zo door getroffen en voelde dat er banden lagen en ook wat uw man nu aan heb mogen doen. Dat lichaam der zonde en pijn af mogen leggen en zo we toch op goede gronden mogen geloven, nu altijd bij de Heere en Zijn lieve volk te mogen zijn. O vrouw De Jong, ik moest toen ik de rouwkaart las gelijk aan vrouw Ooms denken. Toen ik die nachten bij haar gewaakt heb, toen zei ze: *O Koosje, nu zal ik Hem straks mogen zien, Die mijn ziel liefheeft en daar zal ik Pietje Smits en je moeder en al Zijn lieve volk zien.*

Toen vroeg ik aan haar: *vrouw Ooms, zal u die dan kennen?*

Ja hoor, zei ze, we zullen malkander daar allemaal kennen.

En toen moest ik zeggen: O De Jong, daar zal je ook vrouw Ooms weer ontmoeten en mijn moeder en daar mag je eeuwig God dienen zonder zonde, dag en nacht. O vrouw De Jong, mocht het de Heere behagen ook op jullie en ons in genade neer te mogen zien. Want het komt er toch voor een ieder persoonlijk op aan. Ik wens je van harte sterkte toe in dit voor u zo zwaar verlies. En mocht het nog eens wezen dat we elkaar nog eens mochten zien.

Zo blijf ik, uw toegenegen vriendin,

Koosje Dankers - Bogaard.

Nieuweweg 194,

Hardinxveld.

Koosje was een dochter van Marinus Bogaard, overleden te Sliedrecht, 88 jaar, 25 december 1950. Marinus was getrouwd met W. B. Dekker, dochter van Arie Dekker en N. Roos. Mina Bogaard heeft een bekeringsgeschiedenis nagelaten. Zij was de zielsvriendin van Marringje Mellegers.

18. Brief van Weduwe Maria de Lange te Geersdijk, Noord-Beveland.

1970

Geliefde vriendin met uw kinderen.

Wij mochten uw briefje gisteren ontvangen en was verblijd nog iets van uw geliefde man en vader nog mogen horen. En was verblijd dat uw man nog niet zonder hoop was. O geliefde, wat is dat groot. O, ik kan wel indenken dat u uw geliefde man zal missen, maar hij is nu voor eeuwig verlost van het lichaam der zonde en des doods. Daar geen rouw nog droefheid meer zijn zal. Daar ze hier toch altijd onder een lichaam der zonde en des doods moeten zuchten. O wat zijn er toch al veel van Gods lieve volk afgelost. Die zijn alles te boven.

O wat zijn er al veel van die oude lieve vrienden, die ik heb gekend weg. O dan moet weemoed mijn ziel vervullen, als ik daar aan terug mag denken. Toen waren hier ook nog van dat oude lieve volk, maar kan nu hier nergens meer heen. Ach geliefde, het is niet in woorden te noemen, hoe ver wij weg zijn. Het wordt zo leeg op aarde.

O mocht een tijdje geleden nog lezen in Justus Vermeer uit Johannes 17, *het hogepriesterlijke gebed*. "Ik bid niet dat Gij hen uit de wereld wegneemt, maar dat Gij hen bewaart van den boze." Hij zei: 'Opzichtelijk zal verdrukkingen, kastijdingen en tegenheden van de hand des Heeren hoe klein ze ook in de genade zijn, hebben allen, hetzij kort of lang, ordinair of zeldzaam, zulke tijden, dat ze zichzelf, geestelijk, eeuwig en ook hun tijdelijke staat aan den Heere Jezus kunnen overgeven. En dat zij Jezus blindelings kiezen en aannemen met al zijn wegen, onbepaald.'

Maar dat leven ben ik nu ook veel kwijt. O nu moet ik wel eens zeggen: *ach waar mag de genade des ouden tijds wezen?* Moet er nu wel eens bedroefd aan terug denken. Mijn weg die heeft ook door veel druk en kruis gelegen, maar was nergens zo bang voor dat ik harde gedachten van dat lieve Wezen zou hebben. Maar de Heere heeft mij altijd nog door geholpen. En tot op deze ogenblikken.

Ach vrienden, nu zal ik toch maar eindigen, want als je dan eens terug mag denken, dan zou je nog wel eens te ver gaan. Ben ook oud en dan word ik toch te vermoeid en eindig dan met de zeer hartelijke groeten, ook aan uw kinderen. De Heere mocht u nog ondersteunen in uw wegje en nog uit en door helpen.

Uw vriendin Weduwe De Lange.

Geersdijk 7,
Noord Beveland.

19. Condoleantiebrief van Ds. J. Toes

Kinderdijk, maart 1970

Geachte Vriendin en Kinderen,

De tijding van het overlijden van uw Man en Vader ontvangen, het is erg als we elkander moeten verliezen, we weten dat we sterfelijke mensen zijn, naar de grote eeuwigheid reizen en de dood komt zeker of we bereid zijn of niet. We mogen van uw Man geloven dat hij is aangekomen in 't Vaderhuis met vele woningen. Hij stond hier vaak van verre; het is hem zeker meegevallen. Hoe meer we alle rechten mogen verliezen om uit vrije Genade mogen zalig worden; waar is de roem? Ze is uitgesloten, maar roemen in vrije gunst alleen, Daarom Vriendin met medeweten dat de Heere Heere Borg mag wezen en van de straf voor eeuwig is ontheven die zijn gelukkig, hoewel ze niet altijd de vrucht genieten, door het geloof te leven en in het geloof te sterven, dat de Heere je eigendom mag wezen en gij een eigendom Gods.

Het gaat de meeste tijd door diepe wegen tegen vlees en bloed, bij de Heere om de Ere van Zijn grote Naam, wat altijd het hoofddoel moet zijn hoe komt God aan Zijn eer, die alles gewrocht heeft om Zijn Zelfs wil. En dat valt niet mee, je voelt je vaak eenzaam. Als de Heere nog eens gedurig mag zeggen: *Ziet hier ben Ik*. Kruis en tegenspoeden zijn we tegen, tenzij de Heere ze heiligt.

Je Man was al een lange tijd sukkelende, maar als de dood komt dan wordt men middendoor gescheurd en zit wel een dagen en nachten moedeloos terneder. De Heere geve veel troost uit Ps. 27 vers 7 berijmd. Dat ge uw Man moet missen is erg, maar als ge den Heere tot uw Deel moogt hebben, dat vergoed alles. De dichter zingt: *Gij zijt mijn rots en mijn deel en eeuwig goed*. Hier moeten we leren sterven eer we sterven, om straks de Heerlijkheid mag erven. Als we ooit binnen mogen komen dan zal het wezen: *door U alleen om het eeuwig welbehagen*.

De Heere geve bukkende genade en ook dat de Heere de slag moge heiligen aan U en ook aan de kinderen tot een eeuwig welzijn. Alle vlees is als gras en de sterke die zich vlijt is enkel ijdelheid. Als we jong zijn willen we vaak van geen dood weten maar de ervaring leert dat de slag zo onverwachts valt. Zijt ook gij bereid.

Van mijn vrouw en van mij onze hartelijke deelneming in het verlies waar we ons nog een beetje in kunnen verplaatsen. De Heere zij met u en met uw kinderen. De Heere beware u voor moedeloosheid en zijt verder Gode bevolen maar lichaam en ziele en zijt hartelijk gegroet van mijn vrouw en van mij, uw vriend.

Ds. B. Toes

20. Condoleantiebrief van C. van der Valk

Wij vernamen dat u een groot verlies was overkomen. Mogen wij u onze welgemeende deelneming betuigen.

Ja dit verlies is zwaar en moeilijk te dragen en eerlijke mensen vragen zich af, of er ooit een tijd zal aanbreken dat dit scheiden niet meer bestaat. Waar vinden wij de kracht die ons in staat stelt staande te blijven in de tijd van het verdriet dat iemand persoonlijk het diepst voelt?

De enigste die ons de kracht kan blijven geven is de allerhoogste God. En in Zijn woord laat Hij zien dat er hoop is voor degenen die slapen in het graf. Een hoop dat zij mogen ontwaken uit hun slaap. En dit ontroerende moment vinden wij in Lazarus als Christus hem wakker maakt uit de slaap. Wat een vreugde moeten zijn verwanten gehad hebben en ook zijn omstanders. Zo zal het ook zijn als Christus vele zal opwekken in Zijn koninkrijk. Het uur komt en is nu waarin de doden de stem zullen horen en die er acht op hebben geslagen zullen leven. Want evenals de Vader leven heeft in Zichzelf zo heeft Hij ook de Zoon gegeven leven in Zichzelf te hebben. En Hij heeft Hem autoriteit gegeven om te oordelen, omdat Hij de Zoon des mensen is. Verwondert u hier over niet, want het uur komt waarin alle die in de herinneringsgraven zijn, Zijn stem zullen horen. Zijn vader gaf Hem die macht.

Deze hoop mogen wij koesteren om onze geliefde terug te mogen zien uit het land van de vijand, de dood. Bedwing uw stem van geweend en uw ogen van tranen, want er is loon voor uw arbeid, want zij zullen uit des vijands land wederkeren. Op deze aarde zal er dan vrede zijn; geen ziekte, verdriet, noch moeite; zelfs de dood zal de mensheid niet meer teisteren. En God zal alle tranen van hun ogen afwissen. En de dood zal niet meer zijn, noch rouw, noch geklag, noch moeite, zal er meer zijn, want de eerste dingen zijn voorbijgegaan.

Daar zal Christus voor altijd Koning zijn en zelfs de dood zal onder Zijn voeten verbrijzeld worden. God zal Zijn heilige Naam rechtvaardigen. En die Naam JEHOVAH staat hier Borg voor. En gaf deze liefdevolle niet Zijn Zoon, opdat een ieder die in Hem zou geloven een eeuwig leven zou verkrijgen? Om deze hoop te koesteren, dienen wij Gods wil te volbrengen. Mogen wij u als Gods slaven nog meer vertellen en hopende dat deze woorden iets van de grote liefde mag vertolken.

De God van vrede geve u de kracht door middel van het offer Christus Jezus.

C. Van der Valk,
Prinses Beatrixstraat 15,
Hardinxveld.

21. Brief van Weduwe De Jong – Deelen aan fam. Henk van de Heuvel

Lekkerkerk, 7 april 1970.

Geliefde vriendin en vriend.

Mijn hartelijke dank voor de brief met inhoud die wij ontvangen hebben. Maar jullie hebben een zwaar werk mij opgelegd. Ik liet dat graag mijn man doen, maar dat gaat nu niet meer. Die is alle moeite en zorgen te boven. Het is voor mij of het niet waar is, zo vlug als dat gegaan is, want hij is eigenlijk maar ruim 4 dagen ziek geweest. Toen hij vrijdagmorgen bleef liggen, zij hij tegen mij: *ik denk dat het sterven zal worden, moeder*. En dat zei hij al zo gemakkelijk. En het was altijd te kort met al wat hij beleefd had om te kunnen sterven.

Maar toen zijn broer even later kwam en vroeg hoe het was, zei hij direct dat hij geen vrede des doods had. Ik wist niet wat ik hoorde.

En de andere morgen zei hij tegen de buurman, *dat hij een gegronde hoop had, dat de Heere hem weg zou nemen*. Ik vroeg nog al eens of hij het niet bang had. Maar altijd zei hij: niet bang, maar moe en benauwd dat hij niet meer op kon brengen. Want toen jullie 's avonds er waren had hij het ook niet bang, maar benauwd. Want hij hoopte dat die slijm er nog uit zou komen. Maar dat is niet gebeurd. En toen wenste hij te liggen en zagen we dat het spoedig af zou lopen. Wij waren er allemaal gelukkig nog bij.

Het leven is nu zo geheel anders. Wij hadden altijd een bidder in huis met eten en drinken en met naar bed gaan. Hij wilde de laatste tijd hebben, dat ik het deed, maar ik had zoveel opzien dat ik niet durfde. Maar de laatste drie keer dat hij nog leefde, kon hij niet meer er moest ik het doen. En bedankte dan zo. Maar in de week dat hij overleden was, ging alles een beetje vreemd. Erg ongelijk eten. Maar 's zaterdags waren we samen en ben ik zonder er vooraf over te denken, door gegaan als mijn man deed. Maar nu zeggen zich, dat ik het niet doen mag; en het gaat vanzelf. Ze zeggen het van binnen, want ik durf er met een ander eigenlijk niet over te spreken. Ik heb niet wat mijn man had.

Ik eindig wij krijgen visite en dan gaat de brief nog weg.

De hartelijke groeten,
Weduwe De Jong.

Ik hoop nog wel eens te schrijven.

22. Drie brieven uit het archief van Dirk de Jong

Bleskensgraaf Nov. 1947

Eerwaarde en geliefde Neef en Jannie,

Uw breifkaart door des Heeren goedheid in redelijke welstand ontvangen, en in 't bizonder nog hartelijk dank voor U getrouwe en aangename brief die mij in den beste orde ontvangen hebben. eerlijk wij zijn altijd hartelijk verblijd met Uwe breiven, wij hadden wel plan u terug te schrijven, maar ach gel. Neef U kan niet geloven hoe moeilijk dit voor ons is. Want dan openbaart onze onkennis. Wat zijn ze driewerf gelukkig die den Heere ten deel mag hebben en vooral die met medeweten verzoend en bevredigd mogen zijn met een Drieëinig Wezen [o wat komt dan zijn eigen gemis bloot].

U schreef dat U nog gedacht had een paar nachten na Bleskensgraaf te komen, maar dat het nu zoo ver in de tijd raakt dat u het maar uit U hoofd zal zetten, nu U hoge leeftijd in aanmerking genomen en dan winterdag is dit meschien wel het verstandigste, maar wat ons betrefd van ganscher harte welkom, Moeder vraagt of U geen zin heeft 8 dagen hier te komen. U kan Jannie mee brengen, dan kan U ook gelijk Ds Tukker bezoeken en de andere vrienden. Als de Heere u en ons het leven spaart zou U het ook in het vroege voorjaar nog eens een keer kunnen doen en dan in het najaar nog een keertje [in het voorjaar is het in ieder geval toch aangener als in de winter et die erge korte dagen] Hoe t zij als U in Bleskensgraaf komt hopen we dat U ons niet wil vergeten, dit zou voor ons beiden een slag zijn.

De Moeder van Ds Tukker moet al sinds een paar weken zitten met open plekken aan haar beenen, ze heeft dit al meer gehad U vroeg of wij niet hadden staan kijken van mijnheer Asmus nu verbazend, wij kon het haast eerst niet geloven, en vonden 't ook erg jammer, Ds Tukker was de eerste dag van streek. Hij heeft Ds Kievit opgebeld, die ook zeide, wat beleven wij toch verwarde tijden.

t Is zoo U schreef wat een donkere toestand ook op kerkelijk gebied, wat zou het een voorrecht zijn als wij met onze diepe schuld voor God in mochten vallen, dan zou er nog verwachting kunnen zijn waar? Maar nu is er over t algemeen weinig schuldbesef en daar vandaan al die treurige verwarring. Men kan soms bang worden van alles wat men ziet en hoort op elk gebied.

Dat u een kostelijke brief van Vrouw Ooms ontvangen, waren we erg blij mee, na dat U bij ons ben geweest heeft Vrouw Ooms nog één keer hier geweest. Fijgje ligt op reis. Heb u al een brief van Vrouw Slingerland gehad? Zij is weer ziek geweest, nu ze had ons o U adres gevraagd, want zij had in haar ziekte ontwaard dat U haar zoo getrouw had behandeld, wij waren verblijd met dit haar eigen getuigenis, Moeder ziede nog tegen haar de rechtvaardige sla mij, zal weldadigheid zijn, dit is toch niet te veel gezegd, waar?

Pleun heeft nog bij Dirkje Blonk geweest die was heel blij met U bezoek geweest, zij lijdt veel pijn. 't Was ons tot genoegen dat U kleindochter Jannie bij ons is geweest t is een verstandig en meelevend meisje. Ik heb U brief die U aan Asmus heb geschreven, overgeschreven. dat mag toch wel he? t Is een waardige brief, wij willen hem graag enkele vrienden laten lezen. Wie weet waar de Heere U nog voor wil gebruiken? Mij

waren verblijd dat U genoeg heeft gehad in de preek van Ds Sliedregt, hij zal wel blij zijn geweest U te ontmoeten.

P.S. 't Is voor Dirk de Jong ook een heele weg en vooral voor zijn vrouw. Mocht de Heere het nog voorzien (Dirkje Blonk is 22 Dec. jarig) Weest van ons beide met Jannei en uwe kinderen vooral Aagje zeer hartelijk gegroet.

U liefh. nichten **Wed. J. Boele en dochter.**

Ook vele groeten van Pleun en gezin. Van alle vrienden de hartelijke groete.

Krijntje Schinkel, weduwe van Jan Boele, overleed te Bleskensgraaf 16 maart 1951, 85 jaar.

Garderbroek 26 Dec. 1938

Geliefde Vriend en Vriendin

Het is al weer een heele poos gelede dat ik bij U was. vele zijn in die tusschen tijd al weer opgeroepen, voor wien het wellicht geen henegaan in Vrede zal zijn geweest, geijk wij deze 2e kersdagmorgen mochten overdenken, uit een preekje van Ds Kievit uit Baarn over Simion in de Tempel, toen hij het Kindeke door het geloof als vervulling op de belofte, en de zaligheid Gods mochte zien, het welk vloede uit God door God tot God. God uit God bewogen, en niet (God met ons lot bewogen, dat is remonstrantsch) schreef Ds Fraanje in die 3 kerstpreekjes, die hebben wij gister met veel genoeg mogen lezen, men kan ze zoo vertrouwelijk lezen, gevoelende dat hij kennis heeft aan de grondstukken der waarheid, die de eere Gods, en de zaligheid der kerk betreffen.

Wij mochten dan de dag van Kersmis nog weer beleven, en zit hier neder als in Uwe tegenwoordigheid, maar wat zal ik nu tegen U zeggen? Aan mijn doode klachten, heb u ook niets, evenmin als aan mijn doode wetenschap, Salomo zegd zoo, *een levendige hond is beter dan een doode leeuw.*

O, wat zoude wij bevoorrecht zijn nog eens een levende hond gemaakt te mogen woden. Daar zegt de Heere van als van die Canaëesche vrouw, ik heb in Israel zelfs zoo'n groot geloof niet gevonden, even als van die man die niet waardig was dat Hij onder zijn dak zou inkomen; een groot geloof. O, wat zoude wij aan veel gedood moeten worden, ik denk aan onze doode klacht zoo ver wij die nog voor klacht houde, aan onze wetenschap voor zoover wij er nog grond in hebben, aan ons geloof, aan ons groot geloof, voor zoo ver wij er nog bij leven. O, wij mochten eens door de Geest gedreven, in de Tempel in de voorhof des Heere geleid worden, om daar de Lieflijkheden des Heere temogen aan schouwen, om daar de Koning te mogen zien in Zijn schoonheid

Vrijdag 14 daag gelede, mocht ik er s nachts iets van hebben toen ik werkzaam mocht zijn in aankleven en benodigen waar onder en na Hij zich kwame uit te laten in datgene wat Hij had op Zich genomen, en wou zijn en is, voor Zijn midden in de dood leggende volk. O wat mocht ik nog eens laag wegzakken en zinken, onder betuigen, wat heb U toch op U genomen, en wat heb het U toch gekost. Wij gedenken hede, van

eeuwigheid op Zich genomen ons in alles te willen gelijk worden, uitgenomen de zonden. *Zie Ik kom om U welbehagen te doen*, enz Ps 40: Waar op de Vader de eerste Persoon zegt, *Ik hebbe de verzoening gevonden*.

In de volheid des tijds vleesch en bloed aangenomen uit de maagd Maria, geen plaats in de herberg, een man van smarte wille zijn, de vloek gedragen en de schande veracht, gestorven om de zonden, opgewekt ter rechtveerdigmaking, opgevaren en aan de rechterhand des Vader gaan zitten, om van daar Zijn H Geest te zenden, Zijn volk, Zijn kerk te onderhoude, regeere en te besture. Mocht ons leven eens een meer Gode achteraan klevend leven zijn, het mocht zijn ter verheerlijking Gods, het zoude profijtelijk zijn voor ons, het mochte bij ons eens worde, *Nu laat gij Heere*, enz dat zij zoo!

Onze lieve Vriendin, Wed D van Leeuwen is al 7 a 8 weken niet goed, hoewel niet ziek, ik denk dat ze een tak van beroerte gehad heeft of inzinking ze is ook haast 93 jaar de Heere heeft het goed gemaakt. Met vrouw Jans e gaat het nog al, doch blind. Schrijf U ook eens, of denke jullui al gauw eens te komen dat laat U dan wel weten niet waar? Hartelijk gegroet met de Uwe, de Jong enz.

Van U liefhebbend **J Meijers en Echt**

Gh. Gr. Barneveld

Hoe gaat het bij J van Vliet? Wil U ze van ons de groete doen als U ze spreekt.

Na groete **Vr Meijers**

Brief van Leendert van der Sluis te Herkingen (geadresseerde onbekend)

Herkingen, december 1900.

Waarde vriendin!

In antwoord op uw letteren van den 20e oktober wil ik zo doenlijk, op uw verzoek een lettertje terug schrijven. Ik zou dat wel eerder gedaan hebben volgens de inwendige ligging en gewaarwordingen van mijn gemoed, maar zo als dat gewoonlijk gaat, komt van uitstel afstel. Ik ben zulk een ongelovig, hoogmoedig en eigen lievend mens, dat ik altijd wat te redeneren heb, tegenover hetgeen daar ik toe geroepen wordt; het uit- of inwendige in betrekking tot Gods Naam, zaak en eer. Als er dan iets te schrijven of te spreken is, dat meest altijd van te voren willen weten eer er een begin komen kan. Daar de Heere toch beloofd heeft het te zullen geven in de ure dat wij het nodig hebben, zover als het waarlijk tot Zijn eer en onze zaligheid belandt.

Och vriendin, wat is toch de mens, ja wat ben ik toch een ongelukkig schepsel geworden een mijzelf, uit kracht van mijn bondsbreuk in ons aller stamvader. Zo ver als ik dat door geloofs genade en licht van den Heere mijzelf bewust mag zijn, dan heeft de Heere daar over 45 jaren op 22-jarige leeftijd door den Heiligen Geest een begin mee gemaakt tot op die stonden en ogenblikken toe dat hij onder de openbaring, geloofs ontdekking van de rechtvaardigheid Gods tot kennisneming van mijn verloren en verdoemelijke staat ben gebracht, het leven uit mijn eigen hand te verloor en Christus het einde der wet voor mijn ziel is geworden, als een fundament en grondslag voor mijn ziel, voor tijd en eeuwigheid. Omdat er alleen in Hem maar één Naam onder den hemel is gegeven, door Welke en door Wien wij behouden en zalig kunnen worden.

En daarna heb ik trapsgewijs in de weg van heiligmaking leren verstaan door verdere ontdekking wat de Heere zegt: *graaf maar dieper mensankind en gij zult nog meer gruwelen vinden*. Met een meer of minder gelovig afzien van mijzelf op dat gezegend Lam Gods Jezus Christus, als de Fontein die er geopend is; ook onze ziel, voor onze dagelijkse, dadelijke zonden en schulden. Ja om Hem in den gelove dagelijks te benodigen en te gebruiken als onze Profeet, Priester en Koning met afzien en loslaten van onszelf aan van alles wat geen God is. En zo zijn dan al allen beloften Gods in Christus Jezus ja en zijn in Hem amen, Gode tot eer en heerlijkheid in Zijns volks zielen, dat heil en zaligheid.

Waarde vriendin, gij hebt mij geschreven, dat gij zo een blind mens zijt, dat gij de meeste tijd tast als een blinde naar de wand. Nu dan zijt gij ook het voorwerp voor de beloften Gods en ook op des Heeren tijd het onderwerp voor de beloften, dat Hij de blinden zal leiden op wegen die zij niet weten en op paden die zij niet kennen. Ja dat een dwaas op die weg niet zal dwalen.

Maar, hoe komt het nadat wij als blinden en dwaas in onszelf de ene tijd gemoedigd de weg op reis naar de eeuwigheid voortzetten, als de andere tijd? Mij dunkt, dat dit er de reden van is, dat wij de ene tijd er gelovig onder en mee werkzaam kunnen zijn, dan de andere tijd, voor het aangezicht des Heeren; in de toenadering tot de troon der genade geeft den Heere door zijn Heiligen Geest als een Geest des geloofs, licht en kracht om te kunnen, te willen, en te moeten komen, zoals we zijn: jammerlijk, arm, ellendig, blind en naakt, tot een algenoegzame en volzalige Zaligmaker. O, wat wordt er dan een volheid in Hem gezien door het licht des geloofs, Die door een lijdelijke en

dadelijke gehoorzaamheid een gerechtigheid heeft verworven welke alleen geldende zal zijn om aan al de rechtvaardige eisen van het recht en de wet van God te voldoen. En in elke stand en gestalte van ons leven, alle ledigheid en gebrek in ons te vervullen.

Gij schrijft mij ook, dat gij dat geloof de meeste tijd mist, om door en met de beloften aan de Belover verbonden te zijn en zo in Hem te eindigen Die er al de Vervuller van is. Nu dat is dan ook voor u en mij en voor al het ware volk en kinderen een duidelijk bewijs dat het ware ziels zaligmakend geloof ons arm, hulpbehoevende mensen maakt die door geloofs ontdekking krijgen te leren verstaan, dat het geloof der uitverkorenen Gods, zo in deze grond en wortel als in de dadelijke gebruikmaking tot Gods eer en onze troost, een gave Gods is.

Verder schreef gij, och dat ongeloof toch zo een lelijk beest, want dat hij beneemt ons veeltijds de troost van het leven en bezorgt ons veel ellende. Dat is waar vriendin, dat lelijke beest hebben we allen meegebracht met onze komst in de wereld en daarom moeten we er in dit leven, mét en ná ontvangen genade op elk gebied des levens, uitwendig en inwendig, de droevige en ellendige vruchten van plukken. Om dat het ongeloof God en Zijn woord der beloften tot een leugenaar gemaakt. En dat is de grootste zonde. De christenen en gelovige mensen in onze dagen, die zeggen: *gij moogt niet ongelovig zijn, dan doet gij zonde*. Nu wordt er van zulke mensen wel waarheid gezegd, en nochtans verstaan de meeste hun eigen niet. En hetgeen zij zeggen in deze, omdat zij nimmer door het licht des Heiligen Geestes, die een Geest des geloofs is, ontdekt zijn geworden aan hun afgevallen staat, die niets anders is als een staat des ongeloofs. Dit is de oorzaak dat zulke mensen een geloofsroem hebben zonder grond, dat buter inbeelding is. Maar zo is het met een zuiver ontdekking ziel niet gelegen, die wordt in de gewone weg door het inwendig werk van den Heere geleerd, wat het ongeloof is in deszelfs God ontierendheid en ziels schadelijkheid. En dat doet ons al biddende uitroepen: *Heere vermeerder ons het geloof*.

En wat nu mijn daad des geloofs aanbeland in de Borg en Middelaar Jezus Christus tot vergeving en uitdelging van onze zonden en daardoor gemaakte schulden, die heeft dus trappen. Maar naarmate dat wij onszelf krijgen los gelaten te worden, om in die vrijheid te leven en te wandelen, met welke wij vrijgemaakt zijn door Jezus Christus en worden van den Heere daar toe vrijheid gegeven. Alleen deze niet gebruikende tot een oorzaak voor het vlees, *maar dient elkander door de liefde*.

En nu bestaat er wat de troost van het leven aanbeland, wel onderscheid tussen de Persoonsvereniging met Christus of de Persoonsverzekering; ik zeg wat de meer bestendige vertroosting aanbeland. Maar dat verschil bestaat niet in de grond en het wezen der zaak van het leven zelf. Die ziel die door het ware geloof met den ware wijnstok Christus verenigd is, die leven onder de beloften van ook vruchtdragende ranken te zullen zijn. Die ranken in de belijdenis, die in Christus geen vrucht draagt, die neemt Hij weg en die vrucht draagt, die reinigt hij, opdat zij meer vrucht dragen. In het werk en de weg der heiligmaking, waarvan de Heere Jezus Zelf zegt: *dat hij moet wassen en wij minder worden*. De weg en het werk der genade in de praktijk van het leven ligt vlak tegen onze hoogmoedig, van God afgevallen natuur in. En daarom moeten we leren sterven aan onszelf en alles wat niet tot eer van God en Christus zijn kan. En dat is een pijnlijke dood voor een mens die meer liefde voor zichzelf heeft als voor God.

Och waarde vriendin, wij zijn ook zo blind van 's Heeren wegen. Als de Heere met ons ten goede bemoeienissen komt te nemen dan wordt Zijn eigen woord in en aan ons vervuld, dat alleen door Zijn licht wij het licht kunnen zien; namelijk tot Zijn eer en tot onze troost en blijdschap. Wij staan maar toenemen in de genade en kennis van

den Heere Jezus om Hem als onze plaats bereidende Borg in ons te zijn. Want anders is er in de herberg van ons hart geen plaats voor Hem. Ja we zouden menigmaal naar het meerdere staan, en het mindere uit het oog verliezen om er de Heere de eer van te geven.

Nu zal ik eindigen. De Heere zij met u en de uwen en blijve na hartelijke groeten aan uw man en kinderen en verder ook aan vriend Bestman en vriend Van de Hoofd en gezin, uw verbeurd en bedervende vriend,
L. van der Sluis.

Groet allen die naar Sion vragen.

Een erfstukje van onze overleden vriendin uit Veen. We dachten wellicht mag het nog eens ten dienste zijn voor uw toestand.